

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/378848610>

Η Εξέλιξη του Στρατηγικού Δόγματος του ΝΑΤΟ και προβληματισμοί για το μέλλον

Chapter · March 2024

CITATIONS

0

READS

30

1 author:

[Georgios Koukakis](#)

Center for International Strategic Analyses (KEDISA)

105 PUBLICATIONS 14 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

ISSN: 2944-9499

**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ**

**ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ**

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΑΘΗΝΑ

Ιπποκράτης Δασκαλάκης

Αντιστράτηγος εα, Διευθυντής Μελετών ΕΛΙΣΜΕ

Σταύρος Κουτρής

Αντιστράτηγος εα, Μέλος ΕΛΙΣΜΕ

Αντώνιος Νομικός

Αντιστράτηγος εα, Μέλος ΕΛΙΣΜΕ

Δημήτριος Μπονώρας

Αντιστράτηγος εα, Μέλος ΕΛΙΣΜΕ

Γεώργιος Κουκάκης

Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ), Μέλος ΕΛΙΣΜΕ

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΞΗΡΑΣ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 2021 - 2030

ΤΕΥΧΟΣ 8 / ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2024

Επιμέλεια: Ιπποκράτης Δασκαλάκης

**Υπεύθυνος εκδόσεων του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών
Μελετών:** Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος

Copyright: ΕΛΙΣΜΕ

ISBN: 978-618-87054-0-1

Επισημαίνεται, ότι κατά τον Ν. 2121/1993 και τις Διεθνείς Συμβάσεις, όπως η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης (που έχει επικυρωθεί με τον Ν.100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε έντυπο, ηλεκτρονικό ή άλλο τρόπο, είτε μέσω του διαδικτύου, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του ΕΛΙΣΜΕ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΟΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΙ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΑΡΚΟΥΝ «ΑΝΔΡΕΣ ΠΟΛΗΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΓΑΡ»	8
Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ: ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ.....	27
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΗΤΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	35
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΛΙΣΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ	48
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	64
ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	86

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντιστράτηγος εα Ιπποκράτης Δασκαλάκης
Δρ. Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ) από τις αρχές του παρελθόντος έτους, δρομολόγησε μια φιλόδοξη προσπάθεια καταγραφής των δυσχερειών που παρουσιάζονται στις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας επιδιώκοντας να παρουσιάσει -στο μέτρο του δυνατόν- διορθωτικές ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν αλλά κυρίως τις βασικές κατευθύνσεις στις οποίες θα πρέπει πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, να εστιάσουν τις προσπάθειες τους.

Κρίθηκε σκόπιμο η εξέταση να αρχίσει από το Στρατό Ξηράς, τον πλέον πολυάριθμο κλάδο των Ενόπλων Δυνάμεων που ενδεχομένως λόγω όγκου, πολυποίκιλων αποστολών, διασποράς και πανσπερμίας υλικών να αντιμετωπίζει και το μεγαλύτερο αριθμό προβλημάτων.

Οι συντάκτες του παρόντος Τετραδίου αλλά και όσοι με τις ιδέες και τη γόνιμη ανταλλαγή απόψεων συνέδραμαν, προέρχονται από το χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων, με καταξιωμένη παρουσία. Εντούτοις η μη πρόσβαση σε απαραίτητα διαβαθμισμένα στοιχεία (αλλά και ηθελημένα και σκόπιμη αποσιώπηση ορισμένων άλλων στοιχείων) και η χρήση αποκλειστικά και μόνο πληροφοριών από ανοικτές πηγές, καθιστούν μη πλήρως ολοκληρωμένη την προσπάθεια. Παραταύτα, έγινε μεγάλη προσπάθεια στο πλαίσιο της εξισορρόπησης του επιζητούμενου στόχου - παράθεσης προτάσεων βελτίωσης μαχητικής ισχύος- με τα καλώς εννοούμενα εθνικά συμφέροντα και διαβαθμισμένες πληροφορίες να υπάρξει μια αυτοσυγκράτηση.

Αντιλαμβανόμενοι την πραγματικότητα, ειδικά αναφορικά με οικονομικά θέματα αλλά και τις υπάρχουσες κοινωνικές πραγματικότητες, αποφύγαμε να προτείνουμε εξωπραγματικές λύσεις πιθανόν αναγκαίες αλλά μη ρεαλιστικές.

Φυσικά η εξέταση όλων των θεμάτων έγινε με γνώμονα την υπαρκτή τουρκική απειλή που δυστυχώς διαρκώς μεγεθύνεται υποστηριζόμενη από μια ισχυρή και πολυάριθμη πολεμική μηχανή με σημαντικές δυνατότητες εγχώριας κατασκευής και υποστήριξης. Η διαδικασία (επανα) προσέγγισης των δύο χωρών, μετά τους καταστροφικούς σεισμούς της Τουρκίας με στόχο την ειρηνική επίλυση, των διμερών διαφορών μας (πολλαπλών σύμφωνα με την τουρκική άποψη), και η επικρατούσα σήμερα ηρεμία, κατά τη γνώμη μας, αποτελεί μια προσωρινή κατάσταση που σύντομα θα οδηγήσει στην επόμενη κρίση καθώς το μέγεθος των τουρκικών διεκδικήσεων δεν επιτρέπουν ούτε τη διεξαγωγή μιας καλοπροαίρετης συζήτησης.

Ως εκ τούτου είναι επιτακτική ανάγκη η αναβάθμιση όλων των συντελεστών ισχύος του έθνους ώστε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η αναπόφευκτη (και μακάρι να διαψευστούμε) επόμενη κρίση.

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας των αναλύσεων λαμβάναμε συνεχώς ερεθίσματα από πρωτόγνωρα γεγονότα που συνταράζουν τον περίγυρο μας και δημιουργούν πολλούς προβληματισμούς. Για παράδειγμα ο συνεχιζόμενος πόλεμος Ουκρανίας-Ρωσίας που εισέρχεται στο τρίτο χρόνο, ανέτρεψε πικρά όλες τις προβλέψεις περί εξαφάνισης των μακροχρονίων συγκρούσεων και αντικατάστασης τους από υβριδικές επιχειρήσεις, χειρουργικά κτυπήματα, επιχειρήσεις επίλεκτων δυνάμεων. Φυσικά και ο κεραυνοβόλος πόλεμος δεν χάθηκε αλλά αποδείχθηκε ότι αν δεν έχει την απαιτούμενη ορμή, σφοδρότητα και συντονισμό, μετατρέπεται εύκολα σε έναν αδυσώπητο αγώνα φθοράς που θυμίζει περισσότερο τις επιχειρήσεις του Δυτικού Μετώπου (1914-1918). Ουδείς μπορούσε να φανταστεί ότι την εποχή των «έξυπνων όπλων» τα «πρωτόγονα» βλήματα 155 χιλιοστών του «ταπεινού» πυροβολικού θα γνώριζαν τέτοια ζήτηση! Πραγματικά οι θεαματικές απώλειες έγιναν με όπλα ακριβείας αλλά ο όγκος των πεζών και των αρμάτων καθηλώθηκε από τα πυρά συμβατικών και σχετικά απλών οπλικών συστημάτων.

Ούτε όμως μπορούσαμε να φανταστούμε ότι μια παραστρατιωτική τρομοκρατική οργάνωση θα αιφνιδίαζε το θεωρούμενο καλύτερα εκπαιδευμένο, εξοπλισμένο και ετοιμοπόλεμο στρατό με τις φημισμένες και εξαιρετικά αποτελεσματικές υπηρεσίες πληροφοριών. Εκατοντάδες αυτοσχέδιες ρουκέτες πέτυχαν να κορέσουν ένα υπερσύγχρονο και πανάκριβο σύστημα αναχαίτισης δημιουργώντας όχι τόσο σημαντικές απώλειες αλλά εξαθρώνοντας την καθημερινότητα χιλιάδων πολιτών του Ισραήλ. Αντίστοιχα απλοί φανατισμένοι μαχητές της Hamas με σχετικά ελαφρύ οπλισμό εκμεταλλευόμενοι το καλά προετοιμασμένο αστικό περιβάλλον συνεχίζουν επί δύο και πλέον μήνες να δημιουργούν απώλειες και να αντιμετωπίζουν ισχυρότατες στρατιωτικές μονάδες.

Στο ξεχασμένο Nagorno Karabakh, μια επιμελώς προετοιμασμένη και εξοπλισμένη δύναμη σάρωσε -σε δύο φάσεις- τις αντίπαλες δυνάμεις που απαρτιζόνταν από σκληροτράχηλους πολεμιστές που μάλλον παρέμειναν προσκολλημένοι σε παλαιά νικηφόρα δόγματα αναπαυόμενοι στις δάφνες τους και αδυνατώντας σαν βρουν πειστικές λύσεις στην απειλή που έβλεπαν να έρχεται.

Μέσα από αυτό τον κυκεώνα πληροφοριών, ανατροπών, αιφνιδιασμών, αντιθέσεων, παραπληροφόρησης, προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε δικές μας τρωτότητες, αδυναμίες και εφικτούς πιθανούς τρόπους υπέρβασης τους. Όπως είναι φυσικό ο κύριος παράγοντας του αγώνα, ο συντελεστής της κάθε νίκης, εξακολουθεί να είναι ο άνθρωπος είτε ως πολεμιστής, είτε ως απόμακρος χειριστής μιας μη επανδρωμένης θανατηφόρας συσκευής, είτε ως επιτελής σε κάποιο μεμακρυσμένο στρατηγείο διοικητικής μέριμνας, είτε ως ηγήτορας μιας ομάδος στη γραμμή των πρόσω, είτε ως ο επικεφαλής Αρχιστράτηγος.

Αναπόφευκτα το Τετράδιο αυτό με όλες τις επιμέρους αναλύσεις αφιερώνεται σε αυτόν τον άνθρωπο, τον επικαλούμενο ανθρώπινο παράγοντα, με όλες τις επιδεξιότητες, ικανότητες και ψυχικές δυνάμεις. Δεν παραγνωρίζουμε την αξία των

υλικών μέσων, σύντομα θα ασχοληθούμε επισταμένως και με αυτά, επί του παρόντος εστιάζουμε σε θέματα του ανθρωπίνου δυναμικού.

Το πρώτο κείμενο είναι του **Αντγου εα Σταύρου Κουτρή**, ο τίτλος ενδεικτικός: **Οι εξοπλισμοί απαραίτητοι, αλλά δεν αρκούν, «Άνδρες πόλης πύργος γαρ»**. Το θέμα της επάνδρωσης των Μονάδων, γενεσιουργός αιτία μύριων προβλημάτων που οδηγούν στην απομείωση της μαχητικής ισχύος. Μια εφεδρεία, μη ικανοποιητικά εκπαιδευμένη, αποτέλεσμα και της προαναφερθείσας αιτίας ενώ ανύπαρκτες εκπαιδευτικές πιστώσεις περιορίζουν την επιδίωξη μιας ταχύτατης επιστράτευσης και κινητοποίησης επαρκώς εκπαιδευμένων μονάδων. Η κατάσταση επιδεινώνεται με μια άτολμη προσέγγιση σε σύγχρονα δόγματα, αντιλήψεις και μορφές αγώνος. Επιγραμματικά, ο παράγοντας άνθρωπος στο Στρατό Ξηράς έχει παραμεληθεί και είναι αναγκαία η άμεση λήψη διορθωτικών ενεργειών.

Στο δεύτερο κείμενο, ο **Αντγος εα Αντώνιος Νομικός**, με τίτλο «**Ελληνικός Στρατός: Παρόν και Μέλλον**» περιγράφοντας την υπάρχουσα κατάσταση επισημαίνει την καθομολογούμενη αναγκαιότητα εστίασης στην ποιότητα και όχι ποσότητα. Ίσως θα πρέπει να θυσιάσουμε την ευημερία των πλασματικών αριθμών με λιγότερες αλλά αποτελεσματικότερες Μονάδες όπου θα μπορεί να επιτευχθεί και η απαιτούμενη ρεαλιστική εκπαίδευση και κατά συνέπεια παραγωγή της αναγκαίας εφεδρείας. Ο συγγραφέας αναφέρει ένα αριθμό από στοχεύσεις πάνω στις οποίες θα πρέπει να δοθεί αναντίρρητα ιδιαίτερη βαρύτητα και προσπάθεια. Βασική όμως προϋπόθεση αποτελεί η επικράτηση μιας ανανεωτικής νοοτροπίας, μιας στρατιωτικής κουλτούρας -κυρίως στα ανώτερα και ανώτατα κλιμάκια- τα οποία έχουν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν τη διάχυση και ενστέρνιση της από το σύνολο του προσωπικού.

Στο τρίτο κείμενο, «**Γυναίκες και Θητεία στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις**», ο Αντγος εα Δημήτριος Μπονώρας εξετάζει το θέμα της στράτευσης των γυναικών στην Ελλάδα. Μέσα από την ελληνική αλλά και διεθνή νομολογία που υποστηρίζουν την ισότητα των δύο φύλων τεκμηριώνει την αντίστοιχη υποχρέωση συμμετοχής των γυναικών στο θεσμό της στράτευσης. Μέσα από πρόσφατα στατιστικά στοιχεία των Ενόπλων Δυνάμεων, ελληνικών και άλλων χωρών, καταδεικνύει τη σημαντική συνεισφορά των γυναικών στη στελέχωση αλλά και σε συμμετοχές σε διεθνείς ειρηνευτικές αποστολές. Η τελική του εισήγηση είναι ότι έχει πλέον φτάσει ο χρόνος, το Ελληνικό κράτος να προχωρήσει με πιο τολμηρά βήματα και να επιταχύνει –έστω και σταδιακά και υπό προϋποθέσεις- την συμμετοχή των γυναικών στο θεσμό της στράτευσης.

Το τέταρτο κείμενο, είναι μια ομαδική μελέτη του ΕΛΙΣΜΕ με θέμα «**Προτάσεις του ΕΛΙΣΜΕ για το Θεσμό της Θητείας**». Όπως αναγράφεται στην εισαγωγή, σκοπός της Μελέτης είναι η συνοπτική παρουσίαση των απόψεων και προτάσεων του ΕΛΙΣΜΕ για το θεσμό της θητείας στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, με επιδίωξη την αναβάθμιση του και τη συνεπακόλουθη αύξηση της αποτελεσματικότητας της ελληνικής αποτρεπτικής ισχύος. Η Μελέτη ολοκληρώθηκε το 2019 και έκτοτε ανά

έτος προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα. Η Μελέτη προσεγγίζει σφαιρικά τα αλληλένδετα ζητήματα Θητείας και Εφεδρείας ενώ παραθέτει προτάσεις για ορισμένες τροποποιήσεις στη συγκρότηση των Μονάδων με στόχο την επαύξηση της επάνδρωσης. Επιπλέον εξετάζονται τα ευαίσθητα θέματα στράτευσης των γυναικών, η στράτευση των αρρένων στο 18^ο έτος της ηλικίας αλλά και θέματα που φορούν την ποσοστιαία κατανομή των διαφόρων κατηγοριών στρατιωτικών. Η Μελέτη εστιάζει κυρίως στο Στρατό Ξηράς ο οποίος και στηρίζεται σε σημαντικότερο βαθμό στους οπλίτες θητείας και στην εφεδρείας για την εκπλήρωση της αποστολής του.

Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, «**Η Εξέλιξη του Στρατηγικού Δόγματος του NATO και Προβληματισμοί για το Μέλλον**», του Ανχη (ΠΖ) Γεώργιου Κουκάκη παρουσιάζει το επίσημο έγγραφο πολιτικής στρατηγικού χαρακτήρα του Οργανισμού που αποτελεί και το βασικό πλαίσιο περιγράφει τον διαρκή σκοπό και τη φύση του NATO, τα θεμελιώδη καθήκοντα ασφαλείας του, καθώς και τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζει σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφαλείας. Το έγγραφο αυτό προσδιορίζει επίσης τα στοιχεία της προσέγγισης της Συμμαχίας για θέματα γενικότερης ασφάλειας και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική και στρατιωτική προσαρμογή της. Το αντικείμενο αυτό θεωρήθηκε σκόπιμο να ενταχθεί στο παρόν Τετράδιο, καίτοι δεν συνδέεται άμεσα με τα θέματα που ταλανίζουν τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, αλλά προσδιορίζει το πλαίσιο, τις αποστολές, τις απειλές που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν τα επόμενα χρόνια τα κράτη της Συμμαχίας και κατ' επέκταση και το δικό μας στράτευμα, στοιχεία που αναμφίβολα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μας.

Με αυτές τις παρατηρήσεις ολοκληρώνεται η σύντομη εισαγωγή μας. Φυσικά αντιλαμβανόμαστε πλήρως ότι οι παραπάνω αναλύσεις δεν καλύπτουν παρά ελάχιστες πτυχές των καιρίων θεμάτων που αντιμετωπίζει ο Στρατός Ξηράς καθώς η εστίαση μας έχει περιοριστεί σε θέματα θητείας και εφεδρείας χωρίς να έχουμε - ακόμη- αγγίξει σοβαρότατα ζητήματα προσωπικού όπως η εκπαίδευση-αξιολόγηση-σταδιοδρομία των μόνιμων στελεχών και ο γενικότερος ατομικός εξοπλισμός του στρατεύματος (μαχητή). Φιλοδοξούμε να συνεχίσουμε την προσπάθεια μας με θεματικές προσεγγίσεις που παρά τη σπονδυλωτή τους μορφή θα παρουσιάζουν την απαραίτητη σύνδεση και συνέχεια.

ΟΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΙ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΑΡΚΟΥΝ «ΑΝΔΡΕΣ ΠΟΛΗΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΓΑΡ»

Αντιστράτηγος εα Σταύρος Κουτρής
Master of Science in Computer Science

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.) είναι εργαλείο εξυπηρέτησης εθνικών συμφερόντων. Τέτοια συμφέροντα είναι η ελευθερία, η εθνική ανεξαρτησία, η εδαφική ακεραιότητα, η προάσπιση του Ελληνισμού, η υπεράσπιση οικονομικών και λοιπών εθνικών συμφερόντων και η ανάπτυξη και διατήρηση της εθνικής υπερηφάνειας και φρονήματος. Οι Ε.Δ. λειτουργούν κυρίως και κατ' αρχάς **ως δύναμη αποτροπής, επιτυχούς διεξαγωγής στρατιωτικών επιχειρήσεων**, εφόσον η αποτροπή αποτύχει, αλλά και **ως δύναμη προβολής ισχύος**.

Στη διεθνή σκηνή οι **απόψεις και οι προθέσεις των κρατών** αλλάζουν εύκολα και άμεσα, η ανάπτυξη όμως της ισχύος τους με την οποία θα αντιμετωπίσουν προκλήσεις, αντιπαραθέσεις και πολέμους αναπτύσσεται σε πολύ χρόνο, με πολύ κόπο και συνήθως με πολύ χρήμα. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την ανάπτυξη της **στρατιωτικής ισχύος**. Η στρατιωτική ισχύς εξαρτάται από το ηθικό και την επιχειρησιακή αντίληψη του προσωπικού, την ποιότητα του υλικού, και την ποιότητα της Ηγεσίας του Έθνους.

Η στρατιωτική ισχύς για να είναι πλήρης πρέπει να αναπτύσσει ανάλογα και τις τρεις συνιστώσες της, χερσαία, ναυτική και αεροπορική. Ιδιαίτερα για την Ελλάδα που αντιμετωπίζει αστάθεια στα Βαλκάνια, απειλή από την Τουρκία σε Θράκη, Αιγαίο και Κύπρο, που έχει τεράστια ναυτική παρουσία με τον εμπορικό της στόλο στις διεθνείς θαλάσσιες μεταφορές, ζωτικά οικονομικά συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο και στρατιωτική παρουσία στη Κύπρο, η ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχύος καθίσταται ουσιαστικός παράγων υποστήριξης των εθνικών συμφερόντων. Μάλιστα τα οικονομικά συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο και η ήδη υπάρχουσα στρατιωτική δύναμη στη Κύπρο επιβάλλουν την ανάπτυξη δυνατότητας προβολής ισχύος στην ευρύτερη περιοχή μας.

Το σύγχρονο πεδίο μάχης είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο, σύνθετο και απαιτητικό. Δοκιμάζει στον ύψιστο βαθμό Στρατό και Κρατικές Δομές, εθνική ομοψυχία και διατιθέμενους πόρους, κυρίως όμως την πίστη, τη θέληση και την αντοχή των ατόμων. Για την επικράτηση επιβάλλεται **ηθική προπαρασκευή Έθνους και Κοινωνίας** και ύπαρξη **Ε.Δ.** που να μπορούν να πολεμούν και να νικούν. Κάποιοι έχουν δαιμονοποιήσει τον πόλεμο και επικαλούνται ακόμη και το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που τον απαγορεύει. Αν γυρίσουμε όμως μια ματιά στην ευρύτερη γειτονιά μας θα πάψουμε να **“θάβουμε το κεφάλι μας στην άμμο”**, διότι **ο πόλεμος είναι παντού γύρω μας**. Ναι, σήμερα περισσότερο από άλλοτε και κυρίως στη

Χώρα μας πρέπει να σκεφτόμαστε τον Πόλεμο και πώς και από ποιους αυτός σήμερα διεξάγεται.

Για να πετύχουν οι Ε.Δ. την αποστολή τους χρειάζονται σωστή **οργάνωση**, **εξοπλισμό** άριστο και τεχνολογικά προηγμένο και αξιόπιστο και **προσωπικό**, που υφίσταται επίπονη εκπαίδευση, έχει σύγχρονες επιχειρησιακές αντιλήψεις, κατευθύνεται από εμπνευσμένη Ηγεσία και κυρίως διακατέχεται από Στρατιωτικό Πνεύμα.

Η αναγκαιούσα οροφή των Ε.Δ. σε προσωπικό και υλικό και η Οργανωτική Δομή των Ε.Δ. (στρατηγεία, σχηματισμοί, μονάδες, οπλικά συστήματα κ.λ.π.) για την υποστήριξη του έργου που ανατίθεται στις Ε.Δ. πρέπει να παρουσιάζεται σε ειδικές τεχνικές μελέτες, που να λαμβάνουν υπόψη τα καθορισμένα εθνικά συμφέροντα και τις απειλές, καθώς και τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας και να καθορίζεται με νόμο από το Κοινοβούλιο. Παρομοίως πρέπει να καθορίζονται το ενεργό και επιστρατευόμενο τμήμα της μάχιμης δύναμης ανάλογα με τις οικονομικές, δημογραφικές κλπ. δυνατότητες της χώρας (σε ορίζοντα τουλάχιστον 10ετίας ή 20ετίας) και να αναλαμβάνεται το σχετικό πολιτικό και στρατιωτικό ρίσκο από την αποφασιζόμενη υποστήριξη. Πάνω σ' αυτό το θέμα πρέπει να πάψει ο άκριτος λαϊκισμός από μερίδα του πολιτικού κόσμου περί υπερβολικών δαπανών για την Άμυνα και για υπερμεγέθη Δομή.

Η Εθνική Άμυνα της Χώρας μας απαιτεί συγκεκριμένη **κοινωνική αντίληψη** και **κατανόηση της απειλής** και των **μονίμων και σταθερών μέτρων** που πρέπει να ληφθούν σε εθνικό επίπεδο. Αυτό απαιτεί την πλήρη και σε βάθος ενημέρωση των πολιτών για τα σχετικά θέματα. Πρέπει επί τέλους να ανοίξει και να διατηρείται ζωντανή αυτή η "συζήτηση" στο πλαίσιο της κοινωνίας των πολιτών. Η Εθνική Άμυνα δεν είναι θέμα μόνο των πολιτικών και των στρατιωτικών.

Είναι πρωτίστως και κυρίως θέμα των πολιτών που πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στους προβληματισμούς για τα θέματα αμύνης και ασφαλείας, να είναι ενημερωμένοι για να μπορούν να κρίνουν, να αποφασίζουν και να στηρίζουν τις αποφάσεις των πολιτικών ηγεσιών. Η παρούσα πρωτοβουλία του ΕΛΙΣΜΕ λειτουργεί και προς αυτή την κατεύθυνση.

ΓΕΝΙΚΑ

Η Κυβέρνηση ανακοίνωσε και άρχισε να υλοποιεί εκτεταμένο πρόγραμμα εξοπλισμού των Ε.Δ.. Απαραίτητο μετά την 20ετή παραμέληση και τη δεδομένη Τουρκική άμεση απειλή. Η **τολμηρή**, όντως, απόφαση με σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις πιστώνεται στα θετικά. Παραμένει όμως εμφανής η **ατολμία** στο θέμα του στρατιωτικού προσωπικού, που καλείται να αξιοποιήσει τα οπλικά συστήματα και να δώσει αξία στην οικονομική θυσία του Ελληνικού λαού.

Κρίνεται χρήσιμο να παρατεθούν για το θέμα 2 περικοπές διαχρονικής αξίας από το εξαιρετικό βιβλίο του Martin van Creveld "*Fighting Power, German and U.S.*

Army Performance 1939-1945”, Contribution in Military History No 32, Greenwood Press, Westport Connecticut που αφορούν τη δημιουργία ενός αξιόμαχου στρατεύματος. Υπόψη, ότι με βάση αυτές τις αντιλήψεις δημιουργήθηκαν οι καλύτερες στρατιωτικές “μηχανές” του κόσμου και μια τέτοια “μηχανή” χρειάζεται το Έθνος σήμερα:

Στη Σελ. 3, λοιπόν, διαβάζουμε:

“... Εντός των ορίων που θέτει το μέγεθός του, η αξία ενός στρατού, ως στρατιωτικού οργάνου, ισούται με την ποιότητα και την ποσότητα του εξοπλισμού του πολλαπλασιαζόμενη με αυτό που, στην παρούσα μελέτη, θα ονομαστεί **«Μαχητική Δύναμη»**».

Η τελευταία στηρίζεται σε **ψυχικά, διανοητικά και οργανωτικά** θεμέλια.

Οι εκδηλώσεις της, με τον ένα ή άλλο συνδυασμό, είναι:

- η πειθαρχία και η συνοχή,
- το ηθικό και η πρωτοβουλία,
- το θάρρος και η σκληρότητα,
- η προθυμία για μάχη και
- η ετοιμότητα, αν χρειαστεί, να πεθάνεις.

Ως **«Μαχητική Δύναμη»** εν συντομία, ορίζεται **το συνολικό άθροισμα νοητικών ιδιοτήτων που κάνουν τους στρατούς να πολεμούν. ...**”

Και από τις Σελ. 28-29 σημειώνουμε:

“... Από την «Εισαγωγή» του επισήμου εγχειριδίου “*Truppenführung*” («Διοίκηση Στρατευμάτων») του 1936 του Γερμανικού Στρατού, που τους δύο τόμους του υπογράφουν οι δύο διαδοχικοί Αρχιστράτηγοι της εποχής, Στρατηγοί Kurt von Hammerstein Equord και Werner von Frisch.

11. Η ποιότητα του διοικητή και των ανδρών καθορίζει τη μαχητική ισχύ μιας μονάδας που πρέπει να υποστηρίζεται κατάλληλα από υψηλής ποιότητας προμήθειες και συντήρηση.

Η υψηλή μαχητική δύναμη μπορεί να ακυρώσει την αριθμητική μας κατωτερότητα. Όσο υψηλότερη είναι αυτή η ποιότητα, τόσο ισχυρότερη και πιο κινητική είναι η διεξαγωγή του πολέμου.

Η ανώτερη ηγεσία και τα ανώτερα στρατεύματα είναι ασφαλείς βάσεις για τη νίκη...

15. Από τον νεότερο στρατιώτη και μέχρι την κορυφή της ιεραρχίας, απαιτείται η **ανεξάρτητη δέσμευση όλων των πνευματικών, διανοητικών και φυσικών δυνάμεων. Μόνο έτσι μπορεί να τεθεί σε δράση η συνολική δύναμη των στρατευμάτων. Μόνο έτσι είναι δυνατό να προπαρασκευάσουμε άντρες που είναι γενναίοι και αποφασιστικοί σε περιόδους κινδύνου και που είναι ικανοί να τραβήξουν άλλους μαζί με τολμηρά κατορθώματα.**

Έτσι, η αποφασιστική δράση παραμένει η πρώτη προϋπόθεση για την επιτυχία στον πόλεμο. Όλοι, ο καθένας, από τον ανώτατο διοικητή μέχρι τους νεότερους στρατιώτες, πρέπει να έχουν επίγνωση του γεγονότος ότι η αδράνεια και οι χαμένες ευκαιρίες βαραίνουν περισσότερο από τα λάθη στην επιλογή των μέσων. [Έμφαση (Italics) στο πρωτότυπο] ...”

Με το παρόν σημείωμα επιθυμούμε να παρουσιάσουμε **μια ιδέα που αφορά τους εξοπλισμούς και την επίδραση αυτών στο προσωπικό και τρία θέματα που άπτονται αμιγώς του προσωπικού.**

Όλα είναι αρμοδιότητας τόσο της πολιτικής ηγεσίας του τόπου, Κυβέρνησης και πρωτίστως Πρωθυπουργού και Υπουργού Εθνικής Άμυνας, όσο και της στρατιωτικής ηγεσίας σε όλη την κλίμακα της στρατιωτικής ιεραρχίας, **πρωτίστως βέβαια των Αρχηγών ΓΕΕΘΑ και Κλάδων και των ανωτάτων αξιωματικών.** Τα θέματα αναφέρονται ακροθιγώς στο χώρο που ένα σημείωμα, όπως το παρόν, επιτρέπει και σίγουρα θα μπορούσαν (και ίσως θα έπρεπε) να αποτελέσουν αντικείμενα ημερίδων και αναλυτικών επιτελικών μελετών.

ΙΔΕΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ

Η χώρα μας αντιμετωπίζει μόνιμη απειλή από μια αναθεωρητική και επεκτατική Τουρκία. Η κατάσταση αυτή είναι χρονία και όχι κάτι έκτακτο, οπότε θα έπρεπε εδώ και πάρα πολλά χρόνια, κάνοντας “την ανάγκη φιλοτιμία”, να ληφθεί η απόφαση να “εκμεταλλευτούμε” τη δεδομένη γεωπολιτική κατάσταση και να μετατρέψουμε τις πολλαπλές ανάγκες που δημιουργεί η οργάνωση μίας ουσιαστικής Εθνικής Αμύνης σε **δημιουργικό πυλώνα ανάπτυξης**, όπως το κάναμε για τη Ναυτιλία μας και τον Τουρισμό και θα μπορούσαμε να το κάνουμε και για την Παιδεία, την Υγεία, τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας κ.λ.π..

Απαιτείται **αυτονομία της χώρας** στο χρησιμοποιούμενο αμυντικό υλικό πάσης φύσεως, από στολές, τρόφιμα, υγειονομικό υλικό και πυρομαχικά, μέχρι και πιο πολύπλοκα συστήματα, όπως ελαφρύ οπλισμό, ηλεκτροοπτικά μέσα, συστήματα

διοικήσεως και ελέγχου, οχήματα πάσης φύσεως, UAVs, πλωτά και αεροπορικά μέσα κ.λ.π..

Μια τέτοια απόφαση θα ενέπλεκε πρωτίστως το υψηλότατο **επιστημονικό δυναμικό** της Χώρας σε διάφορα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης, θα έδινε την ευκαιρία ανάπτυξης ιδεών για **start-up επιχειρήσεις**, που θα κάλυπταν διαπιστωμένες ανάγκες του χώρου, θα ενεργοποιούσαν **εκατοντάδες μικρές επιχειρήσεις** με χιλιάδες εργαζομένους για την μελέτη, ανάπτυξη και παραγωγή χιλιάδων απαρτίων των διαφόρων μέσων, θα ενεργοποιούσε τις “ναυαρχίδες” της **κρατικής αμυντικής βιομηχανίας** και των μεγάλων **Ναυπηγείων** της χώρας που φυτοζωούν ή πνέουν τα λοίσθια, θα ανέπτυξε παράλληλα προγράμματα βιομηχανικών μέσων για **πολιτική χρήση**, θα μείωνε την **οικονομική “αιμορραγία”** και την απόλυτη εξάρτηση από άλλες δυνάμεις, έστω και φίλιες, και θα μπορούσε **να δημιουργήσει εξαγωγίμα προϊόντα** τόσο για εξοικονόμηση συναλλαγματικών πόρων, όσο και για διπλωματική εκμετάλλευση και επιρροή.

Η Χώρα μας μπορεί και επιβάλλεται να αναπτύξει αυτή τη **στρατηγική**. Πολιτική απόφαση χρειάζεται, στρατηγικός σχεδιασμός και διαχρονική της υποστήριξη. Σε βάθος χρόνου μπορούμε να κάνουμε θαύματα και να ισχυροποιήσουμε τόσο την οικονομία μας όσο και την υπεράσπιση των στρατηγικών μας δικαιωμάτων. Υπάρχουν παραδείγματα στη γειτονιά μας. Το έκανε το **Ισραήλ** και η **Σιγκαπούρη** από την πρώτη ημέρα δημιουργίας των κρατών τους, διότι κατάλαβαν ότι από αυτό εξηρτάτο η ύπαρξή τους. Τα κράτη αυτά “*ποιούμενα την ανάγκη φιλοτιμίαν*”, όπως προαναφέρθηκε, **μετέτρεψαν την επιχειρησιακή απειλή σε επιχειρηματική ευκαιρία**. Το έκανε η **Τουρκία** εδώ και 30 χρόνια, διότι κατάλαβε ότι μόνον με αυτό τον τρόπο μπορεί να υποστηρίξει τα μεγαλοϊδεατικά στρατηγικά της συμφέροντα.

Η αφανής συνέπεια, αλλά σημαντικότερη, μιας τέτοιας στρατηγικής θα ήταν η ανάπτυξη **αυτοπεποίθησης και υπερηφάνειας** στο εμπλεκόμενο στη διαδικασία προσωπικό, στο προσωπικό των Ε.Δ. και σε ολόκληρη την κοινωνία, με **άμεση επίδραση στο φρόνημα των ανδρών και γυναικών του Στρατεύματος**.

Ειδικότερα ο γενικός εξοπλισμός του Ε.Σ. είναι παραμελημένος σε σχέση με τα κύρια οπλικά συστήματα τόσο του Στρατού Ξηράς (ΣΞ), όσο και των λοιπών Κλάδων των ΕΔ και αυτό υποδηλώνει **στρεβλή αντίληψη** της πολιτικής και στρατιωτικής Ηγεσίας για το ΣΞ τα τελευταία 40 χρόνια, επηρεάζει τη **μαχητική ικανότητα των μονάδων** του ΣΞ και **το ηθικό του προσωπικού**.

Τα είδη του γενικού εξοπλισμού που θεωρούνται απαραίτητα για τον εκσυγχρονισμό μαχητή και μικρών κλιμακίων του ΣΞ είναι:

- Όλα τα είδη **στολής και εξάρτησης**, με ιδιαίτερη βαρύτητα σε **είδη απαραίτητα για την ασφάλεια**, όπως γυαλιά με πολλαπλά φίλτρα, χειρόκτια πολλαπλών χρήσεων, ωτοασπίδες, επαγκωνίδες και επιγονατίδες κ.λπ.

- **Υγειονομικό υλικό** για τον οπλίτη, την Ομάδα και την Διμοιρία.
- Σύγχρονα **θερμικά σκοπευτικά** ημέρας/νύκτας και λοιπό οπτικό υλικό νύκτας.
- Σύγχρονα πυρομαχικά κυρίως **ειδικά φυσίγγια για τυφέκια ακριβείας**, οπλοβομβίδες, ειδικά εκρηκτικά και νάρκες, σύγχρονα A-T όπλα για όλα τα επίπεδα, κυρίως όμως φορητά για την Ομάδα και την Διμοιρία.
- Υλικά εκκαθάρισης Ναρκωπιδίων και ανίχνευσης παγίδων.
- Υλικό Διοικήσεως και Ελέγχου (Η/Υ, Σ/Α) από το ατομικό επίπεδο μέχρι την Μονάδα.
- Σύγχρονα ραντάρ εντοπισμού βολής Ελευθέρων Σκοπευτών.
- **Μίνι UAVs**

Και επί πλέον:

- Ειδικά Οχήματα, ευκίνητα, εύχρηστα, πολλαπλών δυνατοτήτων και ικανά για χρήση σε ειδικά περιβάλλοντα.
- Τροχοφόρα οχήματα πολλαπλών χρήσεων με δυνατότητα εύκολης μετατροπής τους στις διάφορες απαιτούμενες διαμορφώσεις, με ενσωματωμένο γερανό σε ορισμένα από αυτά.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΓΕΝΙΚΑ

Οι **Ε.Δ** είναι ένας ευαίσθητος ανθρωποκεντρικός οργανισμός ο οποίος κτίζεται δύσκολα με πολύ κόπο, χρήμα και σε πολύ χρόνο. Όσο δύσκολα και επίπονα κτίζεται τόσο εύκολα και γρήγορα μπορεί να υποσκαφθεί και αυτό δυστυχώς φαίνεται αργά και συνοδεύεται με επώδυνες εθνικές ήττες.

Ο **άνθρωπος** είναι ο πραγματικός **πολλαπλασιαστής ισχύος των Ε.Δ.** Ο στρατιωτικός καλείται να διαθέτει υψηλό βαθμό προσωπικής και συλλογικής δέσμευσης και αναπτυγμένες ψυχικές, ηθικές και σωματικές δυνάμεις. Ο στρατιώτης θα κληθεί να κάνει προσωπικές θυσίες - συμπεριλαμβανομένης και της ύψιστης, της ζωής του - κατά την υπηρεσία του προς το Έθνος. Τοποθετεί τις ανάγκες Έθνους και Στρατού πάνω από τις δικές του και της οικογενείας του, αποποιούμενος οικειοθελώς πολλά ατομικά δικαιώματα, που απολαμβάνουν όλοι οι συμπολίτες του, και υποβάλλοντας εαυτό και οικογένεια σε παντοειδείς στερήσεις και δυσκολίες. Όλα τα παραπάνω διαφοροποιούν τις Ε.Δ. απ' όλους τους άλλους οργανισμούς και γι' αυτό επιβάλλεται να υποστηρίζονται ουσιαστικά από το Έθνος και την Πολιτεία.

Ο στρατιωτικός δικαιούται να αναμένει από την **Πολιτεία να δημιουργεί το περιβάλλον** με το οποίο θα μπορεί να φέρει σε πέρας την αποστολή του και δικαιούται να απαιτεί **σεβασμό, τιμή και αμοιβή** ανάλογη της προσφοράς. Η

Πολιτεία επιβάλλεται να αγκαλιάζει το στρατιωτικό προσωπικό, εν ενεργεία, εφέδρους και αποστράτους με ένα **Εθνικό Συμβόλαιο** στο οποίο να αναγνωρίζεται η ιδιαιτερότητα της στρατιωτικής υπηρεσίας και να επιδεικνύεται αυτή η φροντίδα και η τιμή.

Ειδικότερα ο Στρατός Ξηράς (ΣΞ) έχει μεγάλη διαφορά από το Πολεμικό Ναυτικό (ΠΝ) και την Πολεμική Αεροπορία (ΠΑ) τόσο στα **κύρια οπτικά συστήματα** με τα οποία οι Κλάδοι κάνουν τη δουλειά τους (χωρίς αυτά δεν γίνεται), όσο και στην **Οργάνωση** και τον **τρόπο του “μάχεσθαι”**. Το ΠΝ και η ΠΑ εξαρτώνται περισσότερο απ’ ότι ο ΣΞ από τα μέσα τους και ακολούθως από την Τεχνολογία. **Ο ΣΞ εξαρτάται κυρίως και καθοριστικά από τον όγκο και την ποιότητα των μαχητών του.**

Σύγχρονες θεωρητικές τοποθετήσεις ότι ο *“Πόλεμος σήμερα γίνεται με κουμπιά”* καταρρίπτονται καθημερινά στα πεδία των μαχών σε όλη τη Γη (τελευταία παραδείγματα στη γειτονιά μας η Ουκρανία και η Λωρίδα της Γάζας) και η αρχέγονη αντίληψη ότι χρειάζεται ο άνθρωπος επί τόπου, στο πεδίο της μάχης, για να δώσει την τελική νίκη επιβεβαιώνεται καθημερινά και έγινε το κλισέ **“boots on the ground”** (άρβυλα/άνδρες στο έδαφος). Όλοι καταλαβαίνουμε ότι το προσωπικό, ο Στρατιώτης και Αξιωματικός, ο **μαχητής** οποιουδήποτε Όπλου ή Σώματος (Ο-Σ), που θα αναγκασθεί από τις συνθήκες του αγώνα να λειτουργήσει σαν πεζός στρατιώτης, είναι το καθοριστικό στοιχείο του Κλάδου.

Αυτός ο μαχητής θα έλθει πρόσωπο προς πρόσωπο με τον εχθρό, θα δει το βλέμμα του, θα εμπλακεί σε αγώνα σώμα προς σώμα. Είναι είναι αυτός που έμπρακτα και άμεσα θα δοκιμάσει τη φυσική του κατάσταση, την ψυχική του δύναμη και το επίπεδο θέλησής του απέναντι σε ζωντανό εχθρό (προαναφέρθηκαν τα δημιουργηθέντα από τον καιρό της ειρήνης **ψυχικά, διανοητικά και οργανωτικά** θεμέλια της μαχητικής δύναμης). Είναι αυτός που θα νιώσει τη μάχη σε όλο το μακάβριο μεγαλείο της.

Οι επί κεφαλής του πρέπει να είναι βαθείς γνώστες του συντονισμού και συγχρονισμού. Αυτή η αναγκαιότητα αυξάνει γεωμετρικά με το πλήθος των προς συντονισμό στοιχείων και γι’ αυτό αποτελεί και μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις των μικρών κλιμακίων του ΣΞ. Όλα αυτά επηρεάζουν τη φύση του Κλάδου και την Εκπαίδευση και το Πνεύμα όλου του Στρατού.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΌΛΟΥ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΟΣ

Όλο το στράτευμα αδιακρίτως Ο-Σ πρέπει πρωτίστως να εκπαιδεύεται ως πεζικό και στη συνέχεια στην κάθε ειδικότητα. Έτσι **ομογενοποιείται το πνεύμα** του συνόλου του Στρατού και διευκολύνεται ο κάθε στρατιωτικός να αντιμετωπίζει πρακτικά τη **δυσκολία της μάχης**. Παρατίθενται σκέψεις μεγάλων στρατιωτικών μορφών για τον πεζό στρατιώτη:

“Το λιγότερο θεαματικό Όπλο του Στρατού, που όμως χωρίς αυτό δεν μπορείς να νικήσεις στη μάχη. Πράγματι χωρίς αυτούς δεν μπορείς να κάνεις τίποτε, όλως διόλου τίποτε, τίποτε”. **Στρατάρχης Υποκόμης Μοντγκόμερυ του Αλαμείν**
The Memoirs of Field Marshal Montgomery: Of Alamein, K.G.

“Αυτή είναι η δουλειά σου ως πεζικάριου, ας μην τη ζαχαρώσουμε. Η δουλειά σου είναι να σκοτώνεις τον εχθρό και να καταλαμβάνεις έδαφος. Όπως είπε κάποτε ένας φημισμένος στρατηγός, άλλοι θα φροντίσουν για τα υπόλοιπα. Δεν είναι και τόσο χαριτωμένο και οι πολίτες δεν θα το έθεταν έτσι ακριβώς, αλλά αυτή είναι η δουλειά.” **COL Richard D. Hooker Jr** “A letter to my son joining the Infantry”, ARMY, Jan 2014

“Καλοί πεζικάριοι πολεμιστές δεν μπορούν να γεννηθούν με μια απόφαση κάποιας γραφειοκρατικής πέννας του *Whitehall*. Και επί πλέον ας έχουμε υπόψη, ότι αυτοί οι άνδρες κουβαλούν στις ξιφολόγχες τους την Εθνική Πολιτική και τη Στρατηγική του Έθνους μας.” **Colonel John Hughes-Wilson**, “Restructuring the Infantry”, RUSI JOURNAL, Feb 2005

Στο πλαίσιο της παρούσης τοποθέτησης θα επικεντρωθούμε στη σημασία τριών επί μέρους ενότητων εκπαίδευσης για όλο το Στράτευμα. Οι ενότητες αυτές είναι:

- Η ατομική τακτική εκπαίδευση.
- Η τακτική μικρών κλιμακίων, Ομάδος - Διμοιρίας Τυφεκιοφόρων.
- Η γενική τακτική.

“ΚΑΘΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ ΟΠΛΙΤΗΣ”

Η ατομική τακτική ενδυναμώνει την φυσική και ψυχολογική κατάσταση του μαχητού, τον εξοικειώνει με τη χρήση του εδάφους και του οπλισμού για να κατορθώνει να πλήττει τον εχθρό και τον μεταβάλλει σταδιακά σε **ομαδικό παίκτη**, μαθαίνοντας να συνεργάζεται αρχικά με το ζευγάρι του και σταδιακά να συντονίζεται και συγχρονίζεται με τους άλλους σε μια ομάδα. Για να γίνουν όλα αυτά χρειάζεται χρόνος για την τεχνική εκπαίδευση, την πρακτική εξάσκηση και την εφαρμογή τους στο πλαίσιο ενός συνόλου. Χρειάζεται χρησιμοποίηση δύσκολου εδάφους (αυξανόμενης δυσκολίας συν τω χρόνω), εκμετάλλευση δυσμενών καιρικών συνθηκών, δημιουργία συνθηκών σωματικής και ψυχολογικής πίεσης για την επίτευξη **σκληραγωγίας**. Η χρησιμοποίηση στίβων μάχης και πύργων αναρρίχησης/καταρρίχησης αυξάνουν την αυτοπεποίθηση.

Αντικειμενικός σκοπός όλων αυτών είναι ο στρατιώτης (**πεζός ή οιουδήποτε Ο-Σ**) στο τέλος μιας τέτοιας εκπαίδευσης να νιώθει αυξημένο **αυτοσεβασμό** και **αυτοπεποίθηση**, έτσι ώστε ο νεαρός στρατιώτης να νιώσει **υπερηφάνεια** που ανήκει στον Στρατό Ξηράς.

Η τακτική μικρών κλιμακίων, Ομάδος - Διμοιρίας Τυφεκιοφόρων, είναι απαραίτητη για όλα τα Ο-Σ του ΣΞ, καθόσον το προσωπικό όλων θα κληθεί να δράσει ως μικρές ομάδες πεζικάριων σε κάποια φάση του αγώνα. Βασικό στοιχείο η εκμάθηση της συνέργειας και η εμπέδωση της αξίας της ομαδικής δράσης με πλήρη κατανόηση και πρακτική εφαρμογή των αρχών του συγχρονισμού και συντονισμού.

Βασικές εκπαιδευτικές δράσεις πρέπει να είναι η τακτική των μικρών κλιμακίων σε συμβατικό αγώνα (επιθετικές και αμυντικές επιχειρήσεις) και η τακτική των περιπόλων μάχης ή αναγνωρίσεως. Με την πρώτη δράση εκπαιδεύονται να λειτουργούν εντός συγκεκριμένου πλαισίου χώρου-χρόνου “**εγκυτιωμένοι**” σε σχηματισμούς μάχης. Με την δεύτερη με συγκεκριμένους περιορισμούς χρόνου και χώρου εξοικειώνονται σε πιο ανεξάρτητη δράση.

Αυτή η εκπαίδευση θα οξύνει την **τακτική αντίληψη** των μαχητών και θα ενεργοποιήσει την **αυτενέργεια** και την **πρωτοβουλία**. Ειδικότερα για τον Έλληνα μαχητή και λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ελληνικής ψυχοσύνθεσης είναι ζωτικό να επεξηγείται η αναμενόμενη ωφέλεια από αυτή την εκπαίδευση, ώστε να πολλαπλασιάζονται τα αποτελέσματά της.

Για αυτούς τους λόγους η στρατιωτική εκπαίδευση στη Σχολή Ευελπίδων καθορίστηκε ανάλογα, ώστε μέσα στα 3 τρίμηνα στρατιωτικής εκπαίδευσης (Φθινοπωρινή, Χειμερινή και Θερινή) των 3 πρώτων ετών να πιστοποιείται ο εύελπις ως μαχητής, ως Ομαδάρχης Τυφεκιοφόρων και ως Διμοιρίτης Διμοιρίας Τυφεκιοφόρων (ελαφρού Πεζικού (ΠΖ)). Την εκπαίδευση αυτή λαμβάνουν όλοι οι εύελπιδες ανεξαρτήτως Ο-Σ, ενώ οι Ανθλογοί ΠΖ θα πρέπει στην Σχολή Πεζικού να επικεντρώνονται και εξειδικεύονται στο Μηχανοκίνητο ΠΖ, τα βαρέα Όπλα ΠΖ και στην Τακτική του ΠΖ σε όλες τις φάσεις του αγώνα.

Η **γενική τακτική** γίνεται πληρέστερα αντιληπτή από τη μελέτη της χρήσης του Πεζικού σε όλες τις φάσεις του αγώνα. Εάν οι αξιωματικοί όλων των Ο-Σ διδάσκονται τις λεπτομέρειες αυτές, τότε θα μπορούν να καταλάβουν καλύτερα και την τακτική του Ο-Σ, που ανήκουν και τις ιδιαιτερότητες που υιοθετούνται στην Τακτική λόγω τεχνολογίας ή εξοπλισμών και θα μπορούν να δουλέψουν ως επιτελείς, είτε σε γενική θέση κάποιου Επιτελείου, είτε ως επιτελείς κάποιου Ο-Σ.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Αναγνωρίζεται μια “αγωνία” να εξευρεθούν και άλλοι λόγοι ύπαρξης του Στρατού και ειδικότερα της θητείας, εκτός από τους καθαρά στρατιωτικούς και προβάλλονται ιδιαίτερα τα διάφορα έργα λοιπού κοινωνικού περιεχομένου. Μάλιστα δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που **παραμελείται το κύριο έργο του στρατεύματος**

για την εξυπηρέτηση αυτών των “κοινωνικών” υποχρεώσεων, χωρίς κάποιο επείγοντα και έκτακτο λόγο, όπως π.χ. οι μεγάλες θεομηνίες που πλήττουν συχνά.

Τονίζεται, ότι ο Στρατός μπορεί να γίνει εκτός από στρατιωτικό σχολείο που πρέπει:

- να φροντίζει το “Στρατιωτικό Πνεύμα” των στρατιωτικών και το ομαδικό πνεύμα, το περιβόητο “Πνεύμα Μονάδος”, που καλλιεργούνται με κόπο.
- να δημιουργεί την άυλη δύναμη που μετατρέπει το ομοιόμορφα ντυμένο προσωπικό και τον εξοπλισμό του σε μάχιμη δύναμη που νικά.

και μεγάλο κοινωνικό σχολείο, το οποίο πρώτιστα:

- Θα αναπτύσσει ψυχικές, ηθικές και σωματικές δυνάμεις σε κάθε στρατιώτη/πολίτη
- Θα καλλιεργεί τις αρχές της συλλογικής δράσης, του εθελοντισμού, της αυτοπειθαρχίας, της ισονομίας και αξιοκρατίας, της αυτοθυσίας.
- Θα αναπτύσσει τον αμοιβαίο σεβασμό και την εμπιστοσύνη μεταξύ υφισταμένων και προϊσταμένων, την εμπιστοσύνη στο υλικό, το πνεύμα συναδελφικότητας, την περηφάνεια ότι προσφέρει σε κάτι σπουδαίο.
- Θα “ωριμάζει” τους νέους, ακόμη και τους κληρωτούς που υπηρετούν τη θητεία τους και θα τους παραδίδει στις οικογένειές τους και την κοινωνία καλύτερα προετοιμασμένους να αναλάβουν τις ευθύνες τους.

και αυτή είναι η σοβαρότερη και κρίσιμότερη παροχή προς την κοινωνία.

ΕΠΑΝΔΡΩΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΞΗΡΑΣ

Ο Ελληνικός ΣΞ είναι ημιεπαγγελματικός. Αποτελείται από επαγγελματικό προσωπικό που έχει ενισχυθεί τις τελευταίες δεκαετίες, εφέδρους, κληρωτούς που υπηρετούν τη θητεία τους, και επιστράτους που καλούνται σε κρίσεις ή πόλεμο για να συμπληρώσουν τις τάξεις του και εθνοφύλακες. Όλα αυτά είναι γνωστά. **Άγνωστες, ή καλύτερα μη εμφανείς, είναι κάποιες συνέπειες αυτής της πραγματικότητας.**

Από ανοικτές πηγές ενημερωνόμαστε, και καθαρά για λόγους παρουσίασης των αναλογιών, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η **εμπόλεμη δύναμη του ΣΞ είναι περίπου 270.000 μαχητές** ενώ η **ειρηνική του δύναμη περίπου 70.000** (επαγγελματικό προσωπικό και κληρωτοί θητείας).

Αυτή η αναλογία μεταξύ ενεργού στρατού και εμπόλεμης δύναμης σε συνδυασμό με τον υφιστάμενο αριθμό μονάδων και σχηματισμών (οργανωτικό μοντέλο του ΣΞ) δημιουργεί το **μεγαλύτερο πρόβλημα** του ΣΞ, ήτοι **το ποσοστό επάνδρωσης των μονάδων**. Αυτό με τη σειρά του δημιουργεί σειρά άλλων προβλημάτων που επηρεάζουν την επιχειρησιακή του ικανότητα και ετοιμότητα. Διότι

αν δεν έχεις π.χ. στο Πεζικό **πλήρη την “Ομάδα Μάχης”** τότε *“περί άλλων τυρβάξεις”*. Όσο και αν φανεί υπερβολικό, **ο Στρατός ξεκινά από την “Ομάδα Μάχης”** για όλα τα Ο-Σ που τον απαρτίζουν. Χρειάζεσαι πλήρη την “Ομάδα Μάχης”, για να αντιληφθούν όλοι τη σημασία της ανάπτυξης **μικρών ηγητόρων** και αυτοί οι ίδιοι να νιώσουν την τεράστια ευθύνη που αναλαμβάνουν έναντι των 7, 8 ή 9 ανδρών μιας Ομάδας, για την **καθοδήγησή τους**, για την **εκπαίδευσή τους** για την **κατεύθυνσή τους στη μάχη**.

Πιθανόν δε, πολλοί σημερινοί στρατιωτικοί να μην έχουν καν εικόνα ενός μαχητή στο πεδίο, με τον πλήρη φόρτο του και τα πυρομαχικά του. Πιθανόν επίσης, να μην έχουν δει, ασχοληθεί και εκπαιδεύσει ποτέ Ομάδα, Διμοιρία ή Λόχο σε πλήρη σύνθεση. Δεν είναι δυνατόν να επεκταθούμε στο πλαίσιο της παρούσης τοποθέτησης σε όλη την έκταση των συνεπειών της χαμηλής επάνδρωσης στην εκπαίδευση, ανάπτυξη νοοτροπίας, επιχειρησιακή ικανότητα, κ.λ.π. Στο τέλος της παρουσίασης θα επεκταθούμε περισσότερο σε μία από αυτές της διαστάσεις, την αλλαγή του DNA του Στρατού.

Ο ΣΞ εξαρτάται για να φέρει σε πέρας την πλήρη του αποστολή απολύτως από τους εφέδρους, αλλά και μεγάλο μέρος της μαχητικής του αξίας συναρτάται με αυτούς. Το επαγγελματικό του κομμάτι είναι πολύ μικρό στο σύνολο της εμπόλεμης δύναμής του. **Ο ΣΞ στηρίζεται και ΘΑ στηρίζεται στο μέλλον για την εκτέλεση της αποστολής του στην ΕΦΕΔΡΕΙΑ και στον ιερό θεσμό της ΘΗΤΕΙΑΣ.**

Εξ άλλου, η στρατιωτική υπηρεσία, κληρωτών, εφέδρων, εθνοφυλάκων, είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τη δημοκρατία, ύψιστο δικαίωμα και καθήκον του ελεύθερου πολίτη. Στην Ελλάδα είναι εθνική παράδοση αξία σεβασμού, είναι ανάγκη εθνικής επιβίωσης ιστορικά επιβεβαιωμένα.

α. Θητεία

Η στρατιωτική θητεία αποτελεί την αρχική/εναρκτήρια υπηρεσία του μείζονος των Ελλήνων πολιτών στις ΕΔ και θεωρείται ύψιστο δημοκρατικό δικαίωμα και υποχρέωση για όλους τους Έλληνες πολίτες. Θεωρούμε ότι ο κάθε πολίτης που διεκδικεί δημόσιο αξίωμα θα πρέπει να έχει εκπληρώσει το ύψιστο αυτό καθήκον.

Τη θητεία αντιλαμβανόμαστε με δύο τρόπους, έναν πολιτικό και έναν οικονομικό/τεχνικό.

Πολιτικός

Ο θεσμός του πολίτη-οπλίτη γεννήθηκε στην Αρχαία Ελλάδα, όταν οι πολιτικοί θεσμοί ξέφυγαν από το μοντέλο του βασιλιά/κυριάρχου και των υποτελών του και εισήγαγαν την εξουσία του Δήμου, είτε με το απόλυτα δημοκρατικό μοντέλο της Αθήνας, είτε με το ολιγαρχικό μοντέλο της Σπάρτης. Τότε δημιουργήθηκε η ιδέα, ύψιστη τιμή και υποχρέωση, της μαζικής υπεράσπισης της Πατρίδας από τους πολίτες της και καθιερώνεται ο θεσμός του **Πολίτη-Οπλίτη**. Η ιδέα ξαναγεννήθηκε με

την Γαλλική Επανάσταση που επαναφέρει στον Δυτικό κόσμο το “**ένοπλο έθνος**” (**Levée en masse**). Θεωρώ, ότι η ιδέα εξακολουθεί να έχει την ίδια αξία και αποτελεί σημαντικό συστατικό των δημοκρατικών μας θεσμών. **Είναι καθαρά θέμα της Πολιτείας να δίνει πραγματικό νόημα στον θεσμό και να μην τον ευτελίζει.**

Οικονομικός/Τεχνικός

Ποτέ τα οικονομικά της Ελλάδας δεν θα επιτρέψουν τη δημιουργία πλήρως επαγγελματικού στρατού στο μέγεθος που η απειλή απαιτεί. Και οι πόροι να υπήρχαν, δεν θα βρισκότουσαν τόσοι πολλοί εθελοντές να καταταγούν ως επαγγελματίες.

Τεχνικά η Θητεία πρέπει να εξυπηρετεί τρεις λόγους:

- να προάγει τη **στρατιωτική αγωγή** των πολιτών-οπλιτών (θέμα μέγα),
- να δημιουργεί το απαραίτητο **επιχειρησιακό σύνολο** που θα καλύψει την επιστράτευση,
- να **εκπαιδεύει** τους μελλοντικούς επιστράτους/εφέδρους.

Με τη σημερινή θητεία κανείς από αυτούς τους λόγους δεν εξυπηρετείται.

Ο καθορισμός του χρόνου θητείας είναι συνάρτηση:

- του αριθμού των απαραίτητων ενεργών στρατιωτικών μονάδων,
- του ποσοστού επάνδρωσης αυτών, ώστε να μπορούν να εκτελούν τα στρατιωτικά τους καθήκοντα,
- του αριθμού των επαγγελματιών που απαιτούνται,
- της απόδοσης των κλάσεων και
- του απαραίτητου χρόνου που είναι αναγκαίος για την **στρατιωτική παιδεία των ελλήνων πολιτών.**

Ο χρόνος θητείας πρέπει να καθορίζεται δια νόμου για μεγάλα χρονικά διαστήματα (τουλάχιστον ανά 10ετία) από το Κοινοβούλιο μετά από εισήγηση του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ.

Με τις σημερινές συνθήκες θεωρούμε ότι η θητεία θα πρέπει να αυξηθεί κατακόρυφα και τουλάχιστον στους **18 μήνες**, 1 εξάμηνο αρχικής εκπαίδευσης και 2 εξάμηνα με την ένταξη του κληρωτού σε επιχειρησιακά σύνολα. Η αύξηση της θητείας θα πρέπει να συνοδευτεί με ουσιαστική **αναβάθμιση του έργου που καλούνται οι κληρωτοί να επιτελέσουν κατά τη διάρκεια της θητείας τους**. Είναι λυπηρό και απογοητευτικό το έργο των κληρωτών να εξαντλείται ως επί το πλείστον σε υπηρεσίες φρουράς και σε δευτερεύουσες λειτουργικές εργασίες στρατοπέδων

(αγγαρείες). Η θητεία είναι θεσμός ιερός και έτσι πρέπει να αντιμετωπίζεται από την Πολιτεία και κυρίως από τα επαγγελματικά στελέχη του Στρατού που την εκφράζουν στην καθημερινή πραγματικότητα. Σεβόμενοι απόλυτα την προσφορά πολύτιμου χρόνου των υπηρετούντων τη θητεία τους πολιτών, να χρησιμοποιούν αυτούς σύμφωνα με τις ικανότητές τους αποκλειστικά σε επιχειρησιακά/εκπαιδευτικά καθήκοντα.

Ένα είναι το αδιαφιλονίκητο **κριτήριο επιτυχίας του θεσμού** και ο καλύτερος τρόπος υποστήριξής του στην Ελληνική κοινωνία:

“Ο Έλληνας πολίτης ολοκληρώνοντας τη θητεία και απολυόμενος να νιώθει περήφανος, να νιώθει ότι πράγματι προσέφερε στην Πατρίδα και ότι ο χρόνος του δεν πήγε χαμένος, να έχει θετικές και ουσιαστικές αναμνήσεις, να μπορεί και να θέλει να μιλήσει γι’ αυτές στους φίλους του και στα παιδιά του αργότερα, να συναντά τους αξιωματικούς του και να τους τιμά.”

Τότε θα μπορούμε να ελπίζουμε και 'μείς ότι *“...την Πατρίδα δε θα παραδώσουμε μικρότερη, αλλά μεγαλύτερη και καλύτερη απ’ όση μας παραδοθηκε”*.

Η πολιτική ηγεσία πρέπει να τολμήσει να αυξήσει τη θητεία και η στρατιωτική ηγεσία πρέπει να τη σεβαστεί. Τόλμη χρειάζεται και ο λαός θα ακολουθήσει. Αρκεί να δει το **καλό παράδειγμα** από την Ηγεσία του πολιτική, στρατιωτική, κοινωνική και έμπρακτα διαπιστώσει ότι τα παιδιά του, στο χρόνο που θα αφιερώσουν, πράγματι θα εκπαιδευτούν στρατιωτικά, θα αποκτήσουν στρατιωτική αγωγή και θα αναγνωρίζουν την πρακτική χρησιμότητα της θητείας τόσο για το Έθνος όσο και για τον καθένα τους ξεχωριστά.

Τα ΜΜΕ ας γαλουχήσουν την κοινωνία μας ως προς την εθνική αναγκαιότητα του θεσμού και ας ελέγξουν τους διαχειριστές του σε τυχόν παρεκτροπές τους.

Η Πολιτεία σεβόμενη τους πολίτες της που υπηρετούν τη θητεία τους και αναγνωρίζοντας, πλην άλλων, τις οικονομικές θυσίες που υφίσταται τόσο ο κληρωτός, όσο και η οικογένειά του, πρέπει να λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα ανακούφισής τους από το βάρος αυτό. Ενδεικτικά αυτά θα μπορούσαν να είναι:

- Ο καθορισμός αξιοπρεπών αποδοχών, που να καλύπτουν βασικά και αναγνωρισμένα έξοδα του μέσου κληρωτού.
- Η πλήρης κάλυψη των εξόδων μεταφοράς των κληρωτών για την επίσκεψη των οικείων τους κατά τις άδειες.
- Η αναγνώριση του χρόνου θητείας και του χρόνου πρόσκλησης από την εφεδρεία ως συντάξιμου χρόνου και η κάλυψη της ασφαλιστικής εισφοράς από το Δημόσιο.

- Η μοριοδότηση του χρόνου της θητείας στους διαγωνισμούς πρόσληψης προσωπικού στο Δημόσιο και στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Οι **επιθυμούντες και κατάλληλοι** και από τους άνδρες και γυναίκες, που ολοκλήρωσαν τη θητεία τους πρέπει να επιλέγονται ως επαγγελματίες οπλίτες συγκεκριμένου χρόνου υπηρεσίας.

β. Επιπρόσθετα Μέτρα

Η επάνδρωση των μονάδων μπορεί να βελτιωθεί και μάλιστα προ ορατού και μεγίστου εθνικού κινδύνου και με συμπληρωματικά μέτρα της χρονικής αύξησης της θητείας, όπως η **πρόσκληση υπό τα όπλα στα 18**, για τη μείωση του υπερβολικά μεγάλου αριθμού των ανυποτάκτων και η **στράτευση των γυναικών που δεν έχουν τεκνοποιήσει** για λόγους ισονομίας.

Ειδικότερα:

- Η στράτευση μετά το Λύκειο διευκολύνει την ελληνική οικογένεια και ωριμάζει τους νέους. Επιτρέπει επίσης, σε όσους επιθυμούν πανεπιστημιακές σπουδές να τις αρχίσουν απρόσκοπτα μετά την εκπλήρωση των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων επιτρέποντας και τις μεταπτυχιακές σπουδές, χωρίς τη διακοπή για τη στράτευση, και στη συνέχεια την άμεση εμπλοκή με την αγορά εργασίας μετά τις σπουδές. Το υπόδειγμα ακολουθεί το Ισραήλ με τριετή θητεία ανδρών και διετή των γυναικών χωρίς κοινωνικά προβλήματα.

- Πρέπει να εξεταστεί η διαδικασία αναβολών και απαλλαγών από τη στράτευση, ώστε να αποφεύγονται χαριστικές παρεκτροπές που υπονομεύουν το κοινό αίσθημα περί ισονομίας των Ελλήνων πολιτών.

γ. Έφεδροι

Αποτελούν το μεγάλο ποσοστό της παρατακτής δύναμης των ΕΔ και γι' αυτό πρέπει να είναι άριστα εκπαιδευμένοι. Η αρχική τους εκπαίδευση έχει συντελεστεί κατά τη διάρκεια της θητείας τους και αυτή επηρεάζεται:

- από τη μειωμένη θητεία των περίπου 9 μηνών (η ανακοινωθείσα αύξηση ως αξιολογηθεί για το στρατιωτικό και κοινωνικό της αποτέλεσμα).

- από τη μειωμένη παραμονή των κληρωτών στις μονάδες εκστρατείας

- από τη σωρεία των κατ' εξαίρεση αρχικών τοποθετήσεων και μεταθέσεων.

Το εκπαιδευτικό αποτέλεσμα χωρεί πολλές και μεγάλες βελτιώσεις, για να το θέσουμε “κομψά”.

Αλλά και άριστη να ήταν η εκπαίδευση των κληρωτών μας είναι απαραίτητη η επανεκπαίδευσή τους κατά το χρόνο που αυτοί είναι εγγεγραμμένοι

στην επιστρατευόμενη δύναμη με την παρουσίασή τους στις μελλοντικές τους μονάδες κατά τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε να δημιουργούνται οι απαραίτητοι συνεκτικοί δεσμοί μεταξύ των συμμαχητών. Στην πράξη λοιπόν απαιτείται η επιστράτευση, πλήρης λειτουργία κάθε μονάδας και **η συνεκπαίδευση υπηρετούντων και επιστράτων ως μαχίμου συνόλου επί ένα χρονικό διάστημα κάθε χρόνο**. Αυτό αποτελεί κοινή διεθνή πρακτική για στρατούς που ακολουθούν το δικό μας μοντέλο επάνδρωσης. Το ΓΕΣ μπορεί να εξειδικεύσει το μέτρο.

Η συχνότητα και η διάρκεια της πρόσκλησης είναι συνάρτηση οικονομικών και επιχειρησιακών στοιχείων και πρέπει να προγραμματίζεται έγκαιρα και για χρονικά διαστήματα πολλών ετών, τουλάχιστον 5ετίας. Θεωρούμε ότι η λειτουργία και εκπαίδευση μιας μονάδας του ΣΞ με το σύνολο της προβλεπόμενης δύναμης για **τουλάχιστον 10 μέρες κάθε χρόνο**. Με δεδομένη τη διαχρονική τουρκική απειλή η ετήσια πρόσκληση για ένα δεκαήμερο δεν κρίνεται υπερβολικό μέτρο.

Το δεκαήμερο θεωρείται το ελάχιστο χρονικό διάστημα για:

- την πρόσκληση, κατάταξη και απόλυση των εφέδρων,
- τη δημιουργία των οργανικών δεσμών μεταξύ ανδρών και υποσυνόλων της μονάδας,
- την εκπαίδευση κατά τμήματα, μονάδα και σχηματισμό.

Για την υλοποίηση της πρότασης χρειάζεται σοβαρή ενίσχυση του λειτουργικού προϋπολογισμού (Π/Υ) του ΣΞ στους σχετικούς με την εκπαίδευση κωδικούς. Στους ψηφισθέντες Π/Υ του ΥΠΕΘΑ των τελευταίων ετών ενώ έχουμε μια θεαματική αύξηση στο σύνολό του λόγω της πρόβλεψης των εξοπλιστικών προγραμμάτων, δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη για την εκπαίδευση.

Η στρατιωτική ηγεσία πρέπει να υπολογίσει και εντάξει την προβλεπόμενη δαπάνη στον Π/Υ και η πολιτική ηγεσία θα πρέπει να αντιληφθεί τη σοβαρότητα του θέματος και να εγκρίνει τη σχετική αύξηση. Αυτή η ενέργεια θα αύξανε κατακόρυφα την επιχειρησιακή της ικανότητα και τη μαχητική ισχύ του ΣΞ και θα έδινε επίσης ένα **ισχυρό αποτρεπτικό μήνυμα**.

Επιβάλλεται η αναβάθμιση της αρχικής εκπαίδευσης των εφέδρων αξιωματικών και υπαξιωματικών και η λήψη συγκεκριμένων μέτρων εναρμόνισης της εκπαίδευσής τους με τα πρότυπα των μονίμων στελεχών. Η ένταξη ενός εφέδρου στις τάξεις των αξιωματικών ή των υπαξιωματικών και η πρόσκληση για αρχική εκπαίδευση δεν πρέπει να ακολουθεί μια γραφειοκρατική προσέγγιση με προεπιλογή από την Στρατολογία, όπως γίνεται σήμερα, αλλά με αξιοκρατικά στρατιωτικά κριτήρια λαμβανομένων σοβαρά υπόψη της θέλησης των υποψηφίων, έκθεσης του Διοικητού και της απόδοσης κατά την εκπαίδευση.

Είναι δυνατή η αξιοποίηση εθελοντών εφέδρων με θεσμοθέτηση ευέλικτων διαδικασιών πρόσκλησης και απόλυσης σε ποικίλα στρατιωτικά έργα, όπως η

ανακούφιση περιοχών που επλήγησαν από θεομηνίες, η συγκρότηση τμημάτων των ειδικών δυνάμεων, η φύλαξη εγκαταστάσεων, η συμμετοχή σε ειρηνευτικές αποστολές, κλπ.

δ. Εθνοφύλακες

Οι Μονάδες Εθνοφυλακής αποτελούν ουσιαστικό τμήμα του ΣΞ, τόσο στις παραμεθόριες περιοχές, όσο και στο εσωτερικό της χώρας. Επιβάλλεται μεγάλη φροντίδα για τη στελέχωση αυτών των μονάδων με αξιωματικούς και υπαξιωματικούς και την οργάνωση της εκπαίδευσής τους. Οι Εθνοφύλακες υπηρετούν για μεγάλο χρονικό διάστημα της ζωής τους στις Μονάδες Εθνοφυλακής και **δικαιούνται ηθικής και υλικής αναγνώρισης των υπηρεσιών τους**. Τέλος, πρέπει να επιδιωχθεί ιδιαίτερη φροντίδα για τον ατομικό εξοπλισμό των εθνοφυλάκων και το πάσης φύσεως υλικό των μονάδων (επικοινωνιών, υγειονομικού, στρατωνισμού κ.λ.π.).

ε. Επαγγελματικό Προσωπικό ΣΞ

Στο πλαίσιο της παρούσης τοποθέτησης θα περιοριστούμε επιγραμματικά σε συγκεκριμένα ζητήματα αυτής της κατηγορίας του στρατιωτικού προσωπικού, που παρά τις ανακοινώσεις **δεν έχουν αντιμετωπιστεί ρεαλιστικά**.

Το ποσοστό του επαγγελματικού προσωπικού του ενεργού στρατού είναι πολύ μικρό σε σχέση με την εμπόλεμη προβλεπόμενη δύναμη, περίπου το 15%, και πρέπει να αυξηθεί.

Υπάρχει διάσταση (κάποιοι το χαρακτηρίζουν χάσμα) μεταξύ του προβλεπόμενου έργου του στρατιωτικού, όπως περιγράφεται σε νόμους/κανονισμούς/διαταγές και όπως διδάσκεται στις στρατιωτικές ακαδημίες και σχολεία και της καθημερινής πραγματικότητας στις μονάδες (**άλλο προβλέπεται και άλλο βιώνει το στρατιωτικό προσωπικό**). Αυτή η κατάσταση είναι **συνθλιπτική** του φρονήματος του προσωπικού.

Δεν έχουν υιοθετηθεί από το ΥΠΕΘΑ σύγχρονες **μέθοδοι διαχείρισης προσωπικού (personnel management)**, όπως:

- στον καθορισμό κριτηρίων για την κάθε θέση στο στράτευμα,
- την επιλογή του,
- τις προσλήψεις,
- την επιδίωξη καριέρας (carrier path),
- την ουσιαστική αξιολόγηση θέσεων και προσωπικού,
- τις παροχές, συμπεριλαμβανομένων και των αποδοχών συνδεδεμένων με την αγορά εργασίας,

- την ύπαρξη προγραμμάτων επανένταξης στο λοιπό εργατικό προσωπικό της χώρας,
- τα προγράμματα εθελουσίας εξόδου κ.λ.π.

Οι αξιωματικοί, κυρίως, διαρρέουν από το στράτευμα, καθόσον στο περιβάλλον της ανοικτής οικονομίας βρίσκουν δελεαστικότερες επαγγελματικές προτάσεις. Επιβάλλεται να επαναθεωρηθεί πλήρως **η σχέση αμοιβών και απαιτούμενου έργου** από τους αξιωματικούς καθώς και των ιδιοτεροτήτων του στρατιωτικού επαγγέλματος.

Οι επαγγελματίες οπλίτες αντιμετωπίζονται, όπως οι λοιποί εργαζόμενοι του δημοσίου τομέα, χωρίς να γίνονται αντιληπτές οι ιδιαιτερότητες των καθηκόντων τους. Αποτέλεσμα αυτού είναι να υπάρχουν “γέροντες” υπαξιωματικοί. Είναι αντίθετη σε οποιαδήποτε στρατιωτική αναγκαιότητα η υποχρεωτική υπηρεσία 35 ή και περισσότερων ετών από τον επαγγελματία οπλίτη (αδιανόητο να υπηρετούν αρχιλοχίες στα 50 τους). Η Πολιτεία λαμβάνοντας υπόψη και τις ανθρώπινες και οικογενειακές ανάγκες αυτών θα πρέπει να επεξεργαστεί ευέλικτα προγράμματα εναλλακτικής επαγγελματικής αποκατάστασης, ώστε αφ’ ενός μεν να αποφευχθεί η γήρανση του στρατεύματος, αφ’ ετέρου να δίνονται έγκαιρα δελεαστικές επαγγελματικές διέξοδοι που να καλύπτουν τις προσωπικές και οικογενειακές ανάγκες του προσωπικού.

Η καθυστέρηση από την Πολιτεία φροντίδας των στελεχών, οι αναπόφευκτες συγκρίσεις με τα ισχύοντα σε άλλους κλάδους δημοσίων λειτουργιών δημιουργεί καταστροφική κρίση αξιών στο εσωτερικό του Στρατεύματος και ωθεί τα στελέχη σε διεκδικητικές ενέργειες υπαλληλικής νοοτροπίας που φθείρουν το στρατιωτικό φρόνημα και ηθικό.

ΤΟ DNA ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΛΛΑΖΕΙ

Ως DNA ορίζουμε την **εσωτερική λειτουργία** των μονάδων και των υπηρεσιών, την **εν γένει λειτουργία** ατόμων και συνόλων και τη **νοοτροπία** όλου του στρατιωτικού προσωπικού. Όλα όσα περιγράφονται με σαφήνεια στους στρατιωτικούς κανονισμούς και τα εγχειρίδια εκστρατείας είτε δεν μπορούν να εφαρμοστούν, είτε εφαρμόζονται πλημμελώς. Οι αιτίες πολλές με κυριότερες τις δύο προπεριγραφείσες, επάνδρωση και εκπαίδευση επιχειρησιακών συνόλων και τη τάση συγκεντρωτισμού που επιδεικνύεται από τη στρατιωτική ηγεσία.

Ιδιαίτερως επιλέγουμε να θίξουμε μία από τις λειτουργίες του στρατιωτικού DNA, την **πρωτοβουλία. Μόνον με αυτή νικάς**. Σ’ αυτήν στηρίζεται ολόκληρη αντίληψη ζωής, νοοτροπίας και δράσεως. **Υπάρχει MONON όταν βιώνεται** στην καθημερινή στρατιωτική ζωή. Ξεκινάει από την εκπαίδευση, που επηρεάζει το μυαλό, αλλά λειτουργεί μόνον όταν εμπεδώνεται από την καθημερινή πρακτική που καθορίζει τη νοοτροπία.

Όπως πρέπει κάποτε το παιδί να πάει μόνο του στο σχολείο και να ζήσει μόνο του, χωρίς την καθημερινή μέριμνα των γονέων (και τον έλεγχο), έτσι πρέπει κάποτε να αναλάβει πρωτοβουλία ο υπαξιωματικός, ο νεαρός αξιωματικός, ο νεαρός επιτελής, χωρίς την συνεχή παρουσία του εκάστοτε διοικητή σε όλες τις διαδικασίες... Λέει το ρητό: «Οι καλοί γονείς δίνουν στα παιδιά τους ρίζες, για να ξέρουν που ανήκουν και φτερά για να πετάξουν». Εμείς δίνουμε τα φτερά της πρωτοβουλίας στους μικρούς ηγήτορες;

Πρωτοπόρος στην αντίληψη αυτή, ιστορικά καταγεγραμμένη, είναι ο γερμανικός στρατός που από τα μέσα του 19ου αι. την καλλιέργησε ως αντίληψη, Auftragstaktik (σε μας ήλθε πρόσφατα μέσω ΗΠΑ και ΝΑΤΟ ως “διοίκηση δια της αποστολής”), και με αυτήν **νικούσε σε μάχες ακόμη και όταν έχανε πολέμους**. Εμείς αποδεχόμαστε την αλήθεια, πώς όμως την υλοποιούμε; Απαιτείται ολόκληρη “επανάσταση” για την εφαρμογή αυτής της αλήθειας με πίστη στην αναγκαιότητα και επιμονή στην εφαρμογή για πολλά χρόνια.

Εάν ληφθούν οι απαραίτητες αποφάσεις από την ηγεσία, το προσωπικό θα ακολουθήσει. Η ποιότητά του είναι εξαιρετική. Απλά χρειάζεται το πλαίσιο για ανάπτυξη και απόδοση. Άλλωστε η ποιότητα αυτή αποδεικνύεται περίτρανα από την επιβίωση και λειτουργία του Στρατού μας σήμερα μετά από μια 15ετία εξοντωτικών περικοπών τόσο στις ατομικές αποδοχές των επαγγελματιών στρατιωτικών όσο και στους Π/Υ του ΥΠΕΘΑ και ΓΕΣ.

Η προμήθεια του συνόλου των οπλικών συστημάτων που παραγγέλλονται, θα αποκτηθούν και θα αποδώσουν επιχειρησιακά μέσα στα επόμενα χρόνια. Η ουσιαστική φροντίδα του στρατιωτικού προσωπικού και η υλοποίηση των προτεινομένων θα αποδώσει μέσα σε λίγους μήνες και χρόνος δεν υπάρχει!

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σήμερα αναγνωρίζουμε ασφυκτικό οικονομικό πλαίσιο στο Στρατό μας. Σε παρόμοιες συνθήκες άλλοι Στρατοί διαλύθηκαν. Ο δικός μας αντέχει λόγω της ποιότητας και της δουλειάς του προσωπικού. Στην πράξη πραγματοποιείται ένα θαύμα. Αν θέλουμε όμως να γίνει ακόμη καλύτερη δουλειά, μια ουσιαστική αναβάθμιση του ΣΞ, τότε χρειάζεται μία λύση, που θα του δώσει το κύριο συστατικό του, το **Προσωπικό**. Και η λύση αυτή κατά την ταπεινή μας γνώμη είναι η δημιουργία μονάδων με υψηλά ποσοστά επάνδρωσης, που θα εκπαιδεύονται σκληρά και συνεχώς τηρώντας σε όλες αποφάσεις που αφορούν το προσωπικό το **Στρατιωτικό Κώδικα Δεοντολογίας**.

Τότε ο καθένας θα μπορεί να αξιολογήσει και **να σεβαστεί** το έργο του, **να κερδίσει την αναγνώριση** των συντρόφων του, **να αποκτηθεί και να τονωθεί ο αυτοσεβασμός** του και **να γεννηθεί η υπερηφάνεια** για την Υπομονάδα, τη Μονάδα, τον Σχηματισμό, το Στρατό μας τον ίδιο.

Ας ευχηθούμε λοιπόν σύντομα να διαμορφωθούν οι συνθήκες, ώστε **αυτή η υπερηφάνεια να υπάρχει και να μεταλαμπαδεύεται αυτόματα στις οικογένειες, τα παιδιά μας και το περιβάλλον μας. Το έχουμε ανάγκη εμείς, αυτοί και το Έθνος.**

Αξίζει να θυμόμαστε τον Ανδρέα Κάλβο που εμπνεόμενος από την Ελληνική νίκη στη ναυμαχία της Σάμου το 1824 έγραψε την Ωδή **“Εις Σάμον”** που στην πρώτη στροφή μας διδάσκει:

*“Όσοι το χάλκεον χέρι βαρύ του φόβου αισθάνονται, ζυγόν
δουλείας ας έχωσι· θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία”.*

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ: ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Αντιστράτηγος εα Αντώνιος Νομικός

Η Ελλάδα έχει υπάρξει σε αυτή την γωνιά του πλανήτη με συγκεκριμένους γείτονες κινούμενη σε ένα γεωπολιτικό περιβάλλον το οποίο τα τελευταία χρόνια λόγω της γενικότερης κατάστασης εμφανίζεται να βρίσκεται σε εξαιρετικά μεγάλη αστάθεια. Πέραν της αβεβαιότητας που παρουσιάζει η παγκόσμια κατάσταση, ιδιαίτερα δε μετά τα πρόσφατα γεγονότα στην εγγύς μας περιοχή, η Ελλάδα και συνολικά ο Ελληνισμός είναι αναγκασμένος να ζει -τους τελευταίους αιώνες τουλάχιστον- δίπλα σε ένα γείτονα με τον οποίο σχεδόν ουδέποτε είχε αρμονικές σχέσεις, ούτε αγαστές συνεργασίες. Οι σχέσεις αυτές είναι ποτισμένες ανά τους αιώνες με αίμα, πόνο και διώξεις, γεγονός που στην πραγματικότητα δεν αφήνει περιθώρια στους δύο γείτονες να βρουν ένα τρόπο αρμονικής συνύπαρξης. Υπαίτιος για αυτή την κατάσταση είναι η Τουρκία η οποία πέραν των υφισταμένων διαφορών δεν αποδέχθηκε ποτέ τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τη συρρίκνωση των εδαφών της.

Τα τελευταία χρόνια και για πολλούς και διαφορετικούς λόγους έχει γιγαντωθεί από την πλευρά της Άγκυρας ένας αναθεωρητισμός στην ευρύτερη περιοχή ο οποίος είναι πρωτόγνωρος και εκδηλώνεται με τέτοια ένταση που ξεφεύγει από τα συνήθη. Αναφορικά με τη χώρα μας η Τουρκία εφαρμόζει μια συστηματική πολιτική αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων σε βάρος της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων μας. Ενδεικτικά κατά καιρούς έχει αμφισβητήσει την ελληνική κυριαρχία επί ελληνικών νησιών ενώ παράλληλα καλλιεργεί το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» αλλά και το αφήγημα της παράνομης στρατικοποίησης των νησιών μας.

Η απειλή από τη Τουρκία εναντίον της Ελλάδος είναι διαρκής με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ακόμα και επί των ημερών μας, που υπάρχει μια μάλλον επίπλαστη ηρεμία. Η διαφαινόμενη εξομάλυνση των σχέσεων και η ελάττωση των προκλήσεων που έχει υπάρξει μετά τους σεισμούς στην Τουρκία και τους πρόσφατους εναγκαλισμούς δεν θα πρέπει να δημιουργούν κλίμα εφησυχασμού. Εκτιμάται ότι είναι μάλλον κάτι παροδικό, διότι η αναθεωρητική στρατηγική της γείτονος έχει αποδειχθεί διαχρονικά ότι δεν αλλάζει. Λαμβάνοντας υπόψη την ιστορική διαδρομή των δύο γειτόνων γίνεται αντιληπτό ότι η ύφεση μάλλον θα διαρκέσει μέχρι η Τουρκία να θελήσει να ανατρέψει το ήρεμο κλίμα όταν αυτό θα κριθεί ότι είναι προς όφελος των διαχρονικών στόχων της. Σε κάθε περίπτωση αντίδοτο στην διαχρονική απειλή είναι η **αποτροπή**. Μέχρι σήμερα έχει λειτουργήσει (η αποτροπή) υπό προϋποθέσεις χωρίς στην πραγματικότητα να έχει υπάρξει γενικευμένη σύρραξη μεταξύ Ελλάδος- Τουρκίας, αλλά ομολογουμένως και με «απώλειες- υποχωρήσεις» από την πλευρά του Ελληνισμού, δυστυχώς.

Αποτροπή (κατά μία απλουστευμένη ερμηνεία) είναι η θέληση/θέση ενός κράτους να διατηρήσει την κυριαρχία και τα κυριαρχικά του δικαιώματα εναντίον όποιου τα επιβουλεύεται. Η αποτροπή επιτυγχάνεται με ποικίλα μέσα: διπλωματικά, οικονομικά, στρατιωτικά, συμμαχίες και λοιπά άλλα μέσα τα οποία πρέπει να έχουν συνέχεια, συνέπεια και συνάφεια. Τα διαφορετικά μέσα πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά και συνδυαστικά. Η αποτροπή πρέπει να προσαρμόζεται στην εκάστοτε διαμορφούμενη και διαφαινόμενη απειλή, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις τρέχουσες συγκυρίες και καταστάσεις.

Όπως είναι γενικώς παραδεκτό οι Ένοπλες Δυνάμεις είναι υπεύθυνες για το στρατιωτικό σκέλος της αποτροπής. Δηλαδή να αποτρέπουν τον αντίπαλο να αμφισβητήσει έμπρακτα την εδαφική ακεραιότητα και κυριαρχία του κράτους υπό το φόβο ότι σε περίπτωση στρατιωτικής σύγκρουσης με τον αντίπαλο, το «κόστος» που θα κληθούν να καταβάλουν οι επιβουλείς θα είναι δυσανάλογο του τολμήματος και των προσδοκιών τους ή των αναμενομένων ωφελημάτων. Φυσικά, αν δεν λειτουργήσουν όλα τα άλλα μέσα (διπλωματικά κ.α.) τα οποία θα προηγηθούν πριν φτάσουμε στην ένοπλη σύγκρουση θα πρέπει οι Ένοπλες Δυνάμεις να αποδείξουν έμπρακτα την αξία της προβαλλόμενης αποτρεπτικής ισχύος τους και να πετύχουν στο πεδίο όσα διατείνονταν σε προηγούμενο χρόνο και για τον οποίο επιβάρυναν τον προϋπολογισμό της χώρας, έχαιραν της εμπιστοσύνης των φίλων και προκαλούσαν το φόβο και το δέος στον επιβουλέα.

Ο Στρατός Ξηράς ως κομμάτι των Ενόπλων Δυνάμεων και μάλιστα το πλέον πολυάριθμο και πολυσχιδές, συντελεί κατά πολύ και σημαντικό μέρος στη στρατιωτική αποτροπή αφού είναι ιστορικά τεκμηριωμένο ότι έδαφος καταλαμβάνεται ή διατηρείται μόνο αν υπάρχουν επίγεια τμήματα επί αυτού. Για να ανταποκριθεί στην κύρια αποστολή του συντελώντας στο έργο της στρατιωτικής αποτροπής, κατά το μέρος που του αντιστοιχεί, ο Στρατός Ξηράς έχει ανάγκη από ηγεσία, προσωπικό, μέσα, θέληση και σχεδιασμό.

Ο σχεδιασμός, για την προς πόλεμο κατάλληλη προπαρασκευή η οποία αρχικά θα αποτρέψει τον αντίπαλο να διεκδικήσει και στην συνέχεια θα του απαγορεύσει την επιβολή της θέλησής του, πρέπει να είναι ανάλογος πρωτίστως της διαφαινόμενης, απειλής και των διαμορφούμενων κατά περίπτωση καταστάσεων. Επίσης είναι αναγκαίο, ο σχεδιασμός να διενεργείται με το βλέμμα στο μέλλον και να στηρίζεται στους διαθέσιμους πόρους (προσωπικό και μέσα). Η όλη προετοιμασία για πόλεμο επιτελείται προκειμένου να λειτουργήσει θετικά εάν και όποτε απαιτηθεί, δηλαδή σε μελλοντικό χρόνο, ο οποίος συνήθως δεν δύναται να προσδιοριστεί. Πόσο κοντινό ή μακρινό είναι αυτό το «μέλλον» ουδείς μετά βεβαιότητας γνωρίζει.

Οι διαθέσιμοι πόροι -προσωπικό και μέσα- είναι οι πλέον σημαντικοί παράγοντες που συντελούν στην δημιουργία αξιόπιστης και ικανής στρατιωτικής αποτροπής. Αντικρίζοντας με ρεαλισμό την ελληνική πραγματικότητα διαπιστώνουμε ότι το μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα/κίνδυνος που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι το δημογραφικό, ιδιαίτερα καθώς όλες οι ενδείξεις φανερώνουν επιδείνωση στο μέλλον.

Το σύνολο των υφισταμένων μελετών αναδεικνύει το γεγονός ότι ο αριθμός των Ελλήνων δυναμένων να φέρουν όπλα τα επόμενα χρόνια, θα βαίνει μειούμενος. Σε αυτό μάλιστα θα πρέπει να συνυπολογισθούν και λοιποί άλλοι γνωστοί παράγοντες (π.χ. η φυγή στο εξωτερικό, οι μακροχρόνιες σπουδές, προβλήματα υγείας, αντίθεση στη στράτευση κ.α.) που επιτείνουν το πρόβλημα. Η παρατακτή δύναμη η οποία είναι αναγκαία για την επάνδρωση ενεργών και εφεδρικών μονάδων διαφαίνεται ότι θα είναι όλο και μικρότερη στο μέλλον. Πέραν όμως του προσωπικού και τα διαθέσιμα μέσα (οπλικά και λοιπά συστήματα του Στρατού Ξηράς), αλλά και τα απαιτούμενα κονδύλια είναι πεπερασμένα. Έστω και αν τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται μια αύξηση των αμυντικών δαπανών αυτό δεν σημαίνει ότι αυτή η ροή κονδυλίων θα μπορέσει να διατηρηθεί. Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η ομολογουμένως πρόσφατη αύξηση των αμυντικών δαπανών δεν είναι ανάλογη για τον Στρατό Ξηράς σε σύγκριση με τους άλλους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων, χωρίς αυτό να ενέχει μομφή για τις προτεραιότητες που έχουν τεθεί από τους καθ' ύλην θεσμικούς παράγοντες.

Συνεκτιμώντας τα προαναφερθέντα και έχοντας κατά νουν ότι δεν κομίζουμε «γλαύκας εις τας Αθήνας», καταλήγουμε σε ένα πρώτο πασιφανές και κύριο συμπέρασμα ότι ο Στρατός Ξηράς θα πρέπει να βλέπει την αποτρεπτική του ισχύ στο μέλλον **όχι υπό το πρίσμα της ποσότητας αλλά από αυτό της ποιότητας**. Δεν είναι θέμα αριθμών αλλά αποτελεσματικότητας η οποία έχει άμεση σχέση με πλείστους άλλους παράγοντες πλέον της ποσότητας. Είναι αδήριτη λοιπόν ανάγκη να διαγνωσθούν οι παράγοντες που θα προτάσσουν τα ποιοτικά εκείνα αναγκαία χαρακτηριστικά τα οποία θα αντισταθμίσουν τις όποιες ποσοτικές δυσχέρειες και θα λειτουργήσουν ανασταλτικά στην υπαρκτή τουρκική απειλή που αντιμετωπίζουμε. Η ποιοτική μεταστροφή του Στρατού Ξηράς δεν είναι ανάγκη να αναζητηθεί σε περίπλοκα ή εξεζητημένα συστήματα και καταστάσεις.

Ο Στρατός Ξηράς διαθέτει Δομή Δυνάμεων που απαρτίζεται από πληθώρα Σχηματισμών και Μονάδων. Στο σύνολο σχεδόν αυτών η επάνδρωση είναι απίστευτα χαμηλή λόγω ελλείψεως προσωπικού και είναι αμφίβολο αν δύνανται να ανταποκριθούν στην αποστολή τους. Επίσης έχουμε υπηρεσίες ομολογουμένως αναγκαίου αλλά υποδεέστερου επιχειρησιακού έργου, με επάνδρωση η οποία συγκρινόμενη με αυτή που διαθέτουν οι «μάχιμες ή μονάδες της πρώτης γραμμής» είναι μεγαλύτερη. Το προσωπικό είναι λίγο και θα γίνει ακόμη λιγότερο στο μέλλον όπως προαναφέρθηκε, γι' αυτό εκτιμάται ότι απαιτείται να υπάρξει περιορισμός των Σχηματισμών και των Μονάδων στο βαθμό που η παρατακτή δύναμη, ενεργή και σε εφεδρεία μπορεί να καλύψει. Τα πολλά «άδεια κουτάκια» όπως συνήθως αποκαλούνται δεν πρόκειται να συνεισφέρουν στην άμυνα και την αποτροπή. Ο περιορισμός των Σχηματισμών και των Μονάδων πρέπει να γίνει σε τέτοιο βαθμό ώστε οι εναπομείνουσες να είναι λειτουργικές, αξιόμαχες και βιώσιμες. Η επιλογή, οι προτεραιότητες και η αναλογία Σχηματισμών-Μονάδων-Υπηρεσιών που θα παραμείνουν, είναι θέμα προτάσεων της στρατιωτικής ηγεσίας προς την πολιτική, και θα πρέπει να καθορισθούν με καθαρά επιχειρησιακά κριτήρια και μόνο. Η

στρατιωτική ηγεσία θα πρέπει να πείσει αλλά και να επιμείνει για την ανάγκη υλοποίησης του σχεδιασμού της. Η έγκριση των προτάσεων είναι θέμα πολιτικών αποφάσεων. Για να στεφθεί με επιτυχία αυτό το εγχείρημα απαιτείται αποφασιστικότητα και εμμονή στο σκοπό, να ξεφύγουμε από αγκυλώσεις και σκοπιμότητες που μέχρι σήμερα έχουν λειτουργήσει ως τροχοπέδη σε αυτό το θέμα.

Ο Ελληνικός Στρατός διαθέτει μια πληθώρα οπλικών και λοιπών συστημάτων μερικά εκ των οποίων βρίσκονται σε χρήση αρκετές δεκαετίες. Υπάρχουν συστήματα που άσχετα με τον χρόνο εισόδου στις Μονάδες, είτε έχουν ξεπεραστεί προ πολλού είτε σπαταλούν πόρους με αμφίβολη αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία. Έχουμε συστήματα που απαιτούν μεγάλο αριθμό προσωπικού για την υπηρετήσή τους, υψηλά κόστη συντηρήσεως και το κυριότερο είναι αμφίβολη η απόδοσή τους όταν θα κληθούν να αποδείξουν τις δυνατότητές τους. Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στην απομάκρυνση μετά από μελέτη όλων αυτών των συστημάτων που απομυζούν πόρους άλλα και ώρες δημιουργικής ενασχόλησης του προσωπικού. Παράλληλα είναι προδήλως αναγκαία η αδιάλειπτη συντήρηση και ορθολογική αξιοποίηση των εναπομεινάντων συστημάτων και μέσων, προκειμένου να διατηρούνται απολύτως λειτουργικά.

Όλα τα οπλικά συστήματα απαιτούν προσωπικό για να τα λειτουργήσει, αυτό θα συνεχίσει να ισχύει ακόμη και στο μέλλον που μη επανδρωμένα συστήματα διαφαίνεται ότι θα καταλάβουν μεγάλο μερίδιο στην διεξαγωγή των επιχειρήσεων. Το προσωπικό για να μπορέσει να λειτουργήσει τα συστήματα πρέπει να αποτελεί τη βασική συνιστώσα αυτών. Η απαιτούμενη αλληλοεπίδραση ανθρώπου/όπλου επιτυγχάνεται με την εκπαίδευση και την τριβή. Η εκπαίδευση του προσωπικού είναι από κύρια συστατικά επιτυχίας ενός στρατεύματος μαζί φυσικά με το ηθικό και τους λοιπούς άλλους παράγοντες. Εκτιμάται ότι αν ο Στρατός Ξηράς έπρεπε να επιλέξει ένα και μόνο παράγοντα για να επενδύσει για το μέλλον αυτός δεν θα μπορούσε να είναι άλλος από την εκπαίδευση του προσωπικού του. Είναι λοιπόν αδήριτη ανάγκη, να δοθεί προτεραιότητα στην συστηματική ρεαλιστική και αποδοτική εκπαίδευση του μόνιμου και έφεδρου προσωπικού. Αυτό δεν επιτυγχάνεται με έκδοση διαταγών που απλά θα αναφέρονται στην αναγκαιότητα της εκπαίδευσής, αλλά με τη δημιουργία ενός συνολικού κλίματος, κουλτούρας και μιας συνεχούς προσπάθειας βελτίωσης των επιπέδων σε όλα τα κλιμάκια. Έχει αναφερθεί η έλλειψη του προσωπικού, το οποίο όμως προσωπικό διατίθεται έστω και αυτό το λίγο πρέπει να είναι εκπαιδευμένο. Απαιτείται να αναζητηθούν τρόποι που θα ελαχιστοποιήσουν τις δουλειές που εμπλέκεται το προσωπικό με αλλότρια προκειμένου να αφιερωθεί ο μέγιστος διαθέσιμος χρόνος στην εκπαίδευση. Για το μόνιμο προσωπικό η εκπαίδευσή του πρέπει να είναι συνεχής, για το έφεδρο προσωπικό πρέπει να είναι στοχευμένη στις ανάγκες της επιστράτευσης.

Σε προηγούμενη παράγραφο έχει διατυπωθεί η ανάγκη να συμβαδίζει ο αριθμός των υφισταμένων Σχηματισμών και Μονάδων με την δυνατότητα επανδρώσεως τους, όμως ακόμη και αν υπήρχε δυνατότητα να είναι επανδρωμένες στο μέγιστο δυνατό, αν το προσωπικό τους είναι ανεκπαιδευτο δεν πρόκειται να

πετύχουμε την αύξηση της επιχειρησιακής μας ικανότητας. Εκτιμάται ότι είναι προτιμότερο να ασχολούμαστε και να μελετάμε τρόπους επαύξησης του βαθμού εκπαιδύσεως της υφισταμένης παρατακτής δύναμης, παρά να θεωρούμε ότι μια ενδεχόμενη αύξηση θητείας θα αυξήσει την αποτελεσματικότητα του στρατού μας (ποιότητα έναντι ποσότητας). Παράλληλα κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια σοβαρή συζήτηση προκειμένου να καταλήξει σε προτάσεις που θα υλοποιηθούν αναφορικά με την αναλογία εφέδρων και μονίμων οπλιτών, αξιωματικών και υπαξιωματικών, που χρειαζόμαστε και ποιο είναι το ζητούμενο έργο από αυτούς. Συνεπακόλουθα πρέπει να γίνει κατανοητό με ότι αυτό συνεπάγεται, ότι δεν μπορούμε να έχουμε 60χρονους οπλίτες. Η ανάγκες μας σε οπλίτες είναι μεγάλες, η μονιμότητα όμως των οπλιτών είναι μάλλον σε στρεβλή βάση στη χώρα μας και αυτό πρέπει να αντιμετωπισθεί. Το συγκεκριμένο θέμα είναι κάτι που οι πολιτικές ηγεσίες πρέπει να το λάβουν πολύ σοβαρά υπόψη.

Η έκβαση των μελλοντικών επιχειρήσεων διαφαίνεται ότι θα κρίνεται από τις αποφάσεις που θα λαμβάνουν οι μικροί ηγέτες επί του πεδίου λόγω της ταχύτητας εναλλαγής καταστάσεων αλλά και λόγω της απομόνωσης του πεδίου. Το προσωπικό και ιδιαίτερα τα μικρά στελέχη πέραν των ήδη αναφερθέντων πρέπει να διακατέχονται από επιθετικό πνεύμα και από θέληση για ανάληψη πρωτοβουλίας που συνδέεται φυσικά με το ρίσκο. Η καλλιέργεια αυτού του πνεύματος είναι βασική υποχρέωση των μεγαλύτερων και μάλιστα των εκάστοτε διοικητών προς τους υφισταμένους τους. Παράλληλα πρέπει να ξεπερασθεί η συνήθης αντιμετώπιση κάθε νέας πρότασης ή πρωτοβουλίας με το στερεότυπο «που προβλέπεται;» Αν κάτι δεν απαγορεύεται ρητά μπορεί και να δοκιμασθεί, εφόσον υπάρχει ανάλογη τεκμηρίωση και κριθεί δυνητικά ότι μπορεί να έχει θετικό αποτέλεσμα. Πλέον τούτου και οι μικρότεροι πρέπει να ξεπεράσουν την ευθυνοφοβία τους που απλώς το μόνο που συνήθως κάνουν, είναι να μεταβιβάζουν το θέμα στο προϊστάμενο κλιμάκιο χωρίς να ενδιαφέρονται για την πραγματική αντιμετώπισή του. Η αλλαγή κουλτούρας και νοοτροπίας επί αυτού κρίνεται επιβεβλημένη και η απαιτούμενη προσπάθεια μεγάλη.

Είναι δεδομένο ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις αποτροπής και απαγόρευσης στον παρόντα αιώνα δεν θα διεξαχθούν με τα δεδομένα του προηγούμενου. Όλες οι ενδείξεις κατατείνουν στο ότι η τεχνολογία είναι αυτή που θα παίζει τον κυρίαρχο ρόλο στις μελλοντικές επιχειρήσεις. Επειδή λοιπόν αναφερόμαστε στο μέλλον του Στρατού Ξηράς, δεν μπορεί να υπάρξει αξιόμαχος στρατός χωρίς συστηματική επένδυση στην τεχνολογία και μάλιστα σε τεχνολογίες αιχμής. Διαφαίνεται από τις διεξαγόμενες στρατιωτικές επιχειρήσεις ανά τον κόσμο τα τελευταία χρόνια η ραγδαία εξέλιξη εμπλοκής μη επανδρωμένων συστημάτων. Όλα μάλιστα δείχνουν ότι στο μέλλον θα ενταθεί το φαινόμενο και βαδίζουμε σε μία κατάσταση κατά την οποία οι επιχειρήσεις θα γίνονται κατά πλειονότητα από «κονσόλες» που θα βρίσκονται μίλια μακριά από το πεδίο μάχης. Αυτός είναι ένας τομέας στον οποίο η Ελλάδα και κατ' επέκταση ο Ελληνικός Στρατός υπολείπεται του κύριου αντιπάλου μας όχι τόσο από έλλειψη κονδυλίων όπως πολλές φορές αρεσκόμαστε να προβάσουμε ως εύκολη

δικαιολογία, αλλά λόγω ελλείψεως διορατικότητας και πρόβλεψης για το μέλλον. Ως συνήθως είμαστε «επιμηθείς» και όχι «προμηθείς». Τα τελευταία χρόνια και αφού ο κύριος αντίπαλος μας έχει αποκτήσει σαφές πλεονέκτημα στον συγκεκριμένο τομέα, ανακαλύψαμε τη χρησιμότητα/αναγκαιότητα των συγκεκριμένων μέσων.

Με βάση τα προαναφερθέντα και πλέον της καθομολογούμενης ανάγκης για Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα/Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα Μάχης (UAV/UCAV), είναι αδήριτη ανάγκη να ενσκήψουμε σε εκείνες τις τεχνολογίες αιχμής που εκτιμάται ότι θα μπορούσαν να κυριαρχήσουν στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του μέλλοντος. Συστήματα όπως LASER, συστήματα με ενσωματωμένη τεχνητή νοημοσύνη, δίκτυα, πυραυλικά συστήματα και πλείστα άλλα τα οποία αν ενσωματωθούν στο δυναμικό του στρατού θα κάνουν την ποιοτική διαφορά. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να γίνει αντιληπτή από την εκάστοτε ηγεσία η σπουδαιότητα και αναγκαιότητα των νέων τεχνολογιών, να δοθεί η δυνατότητα σε μικρόβαθμα στελέχη και όχι σε «σκουριασμένα μυαλά» με παρωχημένες αντιλήψεις να εκφράσουν τις απόψεις τους πάνω σε αυτά τα θέματα και προπάντων να επιδιωχθεί η εμπλοκή της πανεπιστημιακής κοινότητας στην μελέτη συγκεκριμένων θεμάτων/αιτημάτων που θα προβάλλει η στρατιωτική ηγεσία με τη μορφή επιχειρησιακής ανάγκης. Αυτή η αλληλοεπίδραση Στρατού-Πανεπιστημίων είναι κάτι που εφαρμόζεται από πολλούς στρατούς.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν και δύο άλλα θέματα τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για το μέλλον των επιχειρήσεων. Το πρώτο αφορά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Τα προηγούμενα χρόνια είχαν εξαγγελθεί διάφορα δόγματα, φυσικά ανάλογα των περιστάσεων, των επικρατούσων συνθηκών αλλά και των εμπλεκομένων. Για μεγάλο χρονικό διάστημα επικρατούσε το δόγμα του σημειακού επεισοδίου σε συνδυασμό με την άποψη ότι σε μια αντιπαράθεση Ελλάδος-Τουρκίας, κύριοι παίκτες θα επέμβουν έτσι ώστε να σταματήσουν σε μικρό χρονικό διάστημα οι όποιες εχθροπραξίες. Είναι απολύτως αναγκαίο να γίνει αντιληπτό ότι ένα μείζον θερμό επεισόδιο με την Τουρκία το πιο πιθανόν είναι να εξελιχθεί **σε γενικευμένη σύγκρουση η οποία θα έχει διάρκεια**. Η «αυθάδεια» και ο έκδηλος αναθεωρητισμός της Τουρκίας των τελευταίων χρόνων –πέραν της παρούσας διαφαινόμενης ύφεσης- αλλά και οι διεθνείς πρόσφατες εξελίξεις (Ουκρανία, Ισραήλ) δεν μπορούν να υπαγορεύσουν κάτι άλλο, έκτος και αν εθελουφλούμε ή αν ήμασταν διατεθειμένοι να παραχωρήσουμε εθνική κυριαρχία. Είναι λοιπόν μεγάλη ανάγκη ο σχεδιασμός να λάβει πολύ σοβαρά υπόψη αυτή την παράμετρο της διάρκειας η οποία επηρεάζει πάρα πολλούς παράγοντες όπως τις εφεδρείες, τα αποθέματα και πλείστα άλλα. Παράλληλα αυτό συνεπάγεται μέριμνα για επιβίωση και ανθεκτικότητα των συστημάτων αλλά και ενημέρωση του γενικού πληθυσμού.

Ένα άλλο θέμα που χρειάζεται, αφού μελετηθεί υπό νέο πρίσμα, να ληφθούν αποφάσεις για το μέλλον, είναι αυτό της αντιμετώπισης της απειλής στο χώρο του Αιγαίου και της άμυνας σε αυτό. Είναι γεγονός ότι τα νησιά μας βρίσκονται εγγύτερα στην τουρκική ακτή από ότι στην ηπειρωτική Ελλάδα. Το Αιγαίο όμως έχει συστάδες

νησιών που παρεμβάλλονται και βρίσκονται στο κεντρικό τμήμα αυτού. Εκτιμάται ότι ένα σύστημα/δίκτυο παρακτίων πυραυλικών συστημάτων αναπτυγμένων σε όλο το εύρος μπορεί να μπλοκάρει σε πρώτη φάση την έξοδο των τουρκικών ναυτικών μονάδων στο Αιγαίο αλλά επίσης με κάτι ανάλογο να ενισχυθεί η αντιαεροπορική άμυνα προσδίδοντας βάθος.

Συνοψίζοντας, εκτιμάται ότι οι κύριες παράμετροι/προτεραιότητες που είναι αναγκαίο να απασχολήσουν τον Στρατό Ξηράς με βλέμμα προς το μέλλον, πρέπει να είναι οι παρακάτω:

- Κέντρο βάρους στην ποιότητα παρά στην ποσότητα.
- Ορθολογική αξιοποίηση διαθεσίμων πόρων (προσωπικού- μέσων).
- Απομάκρυνση από ότι μέχρι τώρα έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί βαρίδι.
- Έμφαση στη ρεαλιστική εκπαίδευση.
- Σχεδιασμός της αποτροπής με βάση την απειλή, λαμβάνοντας κατά νουν την διάρκεια των επιχειρήσεων που προϋποθέτει ανθεκτικότητα, ανάλογο σχεδιασμό και πόρους.
- Αναζήτηση τεχνολογιών αιχμής που ανταποκρίνονται στις ανάγκες μας και ενσωμάτωση αυτών στα στρατιωτικά συστήματα με εμπλοκή της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Καταλήγοντας και επειδή αναφερόμαστε στο παρόν και το μέλλον του Στρατού Ξηράς δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι το σύνολο των «κακοδαιμονιών» που τον ταλανίζουν έλκουν κατά πλειονότητα από το παρελθόν και είναι όλα εκείνα τα κακώς κείμενα τα οποία σωρευτικά επέδρασαν/επιδρούν ώστε η επιχειρησιακή του ικανότητα να μην είναι στα επίπεδα που επιβάλλουν οι ανάγκες είτε της απειλής, είτε της γεωγραφίας, είτε της παρούσας χρονικής συγκυρίας. Γι' αυτή την κατάσταση, ευθύνη φυσικά πέρα από οποιαδήποτε άλλη (πολιτική κ.λπ.) αναλογικά φέρουν όλες οι στρατιωτικές ηγεσίες αλλά και το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών, όσοι κατά καιρούς υπηρετήσαμε σε θέσεις ευθύνης και δεν κάναμε ή παραλείψαμε να κάνουμε ή δεν καταβάλαμε την αναγκαία προσπάθεια ώστε να διορθωθούν κάποιες καταστάσεις εντός των υφισταμένων δυνατοτήτων μας.

Πάντοτε προβάλλεται ως πρόσχημα ή δικαιολογία για έλλειψη προσωπικού και μέσων. Το κύριο ερώτημα όμως είναι αν ο καθένας στη θέση του έκανε ότι καλύτερο μπορούσε. Παράδειγμα, αναζητούνται απαντήσεις αν μπορούσε να πετύχει κάποιος καλύτερη εκπαίδευση για το προσωπικό του με τα υφιστάμενα μέσα; Αν ο εκάστοτε διοικητής αναλάμβανε/ει πρωτοβουλίες για να αυξήσει την επιχειρησιακή ικανότητα του διοικούμενου υπό αυτόν τμήματος με τα διαθέσιμα μέσα; Αν ο εφησυχασμός ήταν η κυρίαρχη τάση και όχι η ανησυχία; Και τέλος μαζί με πολλά άλλα «αν», αν κάποιος που διοικεί από μια Ομάδα μέχρι ένα Σώμα Στρατού έχει ενστερνιστεί πραγματικά ότι με την ανάληψη των καθηκόντων του πιθανόν κάποια

μέρα θα είναι η «D' Day» και θα εμπλακεί σε επιχειρήσεις ή διακατέχεται από τη σκέψη «δεν θα τύχει σε εμένα».

Όλα αυτά, αλλά και πολλά άλλα είναι εκείνα που πρέπει να απαντηθούν/διορθωθούν/βελτιωθούν/αντιμετωπισθούν παράλληλα με όλες τις άλλες ενέργειες και πρωτοβουλίες που πρέπει να αναληφθούν σε υψηλότερα κλιμάκια και φυσικά με τις αναγκαίες πολιτικές αποφάσεις που πρέπει να παρθούν προκειμένου να ανταπεξέλθει ο Στρατός Ξηράς στην αποστολή του στο μέλλον με επιτυχία, αντιμετωπίζοντας τις παθογένειες που έλκουν από το παρελθόν, αντιλαμβανόμενος την παρούσα κατάσταση αλλά και ατενίζοντας με διορατικότητα τις προκλήσεις του μέλλοντος. Ένα όμως είναι σίγουρο και πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από όλους «δεν γίνεται ομελέτα αν δεν σπάσουν αυγά».

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΗΤΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Αντιστράτηγος εα Δημήτριος Μπονώρας
Master of Arts στις «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές» του ΕΚΠΑ

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας ανάλυσης είναι να υποστηρίξει ότι η στρατιωτική θητεία των Ελληνίδων συνεισφέρει στις επιχειρησιακές δυνατότητες των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και ταυτόχρονα είναι μια πράξη ισότητας και ισονομίας μεταξύ των Ελλήνων πολιτών.

ΟΡΙΣΜΟΙ

Φύλο (Sex)¹ ορίζεται η βιολογική διαφορά του άνδρα από τη γυναίκα, η οποία είναι καθολικά αποδεκτή.

Κοινωνικό Φύλο (Gender)¹ ορίζεται ο κοινωνικός ρόλος που διδάσκεται σε γυναίκες και άντρες. Ο κοινωνικός αυτός ρόλος αναπτύσσεται και εξαρτάται από την εθνικότητα, την εκπαίδευση και το γεωγραφικό, οικονομικό, πολιτιστικό και πολιτικό περιβάλλον. Αυτός ο ρόλος καθορίζει ένα μοντέλο συμπεριφοράς, που είναι ανεξάρτητο από το βιολογικό φύλο και διαμορφώνει την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου.

Ισότητα Κοινωνικού Φύλου (Gender equality)¹ είναι η κατάσταση μέσα στην οποία οι γυναίκες και οι άνδρες είναι ελεύθεροι να αναπτύξουν τις προσωπικές τους δεξιότητες και επιλογές, χωρίς τους περιορισμούς που καθορίζονται από αυστηρούς έμφυλους ρόλους και συμβατικότητές.

Η ενσωμάτωση της διάστασης του Φύλου (Gender Mainstreaming)¹ συνίσταται στην αναδιοργάνωση, τη βελτίωση, ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση της διαδικασίας χάραξης και άσκησης πολιτικών, λαμβάνοντας υπόψη την ίση συμμετοχή των φύλων σε όλους τους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Απώτερος στόχος είναι η ισότητα του φύλου να γίνει κυρίαρχη

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ-ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ & ΙΣΤΟΡΙΑ

Στο δωδεκάθεο των αρχαίων Ελλήνων δυο ήταν οι θεότητες που συνδέονταν με τον πόλεμο. Ένας άντρας, ο Άρης και μια γυναίκα η Αθηνά.

Ο Άρης αντιπροσωπεύει την κτηνώδη, άγρια, καταστροφική, φρικτή μορφή του πολέμου. Είναι ο θεός που πολεμά για να πολεμά. Διψά για αίμα. Ευχαριστιέται μονάχα στο σάλαγο της μάχης. Στον πόλεμο ο Άρης συνοδεύεται από τους δυο γιους του, το Δείμο (=Τρόμος) και το Φόβο. Τον απεχθάνεται και ο ίδιος ο πατέρας

¹ Bi-SC Directive 40-1,2 Sep 2009, NATO.

του. Ο Δίας απευθυνόμενος στον Άρη του λέει «..απ' τους θεούς του Ολύμπου σε μισώ με την καρδιά μου, ότι την έριδ' αγαπάς, τες μάχες τους πολέμους»².

Από την άλλη πλευρά έχουμε την θεά Αθηνά. Μια γυναίκα που είναι η θεά της σοφίας, της λογικής αλλά και του πολέμου. Ο Ησίοδος την αναφέρει ως «... δεινή να ξεσηκώνει το θόρυβο της μάχης, στρατοδηγήτρια, αδάμαστη που της αρέσουν οι καυγάδες, οι πόλεμοι και οι μάχες».³ Η διαφορά με τον Άρη είναι ότι δεν της αρέσει ο κτηνώδης πόλεμος, αλλά ο πόλεμος που εξυπηρετεί έναν σκοπό. Αντιπροσωπεύει τη σώφρονα στρατηγική, τη δράση μετά από προσεκτική μελέτη, τη λογική στο πεδίο της μάχης.

Στην Ιλιάδα, η Αθηνά συγκρούεται τρεις φορές με τον Άρη, και τις τρεις φορές τον νικά. Επιβεβαιώνοντας, ότι η στρατηγική νικά τη δύναμη, η λογική τον παραλογισμό και η ψυχραιμία την αλλοφροσύνη. Έχοντας στο μυαλό ότι η θεά Αθηνά είχε πολυάριθμους ναούς σε όλη την Ελλάδα αντίθετα με τους ναούς του θεού Άρη που ήταν ευάριθμοι, οι αρχαίοι Έλληνες στο πρόσωπο μιας γυναίκας τιμούσαν τη σοφία, τη στρατηγική, τη σκέψη στο πεδίο της μάχης. Αντίθετα δεν είχαν σε υψηλή εκτίμηση την ορμητικότητα χωρίς σκοπό, την βία, την παρόρμηση, την έριδα και όλα αυτά που αντιπροσώπευε ο Άρης.

Παρά το γεγονός ότι ο συνδυασμός Αθηνάς-Άρη, άντρα-γυναίκας, σοφίας-δύναμης δημιουργεί μια πανίσχυρη πηγή ισχύος, στην ελληνική ιστορία αναδυόταν το ερώτημα εάν οι γυναίκες είναι κατάλληλες για τον πόλεμο.

Την άποψη ότι οι γυναίκες δεν είναι πλασμένες για να συμμετέχουν σε πολέμους την εκφράζει ο Όμηρος μέσω του Έκτορα που απευθυνόμενος στη σύζυγό του Ανδρομάχη της λέει: «Αλλ' άμε στο σπίτι, έχε στον νουν τα έργα τα δικά σου, την ηλακάτη, τ' αργαλειό και πρόσταζε τις κόρες να εργάζονται· στον πόλεμον θα καταγίνουν όλοι οι άνδρες που εγεννήθησαν στην Τροία και εγώ πρώτος»⁴.

Στην ίδια κατεύθυνση είναι ο Ξενοφών που διατυπώνει την άποψη ότι «... ο θεός έπλασε, από μιας αρχής, το χαρακτήρα της γυναίκας κατάλληλο για τις εσωτερικές εργασίες και φροντίδες, το δε χαρακτήρα του άντρα κατάλληλο για τις εξωτερικές εργασίες και φροντίδες»⁵.

Τις παραπάνω αντιλήψεις για τη θέση της γυναίκας και τα έργα που πρέπει να αναλαμβάνει έρχεται να υιοθετήσει και ο Χριστιανισμός. Ο απόστολος Παύλος απευθυνόμενος προς τον Τιμόθεο συμβουλεύει « Η γυναίκα στη σύναξη πρέπει να ακούει και να μαθαίνει σιωπηλή και με πλήρη υποταγή. Δεν επιτρέπω σε γυναίκα να διδάσκει στην εκκλησία ούτε να κάνει τον αφέντη στον άνδρα, αλλά να μένει σιωπηλή»⁶.

² Ομήρου Ιλιάδα Ραψ Ε 890-895.

³ Ησίοδου, Θεογονία στοιχ.920.

⁴ Ομήρου Ηλιάδα, Ζ 490-493.

⁵ Ξενοφώντος, Οικονομικός, VII 22-23.

⁶ Προς Τιμόθεο Α' 2/11-12.

Μέσα στο πλαίσιο που διαμόρφωναν οι παραπάνω αντιλήψεις, η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία είναι περιορισμένη μέσα στο σπίτι. Ο στρατηγός Κεκαυμένος συμβούλευε «...*τις κόρες σου να τις έχεις σαν κατάδικους έγκλειστες, ώστε να μην τις βλέπει κανείς...*»⁷

Από την άλλη πλευρά, ο Θουκυδίδης παραδέχεται, εάν και διστακτικά, ότι στον εμφύλιο μεταξύ δημοκρατικών και ολιγαρχικών στην Κέρκυρα επικράτησαν οι πρώτοι αφού είχαν τη σημαντική βοήθεια των γυναικών. Συγκεκριμένα αναφέρει « *Και οι γυναίκες ακόμα τους βοήθησαν με πολλή τόλμη ρίχνοντας κεραμίδια από τις στέγες των σπιτιών και αντέχοντας την ταραχή της μάχης με θάρρος που δεν είναι φυσικό για το φύλο τους*»⁸.

Στην «Πολιτεία», ο Πλάτων παίρνει θέση για το ρόλο της γυναίκας στην άμυνα όταν η συζήτηση έρχεται στο θέμα εάν οι γυναίκες μπορούν να έχουν θέση ανάμεσα στους φύλακες. Η απάντηση που δίνεται είναι ότι οι γυναίκες μπορούν να είναι φύλακες αρκεί να έχουν την ίδια εκπαίδευση με τους άντρες⁹.

Σ' ένα ακόμα συμπέρασμα που κατέληξε ο Πλάτων είναι ότι καμία εργασία σχετική με τη διοίκηση της πόλης, και άρα η στρατιωτική υπηρεσία, δεν είναι αποκλειστική για τη γυναίκα σαν γυναίκα, ούτε για τον άντρα σαν άντρα. Για τον Πλάτωνα η φύση της γυναίκας διαφέρει από τη φύση του άντρα στο ότι «...*το μεν θήλυ τίκτειν, το δε άρρεν οχεύειν*»¹⁰ και εξ αυτού οι ικανότητες είναι μοιρασμένες κατά τον ίδιο τρόπο και στα δύο φύλα.

ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αυτό που πρέπει να συγκρατηθεί είναι ότι στην αρχαία ελληνική και βυζαντινή κοινωνία, οι γυναίκες αντιμετώπιζαν περιορισμούς και περιθωριοποίηση που είχαν ως συνέπεια να στερούνται γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών που τις οδήγησαν στον αποκλεισμό τους από τους θεσμούς της διοίκησης της πόλης και άρα από τη συμμετοχή τους στην άμυνα. Αυτή η αντιμετώπιση της γυναίκας δημιούργησε ισχυρά στερεότυπα που στο πέρασμα των αιώνων ενδυναμώθηκαν στερώντας από την γυναίκα να συμμετέχει ισότιμα στην άμυνα.

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΟΗΕ

Όλες οι πρωτοβουλίες του ΟΗΕ, που έχουν ως στόχο την κατάργηση των διακρίσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών, στηρίζονται πάνω σε δύο πυλώνες. Ο πρώτος είναι ο ίδιος ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ που στα άρθρα 8 και 101

⁷ Κεκαυμένος, Στρατηγικό, Εκδόσεις ΚΑΝΑΚΗ, σελ127.

⁸ Θουκυδίδου Ιστορία, μετ. Άγγελος Βλάχος, ΕΣΤΙΑ, Γ' 73-75.

⁹ Πλάτων, Πολιτεία Βιβλίο Ε' /451ε.

¹⁰ Πλάτων, Πολιτεία Βιβλίο Ε' /454ε.

προβλέπει ότι δεν υπάρχουν διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Ο δεύτερος πυλώνας είναι η Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα όπου στα άρθρα 2 και 23 προβλέπει όχι διακρίσεις με βάση το φύλο.

Στη βάση αυτή οργανώθηκε η 4^η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για τις Γυναίκες που έγινε στο Πεκίνο το 1995. Αποτέλεσμα της συνδιάσκεψης ήταν να συμφωνηθεί το «Πλαίσιο Δράσης του Πεκίνου»¹¹ για την προώθηση της ισότητας των φύλων. Ειδικότερα ο στρατηγικός στόχος G1 του κεφαλαίου με τίτλο «Γυναίκες στην Εξουσία και στη Λήψη Αποφάσεων», προβλέπει ότι ο ΟΗΕ πρέπει να λαμβάνει μέτρα που να εξασφαλίζουν ότι οι γυναίκες έχουν ίση πρόσβαση και πλήρη συμμετοχή στις δομές εξουσίας και λήψης απόφασης.

Προκειμένου να υλοποιηθούν τα έργα από το «Πλαίσιο Δράσης του Πεκίνου», το 1997 ο ΓΓ του ΟΗΕ εκδίδει οδηγίες για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλα τα προγράμματα του ΟΗΕ¹².

Το Συμβούλιο Ασφαλείας με την 1325 UNSCR το 2000 υπογραμμίζει την προσοχή που πρέπει να δίνεται στη διάσταση του φύλου στις επιχειρήσεις υποστήριξης της ειρήνης. Με την απόφαση αυτή, το Συμβούλιο Ασφαλείας καλύπτει τρία θέματα:

- Τη συμμετοχή των γυναικών σ'όλα τα επίπεδα λήψης απόφασης στις διαδικασίες αντιμετώπισης συγκρούσεων και ειρηνευτικών επιχειρήσεων
- Προστασία των δικαιωμάτων του τοπικού γυναικείου πληθυσμού, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ των τοπικών Αρχών και των αντιπροσώπων της Διεθνούς Κοινότητας
- Τη λήψη υπόψιν της διάστασης του φύλου στις ειρηνευτικές αποστολές.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Στο άρθρο 2 της Συνθήκης της ΕΕ (ΣΕΕ) γίνεται αναφορά στις αξίες που πρεσβεύει η ΕΕ ανάμεσα στις οποίες είναι η ισότητα. Ενώ στο άρθρο 3 παρ 3, η ΕΕ δεσμεύεται ότι θα καταπολεμήσει τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις διακρίσεις.

Ταυτόχρονα στο άρθρο 8 της Συνθήκη Λειτουργίας της ΕΕ (ΣΛΕΕ), η ΕΕ δεσμεύεται «..να επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών». Με το άρθρο αυτό, η ΕΕ εισάγει στο θεσμικό της σύστημα την έννοια της «ενσωμάτωσης της διάστασης του κοινωνικού φύλου» (Gender Mainstreaming). Αυτό μετατοπίζει το ενδιαφέρον από την γυναίκα και μεταφέρεται στις κοινωνικές και εργασιακές δομές και στις σχέσεις άνδρα-γυναίκας. Με αλλά λόγια παύει να θεωρείται ότι το πρόβλημα είναι η γυναίκα και για να λυθεί

¹¹ Beijing Declaration and Platform for Action, the 4th World Conference for Women, 4-15 Sep 1995. (Το «Πλαίσιο Δράσης του Πεκίνου» έχει υιοθετηθεί από 189 χώρες).

¹² Mainstreaming the Gender Perspective into all Programmes in UN Systems, Report SG, June 1997, E/1997/66.

πρέπει να αλλάξει. Τώρα το πρόβλημα είναι το εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον και πρέπει αυτό να αλλάξει.

Η ΕΕ, έχοντας ως κατευθυντήριο κείμενο την «Πλατφόρμα του Πεκίνου» και τις αποφάσεις του ΟΗΕ, από το 2010 συντάσσει τη «Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων» που είχε 5ετη διάρκεια. Την τρέχουσα περίοδο βρίσκεται σε εξέλιξη η «Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων 2020-2025». Η στρατηγική αυτή απαιτεί μεταξύ των άλλων και την «ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου» σ' όλες τις πολιτικές και δράσεις της CSDP.

Το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ (EUMS) έχει θεσμοθετήσει τη λειτουργία της Ομάδας Παρακολούθησης της Ενσωμάτωσης του Φύλου σε αποστολές και Επιχειρήσεις της ΕΕ (MPGTM-Mission and Operations Gender Monitoring Team).

Ο πρώτος στόχος είναι να γίνει σε μεγάλο βαθμό η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ καθώς αυτό συμβάλλει στην αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων, στην επίγνωση και την συνολική αντίληψη της κατάστασης. Ταυτόχρονα δίνει τη δυνατότητα της επικοινωνίας με το σύνολο του πληθυσμού της περιοχής που λαμβάνει χώρα η επιχείρηση. Ο δεύτερος στόχος είναι η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στις αποστολές και στις επιχειρήσεις της ΕΕ. Ενώ στις διεθνείς πολιτικές δράσεις η συμμετοχή των γυναικών είναι 26%, στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ η συμμετοχή των γυναικών είναι μόνο 7,7%¹³. Για το σκοπό αυτό η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικών Δράσεων (EEAS-European External Action Service) από το 2021 έχει υιοθετήσει μια στρατηγική με τίτλο «The Strategy and Action Plan to Enhance Women's Participation in Civilian CSDP Mission»¹⁴. Ο στόχος είναι στις πολιτικές αποστολές της CSDP η συμμετοχή των γυναικών να είναι έως 40% μέχρι το 2024.

Η εμπειρία που έχει αποκτηθεί από τις αποστολές και τις επιχειρήσεις που έχει υλοποιήσει η ΕΕ είναι ότι η συμπληρωματικότητα των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων ανδρών και γυναικών είναι το ουσιώδες για την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων και αποστολών.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η «ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου» στις επιχειρήσεις δεν είναι σημαντικό γιατί επιβάλλεται από τις Συνθήκες της ΕΕ αλλά διότι συμβάλλει στην επιτυχία των αποστολών και επιχειρήσεων της ΕΕ.

NATO

Λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση 1325/2000 του Συμβουλίου Ασφαλείας, το NATO θεωρεί ότι βασικό στοιχείο για την επιτυχή εκτέλεση μίας αποστολής, είναι η σαφής κατανόηση της κουλτούρας των ανθρώπων της περιοχής που έχει αναπτυχθεί

¹³ <https://www.coe-civ.eu/kh/women-in-multilateral-peace-operations-in-2022-what-is-the-state-of-play>

¹⁴ Working document of the European External Action Service of 21/12/2021, EEAS(2021)1325.

η Νατοϊκή δύναμη. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τη σπουδαιότητα της «ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου» στις διαδικασίες της Συμμαχίας.

Υπό το πρίσμα αυτό, το NATO εξέδωσε συγκεκριμένες «Οδηγίες Ενσωμάτωσης της Διάστασης του Φύλου» (Guidance for NATO Gender Mainstreaming)¹⁵, οι οποίες αναγνωρίζουν ισότιμα τις διαφορετικές ανάγκες του προσωπικού με σκοπό την καλύτερη αξιοποίησή του στις επιχειρήσεις.

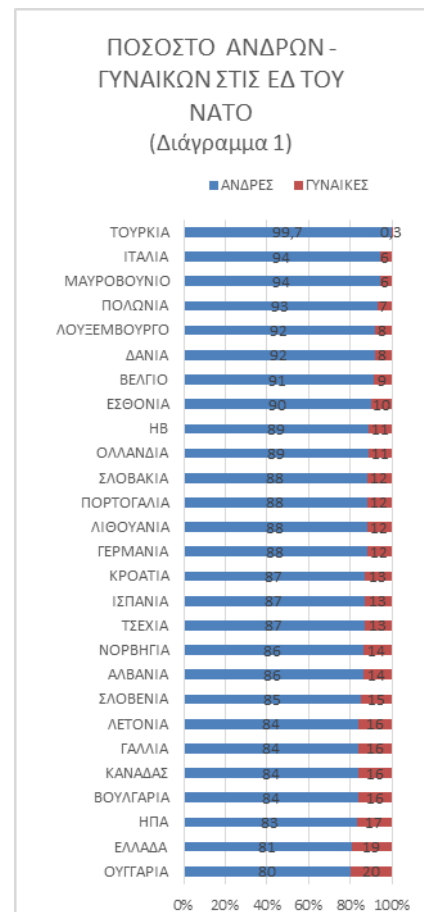
Οι παραπάνω οδηγίες του NATO εστιάζονται στην ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, στην επιχειρησιακή σχεδίαση, στην εκπαίδευση και στην αξιολόγηση. Στην επιχειρησιακή σχεδίαση, η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου θα επιτυγχάνεται με την ξεκάθαρη κατανόηση των θεμάτων του κοινωνικού φύλου και την ένταξη του κοινωνικού φύλου στις διαδικασίες λήψης απόφασης.

Στην εκπαίδευση, οι αρχές που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι η διαμόρφωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που συνεισφέρουν στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σε θέματα κοινωνικού φύλου.

Στην αξιολόγηση, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τρεις αρχές:

- Η δημιουργία ενός πυρήνα ειδικών για την αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου
- Η εξαγωγή διδαγμάτων από την επίδραση που είχε η διάσταση του φύλου στην επιτυχία της αποστολής
- Η αξιολόγηση του βαθμού αφομοίωσης των διδαγμάτων.

Ο στόχος του NATO είναι το μέσο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στη στελέχωση των ΕΔ των κρατών μελών να είναι 12%. Στο «**Διάγραμμα 1**» φαίνεται το ποσοστό των γυναικών στους εθνικούς στρατούς των χωρών του NATO. Μπορούμε να δούμε ότι 17 χώρες έχουν πετύχει το στόχο του 12%. Η Ελλάδα έχει τη δεύτερη μεγαλύτερη συμμετοχή γυναικών στις ΕΔ της και είναι μετά από την Ουγγαρία. Η Τουρκία έχει το μικρότερο ποσοστό από όλες τις χώρες του NATO.

Πηγή: NCGP2019

Στις επιχειρήσεις του NATO το μέσο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών είναι 7%. Αυτό είναι σημαντικά μικρότερο από το μέσο όρο του 12% που είναι οι γυναίκες στις ΕΔ των χωρών του NATO.

¹⁵ https://www.nato.int/issues/women_nato/cwinf_guidance.pdf

Το NATO έχει συγκροτήσει μια επιτροπή την NATO Committee on Gender Perspectives (NCGP) με αποστολή να συμβουλευεί την ηγεσία του NATO και τα Κράτη Μέλη πάνω στο θέμα της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου και σε θέματα που αφορούν στην εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΗΕ πάνω σ' αυτό το θέμα. Επιπλέον διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών για θέματα φύλου. Είναι ο σύνδεσμος του NATO με τους Διεθνείς Οργανισμούς.

ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά το 1995, ο ΟΗΕ, η ΕΕ και το NATO δημιούργησαν ένα θεσμικό πλαίσιο για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις. Η εμπειρία που αποκτήθηκε από τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις δείχνει ότι η αποδοχή της διαφορετικότητας των δυο φύλων αυξάνει την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα, συμβάλλει αποφασιστικά στην επιτυχία της αποστολής της στρατιωτικής δύναμης και δουλεύει ως πολλαπλασιαστής ισχύος.

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΗΤΕΙΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΈΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος « *Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις*» (άρθρο 4 παρ 2). Ταυτόχρονα, το άρθρο 4 παρ 6 του Συντάγματος αναφέρει «*Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων*». Από την συνδυαστική ερμηνεία των δύο άρθρων προκύπτει ότι όλοι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες που μπορούν να φέρουν όπλα είναι υποχρεωμένοι να συνεισφέρουν στην άμυνα της Πατρίδας. Σημειώνεται ότι το μόνο φυσικό χαρακτηριστικό που καθορίζει την υποχρέωση στράτευσης είναι η δυνατότητα κάποιος/α «να φέρει όπλο» Αυτό σημαίνει ότι το ίδιο το Σύνταγμα επιτάσσει την στράτευση των γυναικών.

Επιπλέον, το άρθρο 25 παρ 4 αναφέρει ότι «*το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης*». Μέσα από αυτό το πρίσμα μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η στρατιωτική θητεία αποτελεί συνταγματικά θεσμοθετημένη πράξη «πατριωτικής αλληλεγγύης». Μια αλληλεγγύη που το Κράτος έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από όλους τους πολίτες του σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ 4. Με δεδομένο ότι οι διατάξεις της στρατολογικής νομοθεσίας αποκλείουν την στράτευση των αλλοδαπών «*...δύναται να συναχθεί ότι το στρατεύεσθαι θεωρείται και ως πολιτικό δικαίωμα...*» κατά τον Αλ. Σβώλο¹⁶. Έτσι η θητεία αποκτά ιδιαίτερο κύρος.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει η επιχειρηματολογία ότι ο νομοθέτης έχει τη δυνατότητα να εξαιρέσει τις γυναίκες από την υποχρεωτική στράτευση. Σύμφωνα με το άρθρο 116 παρ 2, επιτρέπεται η λήψη μέτρων που έχουν ως στόχο την προώθηση της ισότητας των φύλων. Επιπρόσθετα, η ισότητα στην οποία αναφέρεται το άρθρο 4 παρ 1 του Συντάγματος δεν είναι τυπικοαριθμητική, αλλά ουσιαστική που

¹⁶ Αλ. Σβώλος, Συνταγματικό Δίκαιο, Πυρσός, Αθήνα σελ 200.

επιτάσσει την όμοια μεταχείριση των ομοίων και άνιση μεταχείριση των ανόμοιων¹⁷. Στη βάση αυτή, η μη εφαρμογή της καθολικότητας στην υποχρεωτική στράτευση των γυναικών είναι ανεκτή λόγω διαφορών μεταξύ των δύο φύλων από πλευράς ψυχοσωματικής διάπλασης¹⁸.

Όμως, όπως έχει αναφερθεί το θέμα αυτό το έχει συζητήσει ο Πλάτων στην Πολιτεία και έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι «...οι ικανότητες είναι μοιρασμένες κατά τον ίδιο τρόπο μέσα και στα δύο γένη, και η φύση έκαμε τη γυναίκα και τον άντρα ικανούς να ασχολούνται με όλα τα επαγγέλματα...»¹⁹

Δύο χρόνια μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, η Ελληνική Βουλή ψήφισε ομόφωνα το Νόμο 705/1977, που στο άρθρο 1 παρ 1 υπάρχει η πρόβλεψη για υποχρεωτική στράτευση των Ελληνίδων από 20 έως 30 ετών. Στην 2^η παράγραφο του ίδιου άρθρου έρχεται η διευκρίνιση ότι η εκπλήρωση της υποχρεωτικής στράτευσης «...επιβάλλεται μόνον εν καιρώ πολέμου ή επιστρατεύσεως...». Ταυτόχρονα το άρθρο 1 παρ 3 προβλέπει ότι « Εις όλως εξαιρετικές περιπτώσεις ο ΥΕΘΑ δύναται εν καιρώ ειρήνης κατόπιν εισηγήσεως του ΣΑΓΕ να καλή στρατεύσιμους γυναίκας..... προς εκπλήρωσιν της στρατιωτικής των υποχρεώσεως εφ' όσον αι ανάγκαι των ΕΔ επιβάλλουν τούτο». Μέχρι σήμερα το ΣΑΓΕ δεν έχει κάνει χρήση της δυνατότητας που του δίνει ο νόμος να εισηγηθεί την κλήση των Ελληνίδων για εκπλήρωση θητείας σε καιρό ειρήνης.

Ένας πιθανός λόγος που εξηγεί την διστακτικότητα του ΣΑΓΕ να εισηγηθεί για την στράτευση των γυναικών είναι ο φόβος του πολιτικού κόστους, καθώς το θέμα της στράτευσης των Ελληνίδων θεωρείται ένα πολιτικά ευαίσθητο θέμα. Οι πολιτικές ηγεσίες έχουν λάβει το μήνυμα ότι ο «μέσος Έλληνας πατέρας, που αντιπροσωπεύει τη μεγάλη μάζα των ψηφοφόρων, μπορεί να συμφωνούσε στην πρόσληψη της κόρης του ως έμμισθης εθελόντριας στον Στρατό, ήταν όμως κατηγορηματικά αντίθετος στο να στρατεύεται υποχρεωτικά όπως τα αγόρια»²⁰.

Οι πρώτες γυναίκες εθελοντικά κατατάχτηκαν τον Φεβρουάριο του 1977 . Η θητεία τους ήταν διάρκειας 14 μηνών και με την ολοκλήρωσή της το σύνολο των γυναικών ζήτησε και παρέμεινε για επαγγελματική καριέρα στις ΕΔ. Το ίδιο μοτίβο το ακολούθησαν και οι άλλες σειρές που ακολούθησαν. Ενδεικτικό του ενδιαφέροντος που έδειξαν οι Ελληνίδες για την εθελοντική στράτευση και στη συνέχεια την επαγγελματική σταδιοδρομία στις ΕΔ ήταν το γεγονός ότι για 81 θέσεις γυναικών στην Πολεμική Αεροπορία υποβλήθηκαν 8667 αιτήσεις.²¹ Η συμμετοχή των γυναικών στις ΕΔ έχει μια σταθερή αυξητική τάση όπως φαίνεται στο «**Διάγραμμα 2**».

¹⁷ Μουρτοπάλλας Κωνσταντίνος, «Γιατί η Υποχρέωση Στράτευσης Ισχύει Μόνο Για Άνδρες;» syntagmawatch.gr

¹⁸ Μιχαήλ Κυριακάκης, Υποχρέωση Στράτευσης Κατά το Ελληνικό και Κυπριακό Δίκαιο-Συγκριτική Μελέτη, Διπλωματική Εργασία, ΕΚΠΑ/Νομική Σχολή, Αθήνα 2016 σελ 46.

¹⁹ Πλάτων, Πολιτεία , Βιβλίο Ε, 456ε.

²⁰ Νίκος Θεοτόκης, Γυναίκες & Πόλεμος, Εκδόσεις Διηνεκές, Αθήνα 2004, σελ111.

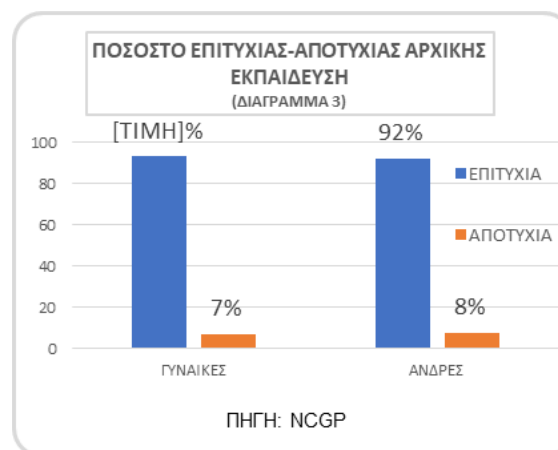
²¹ ο.π. σελ111.

Την δετία 2014-19, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στις ΕΕ έχει αυξηθεί κατά 4,9%. Κοιτώντας σε βάθος 10ετίας η συμμετοχή έχει αυξηθεί κατά 12%. Ειδικότερα από 4% που ήταν το 1999 ανέβηκε στο 16% το 2019²².

Ένα άλλο στοιχείο που υπογραμμίζει τη σημασία που έχει η συμμετοχή των γυναικών στην αύξηση της αποτελεσματικότητας είναι η συμμετοχή τους σε διεθνείς επιχειρήσεις. Το 2019 η συμμετοχή των γυναικών σε δυνάμεις που συμμετείχαν σε αποστολές του ΝΑΤΟ ήταν στο 13% από 3% που ήταν το 2018²³. Ένας από τους λόγους που εξηγεί την αύξηση αυτή είναι η ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου της στρατεύσης των γυναικών που είχε καθορισθεί με το ΠΔ 636/78 με την κατοχύρωση της διοικητικής και στρατιωτικής εξέλιξη των γυναικών στο στράτευμα ακριβώς όπως των ανδρών. Ένας άλλος λόγος είναι ότι με τον Ν 1911/90 επιτρέπεται η εισαγωγή των γυναικών στα ΑΣΕΙ.

Ένα στοιχείο που δείχνει ότι οι γυναίκες έχουν την ίδια φυσική και ψυχική αντοχή με τους συναδέλφους τους άνδρες είναι το γεγονός ότι το ποσοστό που απέτυχε στην βασική εκπαίδευση το 2019 για τις γυναίκες ήταν 7% ενώ των ανδρών ήταν 8% (Διάγραμμα 3)

Από τα παραπάνω αποδεικνύεται ότι οι γυναίκες δύνανται να φέρουν όπλα. Επιπλέον έχουν κερδίσει το δικαίωμα να συμμετέχουν στην άμυνα της πατρίδας όπως οι άνδρες από τη συμμετοχή τους και την προσφορά τους σ' όλους τους ένοπλους αγώνες της πατρίδας μας.

Επιπλέον, οι γυναίκες υπηρετούν στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις όχι μόνο ως ΕΜΘ και ΕΠΟΠ αλλά και ως αξιωματικοί με την είσοδό τους στις Στρατιωτικές Σχολές το ακαδημαϊκό έτος 1990-91 καθώς και ως αξιωματικοί Όπλων από το 2002. Οι Ελληνίδες που έχουν αποφοιτήσει από τις παραγωγικές σχολές κάνουν καριέρα αξιωματικού στις ΕΔ. Έτσι, σε λιγότερο από 20 χρόνια από σήμερα, γυναίκα

²² NATO Committee on Gender Perspectives, Summary of National Reports of NATO Members and Partner Nations, Full Report, 2019, p. 310.

²³ Ο.π. σελ 303.

αξιωματικός θα διεκδικεί θέση στα Ανώτατα Συμβούλια των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων αλλά και αυτή του Αρχηγού Γενικού Επιτελείου. Αυτό θα είναι το λογικό αποτέλεσμα των αναμφισβήτητων ικανοτήτων και της επαγγελματικής ποιότητας που θα διαθέτουν και θα έχουν αξιολογηθεί. Σήμερα γυναίκες διοικούν Λόχους, Τάγματα και επίκειται να αναλάβουν καθήκοντα διοικητή σε επιχειρησιακούς Σχηματισμούς επιπέδου Ταξιαρχίας και αργότερα Μεραρχίας. Όμως, οι Ελληνίδες που ασκούν διοίκηση και αύριο που θα επιλεγούν ως Αρχηγοί θα είναι σε έναν Στρατό που έχει μόνο άνδρες οπλίτες θητείας.

Έτσι, εμφανίζονται οι γυναίκες ότι όπου υπάρχει δικαίωμα και εξουσία απαιτούν ίσες ευκαιρίες και όπου υπάρχει υποχρέωση επικαλούνται το φύλο τους προκειμένου να αποφύγουν την υποχρέωση. Αυτό όμως δεν αξίζει στις ικανότητες που έχουν αποδειχθεί²⁴.

ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Σύνταγμα αλλά και ο νόμος 705/1977 δίνουν τη δυνατότητα της κλήσης των Ελληνίδων για εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας. Η πρωτοβουλία για την υποβολή εισήγησης ανήκει στο ΣΑΓΕ. Η μέχρι σήμερα συμμετοχή των Ελληνίδων στις ΕΔ έχει αφήσει θετικό πρόσημο τόσο βελτιώνοντας την εσωτερική τους λειτουργία όσο και αυξάνοντας την επιχειρησιακή τους αποτελεσματικότητα.

Προβλήματα που παρουσιάστηκαν επιλύθηκαν με κατάλληλες διοικητικές πράξεις και νομοθετικές παρεμβάσεις. Έτσι το εργασιακό περιβάλλον που έχει δημιουργηθεί έχει ενσωματώσει τη διάσταση του φύλου, δίνοντας την ευκαιρία στις Ελληνίδες να συνεισφέρουν ισότιμα στην άμυνα της Πατρίδας.

Αποδείχτηκε ότι οι γυναίκες ολοκληρώνουν με επιτυχία τη βασική στρατιωτική εκπαίδευση, καθώς το ποσοστό αποτυχίας τους είναι μικρό και ανάλογο μ' αυτό των ανδρών.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βλέποντας μέσα από το πρίσμα της υποχρέωσης για στράτευση δεν μπορούμε να μιλάμε για ισότητα και ισονομία μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι Ελληνίδες συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται ως πολίτες 2ης κατηγορίας καθώς δεν αναγνωρίζεται η ικανότητά τους ότι μπορούν να συνεισφέρουν στην άμυνα όπως και οι άνδρες. Τα όποια επιχειρήματα χρησιμοποιήσει ο υποστηρικτής της μη στράτευσης των Ελληνίδων, είναι σεξιστικά και για το λόγο αυτό αβάσιμα.

Ο/Η στρατιώτης δεν είναι άντρας ή γυναίκα. Ο/Η στρατιώτης πρέπει να έχει συγκεκριμένες σωματικές και πνευματικές ικανότητες που απαιτεί η ειδικότητα και η αποστολή που του/της ανατίθεται. Για να μπορεί η επιλογή και η αξιολόγηση να επικεντρωθεί στις απαιτούμενες ικανότητες πρέπει να δημιουργηθεί ένα ουδέτερο

²⁴ Δημήτριος Μπονώρας, Ημέρα της Γυναίκας 2021: Οι Γυναίκες ως Οπλίτες Θητείας, armyvoice.gr.

εργασιακό περιβάλλον για τους άνδρες και γυναίκες. Για το σκοπό αυτό όλες οι πρωτοβουλίες διοικητικές και νομοθετικές εστιάζονται στο να αναγνωρίσουν και να διευθετήσουν τα πρακτικά ζητήματα στις σχέσεις ανδρών και γυναικών, ώστε να βελτιωθούν ισότιμα οι συνθήκες της οικογενειακής, επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, ανδρών και γυναικών

Η στράτευση των γυναικών θα φέρει την ισονομία και ισότητα μεταξύ των ανδρών και γυναικών και θα εξαλείψει τα τελευταία κατάλοιπα που έχουν μείνει από τις εποχές που η γυναίκα θεωρείτο πολίτης 2ης κατηγορίας. Ταυτόχρονα, είναι πράξη καινοτόμος γιατί ενισχύει τις ΕΔ με ιδιαίτερα ικανό προσωπικό και κάνει την άμυνα της Χώρας υπόθεση όλων των Ελλήνων και Ελληνίδων.

Οι γυναίκες αποτελούν το 51,4% του πληθυσμού της Ελλάδος. Αυτό σημαίνει ότι η στράτευση τους θα διπλασιάσει τον αριθμό των στρατιωτών που καλούνται προς στράτευση. Γεγονός που θα αυξήσει την στελέχωση των μονάδων και υπηρεσιών των ΕΔ.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ενεργή συμμετοχή σ' όλες τις διεθνείς πρωτοβουλίες που αφορούν στη συμμετοχή των γυναικών στις ΕΔ και στις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Ενσωμάτωση στην εσωτερική λειτουργία των ΕΔ όλων των προτάσεων και των καλών πρακτικών που έχουν προκύψει από τη συμμετοχή των γυναικών στις στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Το ΣΑΓΕ να εισηγείται την κλήση για εθελοντική στράτευση των γυναικών. Αυτό μπορεί να γίνεται μια με δυο φορές το χρόνο, δίνοντας την ευκαιρία στις γυναίκες που το επιθυμούν να υπηρετήσουν τη θητεία τους στις ΕΔ. Βεβαίως θα είναι ξεκάθαρο ότι η στράτευση αυτή δεν αποτελεί τον προθάλαμο της πρόσληψης στο Στρατό, όπως γινόταν στο παρελθόν.

Η ενίσχυση της άμυνας της Πατρίδας, η δυνατότητα όλοι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες να συμμετέχουν στην άμυνα της Πατρίδας και η ισότητα μεταξύ των φύλων είναι θέματα που δεν πρέπει να εμφιλοχωρεί η ιδιοτέλεια του πολιτικού κόστους.

Πρέπει να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα που έρχονται από την εποχή του Ομήρου. Τον 21^ο αιώνα δεν μπορεί να είναι κυρίαρχη η θέση του Ξενοφώντα που λέει «...την μεν της γυναικός επί τα ένδον έργα και επιμελήματα».

Πρέπει στον τομέα της εθνικής άμυνας να υλοποιηθούν πολιτικές που θα βγάλουν την γυναίκα από τον «γυναικωνίτη».

Αυτό είναι ευθύνη και των γυναικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

Αλ. Σβώλος, Συνταγματικό Δίκαιο, Πυρσός, Αθήνα

Ησιόδου, Έργα και Ημέρες-Θεογονία, Το Βήμα, Αθήνα 2015

Ζαν Ρισπέν, Μεγάλη Ελληνική Μυθολογία, Εκδόσεις Αυλός, Αθήνα

Θουκυδίδου Ιστορία, μετ. Άγγελος Βλάχος, Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ, Αθήνα

Κεκαυμένος, Στρατηγικό, Εκδόσεις ΚΑΝΑΚΗ, Αθήνα 1996

Μιχαήλ Κυριακάκης, Υποχρέωση Στράτευσης Κατά το Ελληνικό και Κυπριακό Δίκαιο- Συγκριτική Μελέτη, Διπλωματική Εργασία, ΕΚΠΑ/Νομική Σχολή, Αθήνα 2016

Νίκος Θεοτόκης, Γυναίκες & Πόλεμος, Εκδόσεις Διηνεκές, Αθήνα 2004

Ξενοφώντος, Οικονομικός, Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα 2004

Ομήρου Ηλιάδα, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1978

Πλάτων, Πολιτεία, Πάπυρος

NATO Committee On Gender Perspectives (NCGP), Summary of The National Reports of NATO Member and Partner Nations, Full Report, 2019

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

www.syntagmawatch.gr

www.armyvoice.gr

www.nato.int

www.coe-civ.eu

ΕΓΓΡΑΦΑ

Bi-SC Directive 40-1,2 Sep 2009, NATO

Working document of the European External Action Service of 21

Beijing Declaration and Platform for Action, the 4th World Conference for Women,
1995

Mainstreaming the Gender Perspective into all Programmes in UN Systems, Report
SG, June 1997, E/1997/66

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΛΙΣΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ

Ομαδική μελέτη του ΕΛΙΣΜΕ

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσης Μελέτης είναι η συνοπτική παρουσίαση των απόψεων και προτάσεων του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Σπουδών (ΕΛΙΣΜΕ) για το θεσμό της θητείας στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, με επιδίωξη την αναβάθμιση του και τη συνεπακόλουθη αύξηση της αποτελεσματικότητας της ελληνικής αποτρεπτικής ισχύος.

ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΕΙΣ

Οι αναφερόμενες στη Μελέτη αφορούν κυρίως το Στρατό Ξηράς στον οποίο και κατευθύνεται το μεγαλύτερο μέρος των στρατευσίμων και η λειτουργία του οποίου, σε καιρό ειρήνης βασίζεται κατά μεγάλο μέρος στους κληρωτούς οπλίτες ενώ η συνδρομή της εφεδρείας είναι απαραίτητη σε κρίση ή πόλεμο.

Οι συντάκτες του παρόντος έχουν κάνει χρήση αποκλειστικά και μόνο αδιαβάθμητων πληροφοριών και στοιχείων που αφορούν τη σύνθεση, οροφή, συγκρότηση, αποστολές των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Παρά ταύτα εκτιμούν ότι τυχόν μη ελεγχόμενη διασπορά της, ενδεχομένως να τύχει εκμετάλλευσης από αντίπαλα κράτη ή ακόμη και ακατάλληλης χρήσης από ανεύθυνα άτομα. Επιπλέον οι συντάκτες είναι διαθέσιμοι για την τεκμηριωμένη προσωπική ανάπτυξη των θέσεων-προτάσεων ή και για μια περαιτέρω λεπτομερέστερη έγγραφη ανάλυση. Κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι οι παρουσιαζόμενες απόψεις απηχούν αποκλειστικά τις θέσεις του Ινστιτούτου και παρά ενδεχόμενα -και αναπόφευκτα- κοινά σημεία, δεν απηχούν θέσεις άλλου κρατικού ή μη φορέα, υπηρεσίας, ιδρύματος ή κόμματος. Για να διατηρηθεί το κείμενο σε απλή-κατανοητή μορφή, σκοπίμως δεν επιλέγει κάποια επίσημη εξειδικευμένη μορφή παρουσιάσεως.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Η σύνταξη του παρόντος που ευελπιστεί να καλύψει μια περίοδο 8-10 ετών, βασίστηκε στις παρακάτω βασικές προϋποθέσεις:

- Η Τουρκία θα εξακολουθήσει την αποτελεί την κύρια απειλή κατά του Ελληνισμού συνεχίζοντας αμείωτη την επεκτατική και αναθεωρητική πολιτική και τις προκλητικές ενέργειες που βιώσαμε την τελευταία πενταετία (2017-Φεβ 2023). Παράλληλα θα συνεχίσει την υλοποίηση του εξοπλιστικού προγράμματος της με σκοπό να αναδειχθεί στην ισχυρότερη περιφερειακή δύναμη της περιοχής.

- Η κατάσταση στα βόρεια σύνορα μας θα παραμείνει ως έχει με οριακές ενδεχομένως βελτιώσεις.

- Δεν θα υπάρξει κάποια σημαντική αλλαγή στο διεθνές περιβάλλον που θα μεταβάλλει δραματικά την υφιστάμενη ισορροπία ισχύος στην περιοχή ενδιαφέροντος μας (Ανατολική Μεσόγειος).

- Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδος θα σημειώσει μικρή και σταθερή βελτίωση που δεν θα επιτρέψει όμως την υλοποίηση φιλόδοξων εξοπλιστικών προγραμμάτων πλήρους ή ακόμη και αναλογικής αντιμετώπισης της τουρκικής εξοπλιστικής φρενίτιδας.

- Θα συνεχίσει να υπάρχει ευρεία λαϊκή αποδοχή της αναγκαιότητας ύπαρξης ισχυρών ενόπλων δυνάμεων και μια αντίστοιχη διακομματική συναίνεση τουλάχιστον σε βασικές επιλογές.

ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ

Απαιτείται εξ αρχής να επισημανθεί ότι ο θεσμός της θητείας δεν μπορεί να εξεταστεί μεμονωμένα αλλά ως ένα αναπόσπαστο τμήμα της συνολικής αμυντικής προσπάθειας που πλέον των βασικών αποστολών που καλείται να εκτελέσει το στρατεύμα στο συγκεκριμένο χώρο, περιλαμβάνει (όχι περιοριστικά) τη γενικότερη δομή, οροφή, επάνδρωση²⁵ και συγκρότηση των ενόπλων δυνάμεων, τον διαθέσιμο αριθμό μονίμων στελεχών, την εκπαίδευση, τα υφιστάμενα δόγματα και τον παντοειδή εξοπλισμό. Οποιαδήποτε μεμονωμένη προσέγγιση του αμυντικού προβλήματος, ενδεχομένως να οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις και αντίστοιχες διορθωτικές ενέργειες. Η εισήγηση μας καίτοι αφορά το θεσμό της θητείας, θα αναφερθεί ακροθιγώς και σε λοιπά ζητήματα όπου κρίνει ότι επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τις εισηγήσεις της για αναβάθμιση του θεσμού της θητείας.

Προ της λήψεως οποιαδήποτε απόφασης σχετικά με το θεσμό της θητείας, αλλά και για τη γενικότερη δομή των Ενόπλων Δυνάμεων, θα πρέπει να υπάρξει συναινετική απόφαση - αξιολόγηση της απειλής που αντιμετωπίζουμε και για ένα χρονικό βάθος 10-15 ετών. Επίσης θα πρέπει να προσδιοριστούν οι πραγματικές δυνατότητες της οικονομίας για υποστήριξη της αμυντικής προσπάθειας. Μόνο με βάση τις παραπάνω εκτιμήσεις θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε στον καθορισμό του αναγκαίου μεγέθους, δομής, συγκρότησης και εξοπλισμού του στρατεύματος. Συγκεκριμένα θα μπορέσουμε να αποφασίσουμε για τον αριθμό, το είδος, τη συγκρότηση (κατά συνέπεια και για την οροφή των Ενόπλων Δυνάμεων) σε συνάρτηση με τον εξοπλισμό των Μονάδων²⁶ που αναγκαιούν για την αντιμετώπιση της απειλής.

Βασικά στοιχεία των αποφάσεων μας θα είναι:

²⁵ Με τη λέξη επάνδρωση που έχει ιστορικά επικρατήσει, εννοούμε τη στελέχωση των Μονάδων έννοια που περιλαμβάνει άνδρες και γυναίκες.

²⁶ Με τη αναφορά σε Μονάδες στο παρόν κείμενο δεν περιοριζόμαστε στη στενή έννοια του ΣΚ 20-1 αλλά γενικότερα σε τμήματα των Ενόπλων Δυνάμεων, μεγαλύτερα ή και μικρότερα της Μονάδος (όπως αυτή καθορίζεται ως Τάγμα Πεζικού, Επιλαρχία και Μοίρα καθώς και αντιστοίχως στα υπόλοιπα Όπλα και Σώματα).

- Η αναλογία μονίμων στελεχών (αξιωματικοί-υπαξιωματικοί), ημιμονίμων²⁷ (αξιωματικών-οπλιτών) και οπλιτών θητείας. Στην απόφαση αυτή επεισέχεται και ο οικονομικός παράγοντας καθόσον το κόστος μόνιμου-ημιμόνιμου στελέχους είναι πολλαπλάσιο του κόστους του στρατευσίμου (ανάλογα πολλαπλάσια όμως, καίτοι δύσκολα αριθμητικά μετρήσιμη, είναι και η αποτελεσματικότητα των μονίμων-ημιμονίμων έναντι των στρατευσίμων)

- Ο καθαρισμός και η συγκρότηση των ενεργών Μονάδων και των επιστρατευομένων Μονάδων καθώς και η εν καιρώ ειρήνης ποσοστιαία επάνδρωση των πρώτων.

ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Το υπαρκτό αμυντικό πρόβλημα της Ελλάδος ανάγκασε τη χώρα να διατηρεί μεγάλο, αναλογικά για το μέγεθος της, όγκο Μονάδων διάσπαρτων σε όλη την εδαφική επικράτεια με προσανατολισμό προς τα ανατολικά σύνορα της. Ο συνδυασμός όμως της φθίνουσας απόδοσης των κλάσεων (εξαιτίας κυρίως της υπογεννητικότητας και της αποφυγής στράτευσης) και της μείωσης της διάρκειας της θητείας έχει συντελέσει στη σημαντική μείωση του ποσοστού επάνδρωσης των Μονάδων. Η μείωση της επάνδρωσης εξαναγκάζει το στράτευμα, κυρίως τον Στρατό Ξηράς (παρά τη μείωση του αριθμού των ενεργών Μονάδων), να βασίζεται στην εφεδρεία για την εκπλήρωση της αποστολής του. Η έγκαιρη όμως προσέλευση και ένταξη της εφεδρείας στις ενεργές και στις επιστρατευόμενες Μονάδες δεν είναι εγγυημένη λόγω ενδεχόμενης ταχείας εξέλιξης των γεγονότων και αντίδρασης του αντιπάλου. Ούτε η αξιολόγηση των εχθρικών προθέσεων (θεωρούμε ότι οι δυνατότητες είναι σε μεγάλο βαθμό γνωστές), που λογικά θα οδηγήσει στην έγκαιρη επιστράτευση (μερική ή γενική) είναι εξασφαλισμένη. Επιπρόσθετα, οι Μονάδες οι ευρισκόμενες στα νησιά μας (ειδικά σε αυτά με μη επαρκή πληθυσμό), βασίζονται σε σημαντικό βαθμό στην άφιξη επιστράτων από τον ηπειρωτικό χώρο.

Επιπλέον η σύντομη σημερινή διάρκεια της θητείας (9 ή 12 μηνών στον Στρατό Ξηράς), επιφορτισμένη λόγω της λειψανδρίας με σωρεία πάρεργων, αναγκαίων όμως για την ομαλή λειτουργία του στρατεύματος, έχει ως συνέπεια την πλημμελή εκπαίδευση της εφεδρείας. Δηλαδή, η σημερινή χαμηλή επάνδρωση των Μονάδων (για τους παραπάνω λόγους) υπονομεύει και τη βασική μας επιχειρηματολογία - ελπίδα- για την αποτελεσματική κινητοποίηση του στρατεύματος καθώς αυτή βασίζεται στην ένταξη (ενδεχομένως και καθυστερημένη) πλημμελώς εκπαιδευμένων εφέδρων. Ακόμη και η άριστη λειτουργία του συστήματος επιστράτευσης και η, υπό ιδανικές συνθήκες, ανεμπόδιστη προσέλευση των εφέδρων στις Μονάδες κατάταξης,

²⁷ Με τον τίτλο ημιμονίμων αναφερόμαστε σε μια ετερογενή ομάδα που καλύπτει αξιωματικούς που προήλθαν από μονιμοποίηση εφέδρων, υπαξιωματικούς που προσελήφθησαν ως ΕΠΥ-ΕΜΘ-ΕΠΟΠ και οπλίτες ΟΒΑ. Με την ίδια σημασία χρησιμοποιούμε τον όρο ημιεπαγγελματιών για να υπάρξει διαχωρισμός από τους αποφοίτους των παραγωγικών σχολίων των Ενόπλων Δυνάμεων. Επίσης με την ίδια έννοια κάνουμε χρήση του αδόκιμου όρου «συμβασιούχοι» για να καταδείξουμε άνδρες και γυναίκες που εντάχθησαν στο στράτευμα στο πλαίσιο μιας συμβατικής υποχρέωσης ως ΕΠΥ-ΕΜΘ-ΕΠΟΠ-ΟΒΑ και τελικώς στο μεγαλύτερο μέρος τους μονιμοποιήθηκαν.

θα απαιτήσει ικανό χρόνο ώστε αυτές να καταστούν αξιόμαχες. Η κατάσταση έχει επιπλέον δραματικά επιδεινωθεί καθώς τα τελευταία χρόνια έχει μειωθεί η συχνότητα και ο αριθμός των καλούμενων για επανεκπαίδευση εφεδρων.

Προ 3 δεκαετιών περίπου, οι Ένοπλες Δυνάμεις προχώρησαν στη σταδιακή πρόσληψη ικανού αριθμού ημιμονίμων υπαξιωματικών (με διάφορες ονομασίες και θεσμικές ρυθμίσεις). Ο στόχος αυτών των προσλήψεων ήταν κυρίως η απόκτηση ημιεπαγγελματιών οπλιτών που θα ήταν αποτελεσματικοί χειριστές των διαρκώς και πιο πολύπλοκων συστημάτων που εντάσσονταν στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις. Επιπλέον θα ενίσχυαν τον ανεπαρκή αριθμό των μονίμων υπαξιωματικών σε καθήκοντα χαμηλών βαθμοφόρων (πχ ομαδάρχες-αρχηγοί στοιχείων). Η αρχική σκέψη προέβλεπε ότι τα παραπάνω στελέχη, μετά την ολοκλήρωση της σύμβασης διάρκειας 5-7 ετών θα απομακρύνονταν από το στράτευμα (εντασσόμενα ως πολύτιμα στελέχη της εφεδρείας) και θα αντικαθίσταντο σταδιακά από ανάλογο αριθμό νέων συμβασιούχων. Στον παραπάνω, ορθό σε γενικές γραμμές, σχεδιασμό, ο αριθμός των εισερχομένων ανά έτος, θα εξαρτάτο από τις πραγματικές ανάγκες, τις οικονομικές δυνατότητες και αριθμό άλλων παραγόντων (πχ απόδοση κλάσεων).

Δυστυχώς λόγω κομματικών σκοπιμοτήτων οδηγηθήκαμε στην ανεξέλεγκτη μονιμοποίηση όλων των «συμβασιούχων» που καίτοι απέκτησαν ικανοποιητική εμπειρία εντούτοις λόγω ηλικίας δεν δύνανται (στο μεγαλύτερο ποσοστό) να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των Ενόπλων Δυνάμεων. Δηλαδή έχουμε αποκτήσει ένα πλεονάζοντα αριθμό «γερασμένων» υπαξιωματικών μη ικανών (για αντικειμενικούς πλέον λόγους) να ανταπεξέλθουν στα καθήκοντα τους. Η αρχικά ικανοποιητική απόδοση αυτής της κατηγορίας των ημιεπαγγελματιών, προκάλεσε μια ασυναίσθητη υποβάθμιση, ακόμη και εκ μέρους των μονίμων στελεχών, της σημασίας των οπλιτών θητείας που μαζί με κομματικές σκοπιμότητες οδήγησε στη μείωση της διάρκειας της θητείας και στην υποβάθμιση της αξίας της από σημαντικό μέρος του πληθυσμού. Μάλιστα, η υπερβολική ενίοτε παραμέληση των οπλιτών θητείας σε θέματα εκπαίδευσης, σε συνδυασμό με την έμφαση σε συστήματα υψηλής τεχνολογίας, οδήγησε στη μερικώς δικαιολογημένη απαξίωση -εκ μέρους ακόμη και καλόπιστων συμπολιτών μας- της σημασίας του θεσμού της θητείας (κατά συνέπεια και της εφεδρείας).

Είναι γεγονός ότι η σημερινή οικονομική κατάσταση δεν επιτρέπει την αθρόα πρόληψη νέων ημιεπαγγελματιών οπλιτών, οποιαδήποτε μορφής και συμβατικής σχέσεως (έστω και αυστηρά περιορισμένου χρόνου), που θα κάλυπτε τα κενά της μη απόδοσης των κλάσεων αλλά και της «γήρανσης» των παλαιότερων ημιεπαγγελματιών. Ούτε είναι εφικτή (νόμιμη και κυρίως ηθική) οποιαδήποτε μαζική απομάκρυνση των τελευταίων καθώς έχουν πλέον μονιμοποιηθεί υπαγόμενοι σε πλήθος ρυθμίσεων που δημιουργούν σωρεία προβλημάτων.

Πλέον των οικονομικών δυσκολιών που επιφέρει ενδεχόμενη -αναγκαία- αύξηση του αριθμού των υπό τα όπλα ανδρών και γυναικών (οποιαδήποτε κατηγορίας), δεν θα πρέπει να υποτιμούμε το πολιτικό κόστος ανάλογων

αποφάσεων που θα επηρεάσουν τη διάρκεια της θητείας, την κλήση και εκπαίδευση της εφεδρείας, τα ηλικιακά όρια της στράτευσης και τη συμμετοχή των γυναικών. Οποιαδήποτε αποφάσεις πρέπει να τύχουν σημαντικής αποδοχής της ευρείας πλειοψηφίας των πολιτικών κομμάτων που θα πρέπει να αναλάβουν και την αντίστοιχη ενημέρωση και συμπαράσταση του ελληνικού λαού. Δηλαδή θα πρέπει να γίνει απολύτως κατανοητό το μέγεθος του αμυντικού μας προβλήματος και της απειλής, οι υπάρχουσες επιλογές και κυρίως οι υλοποιήσιμες και οικονομικά δυνατές λύσεις υπό τα σημερινά δεδομένα.

Σύμφωνα με τις διαθέσιμες αδιαβάθμητες πληροφορίες που έχουμε, η απόδοση των κλάσεων την τελευταία τριετία υπολείπεται κατά 50% των απαιτήσεων του Γενικού Επιτελείου Στρατού. Η κατάσταση αυτή θα συνεχίσει να χειροτερεύει με την πάροδο των ετών καθώς, ειδικά μετά από μια δεκαετία, θα φανούν ακόμη εντονότερες οι συνέπειες της οικονομικής κρίσεως στην απόδοση των κλάσεων. Πλέον της υπογεννητικότητας, εμφανίζεται αυξημένος ο αριθμός των νέων που νομότυπα αποφεύγουν την εκπλήρωση των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων (κυρίως ένεκα επιμήκυνσης και εξειδίκευσης των σπουδών τους σε συνδυασμό με τα όρια ηλικίας και τις υπαρκτές δυνατότητες εξαγοράς της θητείας). Επιπρόσθετα δεν έχουμε ακόμη, τουλάχιστον σε ικανούς αριθμούς, αντιμετωπίσει την αποφυγή επιστροφής στην πατρίδα και εκπλήρωσης των στρατιωτικών υποχρεώσεων των νέων που με την ολοκλήρωση των σπουδών τους ξενιτεύτηκαν ένεκα της οικονομικής κρίσεως. Δυστυχώς, με ανοδικές τάσεις εμφανίζεται και ο αριθμός των στρατευσίμων που απαλλάσσονται της κατάταξης ή υπηρετούν άοπλοι λόγω σωματικών και ψυχολογικών προβλημάτων. Ο αντίστοιχος αριθμός των αρνητών της στράτευσης εμφανίζεται ακόμη χαμηλός.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ (ΜΗ ΆΜΕΣΑ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΗ ΘΗΤΕΙΑ)

Όπως προαναφέραμε και στην παράγραφο των Προαπαιτούμενων ορισμένα βασικά σημεία των αμυντικών μας επιλογών θα πρέπει να επανεξεταστούν. Συγκεκριμένα, αντικειμενικές συνθήκες δεν επιτρέπουν τη μακροχρόνια διατήρηση ικανού αριθμού ενεργών Μονάδων (και οπλικών συστημάτων) για να αντιμετωπίσουν το πλήρες φάσμα ενδεχόμενων τουρκικών επιθετικών ενεργειών σε όλο τον ελλαδικό χώρο (με δεδομένο ότι ο αντίπαλος έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων). Ως εκ τούτου, ως εθνική αμυντική πολιτική έχει επιλεγεί η αποτροπή, δηλαδή όχι αναγκαστικά η καταστροφή-εξουδετέρωση του αντιπάλου αλλά το να του επιφέρουμε ένα «αφόρητο» πλήγμα που θα εξουδετερώνει ενδεχόμενα οφέλη που εκτιμά ότι θα αποκομίσει από την ενέργεια του. Ακόμη όμως και η δυνατότητα επίτευξης αυτού του «αφόρητου» πλήγματος προϋποθέτει υψηλές επιχειρησιακές δυνατότητες και ποικιλία επιλογών. Αναγκαστική προϋπόθεση η ύπαρξη ικανού αριθμού ετοιμοπόλεμων δυνάμεων που θα ενισχυθούν από επιστρατευμένα τμήματα σε όσο το δυνατόν συντομότερους χρόνους.

Το πρόβλημα της συμπλήρωσης των ενόπλων δυνάμεων από την επιστράτευση αντιμετωπίζεται, παγκοσμίως, επί δύο διαφορετικών σχολών σκέψεων.

Η πρώτη επιλέγει την ύπαρξη του αναγκαίου αριθμού ενεργών Μονάδων (με υψηλότερη επάνδρωση και ετοιμότητα δράσεως) και αριθμό πλήρως επιστρατευομένων Μονάδων που σταδιακά, ολοκληρωμένης της κινητοποίησης, εισέρχονται στον αγώνα. Η δεύτερη σχολή σκέψεως επιλέγει την ύπαρξη πολλών Μονάδων, διαφορετικών ποσοστών επάνδρωσης, που αναγκαστικά συμπληρώνονται από επίστρατους ώστε να αποκτήσουν το μέγιστο δυνατόν της μαχητικής τους ικανότητας. Οποσδήποτε υπάρχουν και παραλλαγές κινούμενες μεταξύ των δύο βασικών απόψεων. Η χώρα μας κινείται εγγύτερα της δεύτερης σχολής καθώς ειδικά η ιδιομορφία του ελληνικού νησιωτικού χώρου επιβάλλει την έγκαιρη επάνδρωση των νήσων με ικανό αριθμό αξιόμαχων Μονάδων. Η σταδιακή όμως μείωση της οροφής των Ενόπλων Δυνάμεων (σε όλες τις κατηγορίες) που δεν ακολουθήθηκε από ανάλογη μείωση του αριθμού των ενεργών Μονάδων οδήγησε στη χαμηλή επάνδρωση τους με όλα τα αρνητικά μειονεκτήματα που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες παραγράφους.

Δεν υπεραπλουστεύουμε το πρόβλημα ισχυριζόμενοι ότι η μείωση του αριθμού των ενεργών Μονάδων είναι η επιζητούμενη λύση. Ενδεχομένως υπάρχουν τα περιθώρια για περιορισμένο εξορθολογισμό του αριθμού-είδους των Μονάδων. Προέχει όμως ο καθαρισμός, όχι μόνο του αναγκαίου αριθμού Μονάδων αλλά και του πραγματικού ποσοστού ελάχιστης επάνδρωσης εκάστης, αναλόγως της συγκεκριμένης απειλής και αντίστοιχης αποστολής και των επιχειρησιακών χαρακτηριστικών. Ο καθορισμός αυτός είναι το βασικό προαπαιτούμενο που θα λαμβάνει όμως συνεχώς υπόψη τις οικονομικές και δημογραφικές ανάγκης υποστήριξης της λύσης που θα επιλεγεί. Πρέπει να επισημάνουμε ότι πλέον των οικονομικών δυσκολιών και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Έλληνα, δημιουργούν δυσκολίες στην υλοποίηση σχεδίων επανεκπαίδευσης της εφεδρείας και δοκιμαστικής κινητοποίησης επιστρατευομένων Μονάδων σε καιρό ειρήνης (σε αντίθεση με τον ενθουσιασμό συμμετοχής του σε πραγματικές καταστάσεις). Οι παρατηρήσεις αυτές και το ενδεχόμενο ταχύτητας κλιμάκωσης και αποκλεισμού των νησιών μας οδήγησαν στην επιλογή της λύσης του αυξημένου αριθμού ενεργών Μονάδων, έστω και σε βάρος της επάνδρωσης.

Μια πιθανή λύση, προσπαθώντας να γεφυρώσει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των δύο βασικών απόψεων θα ήταν:

- Περιορισμός του αριθμού των ενεργών Μονάδων παράλληλα με την υιοθέτηση του τετραδικού συστήματος σε όλα τα επίπεδα διοικήσεως (Υπομονάδα, Μονάδα, Συγκρότημα, Σχηματισμός).
- Οι ενεργές Μονάδες θα έχουν ελάχιστη επάνδρωση άνω του 90% πλην μιας Υπομονάδος (επιστρατευόμενη).
- Η τέταρτη Υπομονάδα θα είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου επιστρατευόμενη (επάνδρωση 10%) με το σύνολο των υλικών της εντός της ενεργού Μονάδος με την τελευταία να είναι και υπεύθυνη για την κινητοποίηση της Υπομονάδος της.

- Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα μπορούσε να υπάρχουν και 2 επιστρατευόμενες Υπομονάδες στην ίδια ενεργή Μονάδα (με 2 Υπομονάδες πλήρως επανδρωμένες καθώς και πλήρως επανδρωμένη την Υπομονάδα Διοικήσεως και την Υπομονάδα Υποστηρίξεως όπου αυτή προβλέπεται).

- Επιδίωξη η μια τουλάχιστον επιστρατευόμενη Υπομονάδα, της κάθε ενεργής Μονάδος, να επανδρώνεται από την τοπικά διαμένουσα εφεδρεία.

- Αναμφισβήτητα στον ηπειρωτικό χώρο θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν και πλήρως επιστρατευόμενες Μονάδες, όπως μέχρι σήμερα, ενδεχομένως όμως με Υπομονάδες διαφορετικών χρόνων ετοιμότητας και με μια επάνδρωση 10%. Η στελέχωση αυτών των επιστρατευμένων Μονάδων, πολλές εκ των οποίων βρίσκονται εγγύς αστικών κέντρων, θα πρέπει να περιλαμβάνει, στον καιρό της ειρήνης, το αναγκαίο προσωπικό για συντήρηση των υλικών (δυνατή η χρησιμοποίηση γυναικών σε μεγάλους αριθμούς εφόσον αποφασιστεί το μέτρο της στράτευσης τους).

Κατά συνέπεια, στο Στρατό Ξηράς θα είχαμε τις παρακάτω βασικές κατηγορίες Μονάδων-Υπομονάδων:

- Ενεργές Μονάδες πλήρως επάνδρωσης στο 100% της δυνάμεως (ειδικές Μονάδες)

- Ενεργές Μονάδες επανδρωμένες κατ' ελάχιστον στο 90% με μια Υπομονάδα επιστρατευόμενη (από την τοπική εφεδρεία με ολοκλήρωση κινητοποίησης εντός 24 ωρών).

- Ενεργές Μονάδες επανδρωμένες κατ' ελάχιστον στο 90% με δύο Υπομονάδες επιστρατευόμενες (τη μια από την τοπική εφεδρεία με ολοκλήρωση κινητοποίησης εντός 24 ωρών).

- Πλήρως Επιστρατευόμενες Μονάδες (ενδεχομένως με διαφορετικούς χρόνους ετοιμότητας).

Μια άλλη βασική επιλογή αφορά την ποσόστωση των διάφορων κατηγοριών στρατιωτικών, επιλογή που εξαρτάται -εκτός των καθαρά επιχειρησιακών κριτηρίων- και με οικονομικά. Για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων θα πρέπει να καθοριστεί επακριβώς οι ειδικότητες που θα πρέπει να στελεχώνονται από μόνιμα-ημιμόνιμα στελέχη και οι αριθμοί που θα προκύψουν ανά Μονάδα να επεκταθούν στο σύνολο του στρατεύματος. Μια χονδρική εκτίμηση, λαμβανομένης υπόψη της εμπειρίας αλλά και των στατιστικών άλλων κρατών προκρίνει την παρακάτω ποσόστωση:

- Μόνιμα στελέχη προερχόμενα από παραγωγικές σχολές των Ενόπλων Δυνάμεων (αξιωματικοί-ανθυπατιστές-υπαξιωματικοί): 15%

- Ημιμόνιμα στελέχη-«συμβασιούχοι» (υπαξιωματικοί-οπλίτες, με χρόνο παραμονής στο στράτευμα από 6 μήνες έως 7 έτη): 30%
- Οπλίτες Θητείας: 55%

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΘΗΤΕΙΑΣ-ΕΦΕΔΡΕΙΑΣ

Έχοντας κατά νου, τα προηγηθέντα τμήματα περί Προαπαιτουμένων και Βασικών Επιλογών αλλά και τη γενικότερη επιχειρηματολογία της ανάλυσης διακρίνουμε τις παρακάτω προσεγγίσεις που αφορούν το θεσμό της εφεδρείας.

Η αύξηση της διάρκειας της θητείας -για όλους τους κληρωτούς- εκτιμάται ως το αναγκαίο εκείνο μέτρο, σχετικά χαμηλού κόστους και άμεσης εφαρμογής, που προσωρινά θα επιτρέψει την αύξηση της επάνδρωσης των Μονάδων (ειδικά του Στρατού Ξηράς). Η μερική αύξηση της θητείας μόνο για τους κληρωτούς που υπηρετούν σε Μονάδες στο εσωτερικό της χώρας φαίνεται ότι ελάχιστα συνεισέφερε στην επάνδρωση των Μονάδων.

Επίσης υπήρξαν εναλλακτικές προτάσεις που θα καθιστούσαν «ελαφρύτερη» την επιμήκυνση της διάρκειας της θητείας -ενδεχομένως αυξάνοντας την και σε 13 μήνες- μέσω της «λογιστικής» εγγραφής (αλλά και υποχρέωσης παρουσίασης σε έκτακτη περίπτωση που θα κληθεί) του στρατεύσιμου για το τελευταίο μήνα της θητείας του στη Μονάδα Εκστρατείας που αρχικά υπηρέτησε. Η παραπάνω όμως υποχρέωση αποτελεί επί της ουσίας και επιστρατευτική υποχρέωση του απολυόμενου οπλίτη (πλην της περίπτωσης εγκατάστασης σε άλλη χώρα) ενώ δεν επιλύει σε σημαντικό βαθμό το πρόβλημα της λειψανδρίας που ταλανίζει την καθημερινότητα των Μονάδων. Δεν μπορεί όμως να αποκλειστεί ως μια δυνατή λύση μηδενικού κόστους.

Μεγάλη συζήτηση έχει υπάρξει και για την υποχρεωτική στράτευση του συνόλου των αρρένων με τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας. Το μέτρο αυτό εκτιμάται ότι θα περιορίσει σημαντικά τις απώλειες στράτευσης από τις επιμηκυνόμενες αναβολές λόγω σπουδών και τις δυνατότητες εξαγοράς της θητείας που εμφανίζονται σε βάθος χρόνου υπό διάφορες αιτίες αλλά και την αύξηση εκείνων που εγκαταστημένοι στο εξωτερικών, εξ επιλογής, εμπίπτουν στην κατηγορία των φυγόστρατων. Υποχρεωτική στράτευση στο 18 έτος για τους άρρενες εφαρμόζεται στην Κυπριακή Δημοκρατία. Οι υποστηρικτές του μέτρου αναφέρουν τη σημαντική μείωση αυτών που αποφεύγουν τη στράτευση κάνοντας εκμετάλλευση των προβλέψεων που προβλέπει η νομοθεσία αλλά και επάνδρωση των Μονάδων με νέα ηλικιακά άτομα με μεγαλύτερες κατά γενική ομολογία αντοχή και έφεση προς κάθε είδους κίνδυνο. Η κριτική του μέτρου αυτού, από στρατιωτικής πλευράς, εστιάζεται στη στράτευση νέων που -λόγω των νέων κοινωνικών συνθηκών και πρόσδεσης στην οικογένεια- δεν έχουν ακόμη επαρκώς ωριμάσει καθώς επίσης και στη δυσκολία επιλογής κρίσιμων ειδικοτήτων και κληρωτών Υπαξιωματικών και ΔΕΑ (κριτήρια επιλογής των οποίων σήμερα αποτελεί η επιτυχής αποφοίτηση από ένα ανάλογο ΑΕΙ). Θεωρούμε ότι τα μειονεκτήματα που αναφέρθηκαν επισκιάζονται από τα

πλεονεκτήματα ενώ η επιλογή κρίσιμων ειδικοτήτων ή των βαθμοφόρων μπορεί να αντικατασταθούν από άλλα κριτήρια επιλογής - πρακτικές δοκιμασίες με αποφασιστικότερο αυτό της στρατιωτικής απόδοσης το πρώτο τρίμηνο της στρατιωτικής υπηρεσίας.

Η μεγαλύτερη αντίδραση για το μέτρο αυτό προέρχεται από τις κομματικές νεολαίες και από σημαντικό μέρος των ελληνικών οικογενειών που θεωρούν ότι η ολοκλήρωση των σπουδών θα επηρεαστεί αρνητικά από το χρόνο στράτευσης. Η τελευταία άποψη έχει μέρος αληθείας καθόσον οι γυναίκες, αντίστοιχης ηλικίας, μη επηρεαζόμενες από τη στράτευση, θα αποκτήσουν ένα προβάδισμα στην απόκτηση πτυχίων άρα και στην αναζήτηση εργασίας.

Κατά καιρούς προτάθηκε η ύπαρξη διαφόρων κινήτρων για την έγκαιρη εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων (πχ μειωμένη διάρκεια θητείας, πριμοδότηση μοριοδότησης, φορολογικές ελαφρύνσεις κλπ). Η ύπαρξη κινήτρων είναι σίγουρα χρήσιμη αλλά είναι αναγκαία η σε βάθος εξέταση της συνταγματικότητας κάθε κινήτρου προ της εφαρμογής του. Η εκτίμηση μας είναι ότι άνευ της εφαρμογής σημαντικών κινήτρων δεν πρόκειται να υπάρξει αξία λόγου προσέλευση νέων μετά την αποφοίτηση τους από το Λύκειο. Εξυπακούεται ότι σε κάθε περίπτωση το δικαίωμα της εγγραφής -φοίτησης στη σχολή επιτυχίας παραμένει πάντα σε αναμονή της απόλυσης εκ του στρατεύματος.

Προσπάθειες έγιναν και για την εθελοντική επιμήκυνση της διάρκειας της θητείας των απολυόμενων οπλιτών, έναντι αμοιβής και διάθεσης άλλων παροχών, με τη σύναψη συμβολαίου παραμονής για ακόμη 6-12 μήνες σε Μονάδες Εκστρατείας. Οι απόπειρες αυτές, παρά την οικονομική κρίση και ανεργία που μαστίζει τη νεολαία, απέτυχαν σε μεγάλο βαθμό. Το μέτρο σκόπευε κυρίως σε προσέλευση νέων σε ακριτικές περιοχές (που θα εξασφάλιζαν τη διαμονή εγγύς ή και στον τόπο καταγωγής του) αλλά δεν απέδωσε. Εκτιμάται ότι η πλειονότητα των νέων προτίμησε να στραφεί σε πιο επικερδείς απασχολήσεις (ιδιαίτερα στις τουριστικές επιχειρήσεις των παραμεθόριων νησιών) ενώ η ανυπαρξία μοριοδότησης (προφανώς λόγω αντισυνταγματικότητας) έκανε την περαιτέρω παραμονή στο στράτευμα ως μη δελεαστική. Η ιδέα της ανανέωση της θητείας, έναντι πληρωμής, για διάστημα από 6 έως 24 μήνες εκτιμάται ως χρήσιμη για τη βελτίωση της επάνδρωσης των Μονάδων του Στρατού Ξηράς με καλά εκπαιδευμένους οπλίτες. Ενδεχομένως να μπορεί να υπάρξει και δυνατότητα συμβατικής υποχρέωσης ακόμη και 3 μηνών ώστε ο ενδιαφερόμενος να είναι διαθέσιμος για εμπλοκή (μετά το τρίμηνο) σε εποχιακές εξωστρατιωτικές δραστηριότητες και με δυνατότητα μεταγενέστερης επαναπρόληψης του. Σε κάθε περίπτωση η διαδικασία επιλογής θα πρέπει να εξασφαλίζει την ύπαρξη ορισμένων ελάχιστων δεξιοτήτων και ικανοτήτων ενώ και η θετική γνώμη της Μονάδος (στην οποία υπηρέτησε κατά τη διάρκεια της θητείας του) κρίνεται απαραίτητη. Οποιαδήποτε δυνατότητα μονιμοποίησης πρέπει να έχει αποκλειστεί με στέρεες νομικές ρυθμίσεις.

Επίσης έχει προταθεί η απόκτηση - βελτίωση δεξιοτήτων των στρατευσίμων που θα τους επιτρέψουν την εύρεση εργασίας μετά την απόλυση τους. Ανάλογα πετυχημένα παραδείγματα είχαμε στο παρελθόν με εξειδικευμένες ειδικότητες αλλά ακόμη και με τη μετατροπή της στρατιωτικής αδείας οδηγήσεως (δελτίου καταλληλότητας) σε επαγγελματική άδεια οδηγήσεως. Η απόκτηση κρίσιμων ειδικοτήτων στους στρατεύσιμους έχει περιοριστεί δραματικά (λόγω της χρήσης επαγγελματιών οπλιτών για τις συγκεκριμένες, χρονοβόρες για την απόκτηση τους, ειδικότητες) ενώ ορθώς πλέον εξαλείφτηκε η δυνατότητα μετατροπής της στρατιωτικής αδείας οδηγήσεως. Προσπάθειες απόκτησης δεξιοτήτων, ικανών να επισύρουν τη μαζική επαγγελματική αποκατάσταση των στρατευσίμων, είναι ανύπαρκτες και ανάλογες κινήσεις στερούνται γνώσεως της πραγματικότητας και μάλλον κινούνται στον τομέα της πολιτικής ανεφάρμοστης εξαγγελίας. Στο παρελθόν δόθηκαν σε στρατεύσιμους, άνευ πρακτικού αντικρίσματος, χιλιάδες βεβαιώσεις εκτέλεσης καθηκόντων φρούρησης, γραμματειακής υποστήριξης κλπ. Με τις παραπάνω σκέψεις δεν αμφισβητούμε τις πρακτικές εμπειρίες και την ωρίμανση της προσωπικότητας που προσφέρει η υπηρετήση στο στράτευμα, ούτε και την απόκτηση εξειδικευμένης εμπειρίας από μια ελάχιστη μειοψηφία, απλά επισημαίνουμε το ανέφικτο (με τη σημερινή κατάσταση) της παροχής επαρκών εφοδίων για επαγγελματική αποκατάσταση.

Εξίσου συχνά επικαλούμενο από τους πολιτικούς είναι το μέτρο της στράτευσης των γυναικών. Μέτρο το οποίο είναι απολύτως προβλεπόμενο από το Σύνταγμα μας, η δε μη εφαρμογή του αποτελεί μια διάκριση σε βάρος των ανδρών (άποψη του Ινστιτούτου) αλλά και υποτίμηση της δυναμικής συνεισφοράς των Ελληνίδων. Αποτελεί τουλάχιστον παραδοξότητα, η ύπαρξη Ελληνίδων μονίμων αξιωματικών-υπαξιωματικών σε όλους τους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων και ο αποκλεισμός των υπολοίπων γυναικών από τη στράτευση, αποκλεισμός που επεκτείνεται και στην εθελοντική συμμετοχή. Παρά ταύτα οφείλουμε να ομολογήσουμε, ότι παρά τις δηλώσεις περί ισότητας των δικαιωμάτων-υποχρεώσεων, η ελληνική κοινωνία μάλλον δεν είναι έτοιμη να αποδεχθεί το μέτρο της υποχρεωτικής στράτευσης των γυναικών. Ο αντίλογος στη στράτευση αναφέρεται στην παρεμπόδιση ενδεχόμενης εγκυμοσύνης (αντικρούεται με τον αποκλεισμό κάθε μητέρας εσαεί από τη στράτευση και προσωρινά της εγκύου). Αναφορά γίνεται και στο πραγματικό οικονομικό κόστος της δημιουργίας των αναγκαίων προϋποθέσεων της στράτευσης των γυναικών (κοιτώνες, στολές κλπ) και στα προβλήματα της συνύπαρξης ανδρών και γυναικών στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Προβλήματα τα οποία έχουν ξεπεραστεί σχετικά εύκολα σε άλλες δυτικές κοινωνίες προ ετών. Σημαντικός αριθμός Ελλήνων, αμφοτέρων των φύλων, υποστηρίζει ότι η φύση της γυναίκας (πλην φυσικά εξαιρέσεων), δεν ανταποκρίνεται στις δυσκολίες του απαιτητικού στρατιωτικού περιβάλλοντος. Η δικαιολογημένη μερικώς αυτή άποψη αντικρούεται με την ορθή και σταδιακή αξιοποίηση των γυναικών σε διάφορες αποστολές -θέσεις -καθήκοντα και την ανάλογη άντληση συμπερασμάτων που θα μας επιτρέψουν να αναλάβουμε τις αναγκαίες διορθωτικές ενέργειες.

Αναμφισβήτητο γεγονός είναι ότι η στράτευση των γυναικών (έστω και μερική) αφενός θα απελευθερώσει αριθμό αρρένων για να επανδρώσουν τις Μονάδες Εκστρατείας και αφετέρου θα παρέξει το αναγκαίο προσωπικό για την εκτέλεση σημαντικών εργασιών υποστήριξης του στρατεύματος σε ειρήνη-κρίση και πόλεμο σε μη μάχιμες Μονάδες. Στα στρατεύματα των δυτικών χωρών, για κάθε οπλίτη που μάχεται στην πρώτη γραμμή και έρχεται σε άμεση επαφή με τον εχθρό αντιστοιχούν 5 τουλάχιστον οπλίτες που θα έχουν έμμεση μόνο επαφή και άλλοι 7 που ουδεμία επαφή θα λάβουν με τον αντίπαλο. Ως εκ τούτου τα επιχειρήματα της απόρριψης των γυναικών από τη στράτευση λόγω «ακαταλληλότητας» για άμεση επαφή με τον αντίπαλο δεν ευσταθούν καθόσον υπάρχει πληθώρα εναλλακτικών λύσεων που σε κάθε περίπτωση αξιοποιούν την προστιθέμενη αξία των γυναικών μέσω πολλαπλών καθηκόντων.

Αρχικά θα μπορούσαν να αποδοθούν στις γυναίκες ειδικότητες που επιτρέπουν την πλήρη αξιοποίηση τους μακράν της πρώτης γραμμής. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις ειδικότητες οδηγού, χειριστού μέσων (Α/Σ-Ε/Σ) επικοινωνιών, γραφέα, αποθηκαρίου, συντηρητή επιστρατευόμενου υλικού κλπ. Ιδιαίτερα χρήσιμες μπορούν να αποδειχθούν στη στελέχωση των διαφόρων επιστρατευόμενων Μονάδων ασχολούμενες με τη συντήρηση και λειτουργικότητα των οπλικών συστημάτων και τη γενικότερη προετοιμασία της επιστρατευτικής διαδικασίας.

Έχει πολλάκις προταθεί η εθελοντική κατάσταση των γυναικών για χρονικό διάστημα μικρότερο ή ίσο με τη θητεία των ανδρών, ως ένα πρώτο βήμα εξοικείωσης με το θεσμό της γυναικείας στράτευσης. Εκτιμάται ότι ένα ανάλογο μέτρο δεν θα γνωρίσει ουδεμία επιτυχία καθόσον θα επιβαρύνει ποικιλοτρόπως τις εθελόντριες έναντι των γυναικών που θα επιλέξουν να μη συμμετάσχουν. Η παροχή σημαντικών κινήτρων φαίνεται αδύνατη καθώς θα δημιουργήσουν ανεπίτρεπτη διάκριση όχι τόσο μεταξύ των γυναικών αλλά κυρίως μεταξύ γυναικών και ανδρών στρατευσίμων. Η εφαρμογή δε ενός μέτρου, (οποιοσδήποτε φύσεως), σχετικά με τη θητεία, μη επιμελώς προετοιμασμένου από κάθε πλευρά, θα δημιουργήσει δυσάρεστες παρενέργειες και ίσως αποτελέσει τροχοπέδη σε ενδεχόμενες μελλοντικές διορθωτικές ενέργειες (δίνοντας λαβή για αντιδράσεις σε αρνητές της στράτευσης κάθε μορφής).

ΕΦΕΔΡΕΙΑ

Σε κάθε περίπτωση και για το προβλεπτό μέλλον ο Στρατός Ξηράς θα συνεχίσει να βασίζεται στην κινητοποίηση της εφεδρείας (μερική ή γενική) για να ανταποκριθεί σε μεγάλο φάσμα των αποστολών του. Ως εκ τούτου είναι απαραίτητος ο ορθός σχεδιασμός της επιστράτευσης που εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό την επιτυχή εκτέλεση της. Αναμφίβολα σημαντικότατο ρόλο έχει και η ορθή επιλογή του χρόνου κήρυξης των απαραίτητων επιστρατευτικών μέτρων. Η τελική όμως επιτυχία θα εξαρτηθεί από το βαθμό εκπαίδευσης της εφεδρείας και της δυνατότητας των εφέδρων να λειτουργήσουν συντεταγμένα και αποδοτικά, σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, στο πλαίσιο της κάθε Μονάδος. Όπως λοιπόν προαναφέρθηκε, η σωστή

αξιοποίηση του χρόνου της θητείας (ουσιαστική εκπαίδευση) αποτελεί το μονόδρομο για την ύπαρξη εκπαιδευμένης και ετοιμοπόλεμης εφεδρείας.

Η μηχανογράφηση και οι δυνατότητες της άμεσης ηλεκτρονικής επικοινωνίας με τη χρήση προσωπικών κλειδών ασφαλείας (πχ taxis) επιτρέπουν την άμεση και σε διαπροσωπική βάση ενημέρωση-επικοινωνία με τον κάθε επίστρατο. Η επιστρατευτική τοποθέτηση θα πρέπει να είναι μόνιμη, καθ' όλο το χρόνο της παραμονής στην εφεδρεία και ει δυνατόν στη Μονάδα εκστρατείας που υπηρετήσει ο έφεδρος. Εξυπακούεται ότι ιδιαίτερη μέριμνα θα δοθεί στην επάνδρωση των Μονάδων πρώτης γραμμής από τους τοπικά διαμένοντες. Ακόμη και η αρχική επιλογή της ειδικότητας από τα στρατολογικά γραφεία θα πρέπει να λαμβάνει, σε όσο βαθμό είναι αυτό δυνατό, τον πιθανό τόπο μελλοντικής διαβίωσης του κληρωτού. Δηλαδή, οι επιλεγόμενες «κρίσιμες» ειδικότητες θα πρέπει να δίδονται σε κληρωτούς με μεγάλη πιθανότητα συνέχισης διαμονής τους σε ακριτικές περιοχές.

Πλέον όμως της απόκτησης πλήρους αρχικής εκπαίδευσης (κατά τη διάρκεια της θητείας) είναι επιτακτική η «συντήρηση» των γνώσεων-δεξιοτήτων που απέκτησε ο στρατευόμενος. Οι γνώσεις-δεξιότητες αυτές διακρίνονται σε ατομικές (πχ χειρισμός ατομικού οπλισμού), σε ομαδικές (πχ χειρισμός του οπλικού συστήματος χειριστής του οποίου ο κληρωτός τοποθετήθηκε) και σε ικανότητες δράσεως του στο πλαίσιο της Υπομονάδος-Μονάδος σε συνδυασμό τακτικών αποστολών.

Ο έφεδρος θα πρέπει σε τακτά χρονικά διαστήματα να επαναλαμβάνει τις παραπάνω διακεκριμένες αλλά ουσιαστικά αλληλένδετες εκπαιδεύσεις. Αντικειμενικός στόχος των δύο πρώτων είναι η συντήρηση της ικανότητας του να δράσει ατομικά ως μαχητής και ως χειριστής του οπλικού συστήματος (οποιαδήποτε μορφής, πυροβόλο, πολυβόλο, όχημα, συσκευή ασυρμάτου κλπ) την ειδικότητα του οποίου κατέχει και την οποία θα κληθεί να εξασκήσει σε περίπτωση επιστράτευσης. Η σύντομη «συντήρηση» αυτών των γνώσεων επιβάλλει την πρακτική εφαρμογή τους και την αξιολόγηση του. Οι διαδικασίες αυτές (συνήθως μια φορά ανά 3 έτη) θα πρέπει να γίνονται με την ελάχιστη δυνατή διαταραχή του προγράμματος του εφέδρου και το ελάχιστο δυνατόν κόστος για τον ίδιο και την υπηρεσία. Η εγγύτητα του τόπου διαμονής με την Μονάδα κατάταξης του (ενδεικτικά μέχρι 100 χλμ), διευκολύνει την εκτέλεση της επιβαλλόμενης «συντήρησης-αξιολόγησης» επισκεπτόμενος την Μονάδα του και συμμετέχοντας στις προβλεπόμενες διαδικασίες.

Η διαδικασία «συντήρησης-αξιολόγησης» των ατομικών δεξιοτήτων (μαχητής) δύναται να ολοκληρωθεί εντός μιας ημέρας (διδασκαλία και πρακτική εφαρμογή στοιχειωδών ατομικών κινήσεων στο πεδίο της μάχης με λήψη μέτρων ασφαλείας και εκτέλεση βολής τυφεκίου). Η αντίστοιχη «συντήρηση-αξιολόγηση» στο οπλικό σύστημα της ειδικότητας του (πλην οπλικού συστήματος συμπεριλαμβάνουμε και μέσα επικοινωνιών, οχήματα κλπ), ανάλογα του μέσου, θα απαιτήσει 24-48 ώρες με υποχρεωτική πρακτική εξάσκηση (χρήση, οδήγηση, βολή) γεγονός που θα απαιτήσει την προγραμματισμένη συμμετοχή του σε αντίστοιχες δραστηριότητες της Μονάδος

του. Η ορθή μηχανογράφηση και αδιάλειπτη επαφή (και ενημέρωση του για τις δραστηριότητες της Μονάδος) θα επιτρέψει την εκ μέρους του κατάλληλη επιλογή του βέλτιστου για αυτόν χρόνου επίσκεψης και συμμετοχής (επαρκεί συνήθως η εκτέλεση της διδασκαλίας-πρακτικής μια φορά ανά 3 έτη). Σε όλες τις περιπτώσεις θα υπάρχει αξιολόγηση της απόδοσης του και ενδεχόμενη επανάκληση του σε περίπτωση αποτυχίας του. Σε οποιαδήποτε συμμετοχή του σε στρατιωτικές δραστηριότητες, θα υπάρχει πλήρης ασφαλιστική κάλυψη του εφέδρου και ανάλογη χρηματική αποζημίωση²⁸.

Μεγαλύτερη δυσκολία θα αντιμετωπίσουν οι μακράν της Μονάδος κατάταξης τους διαμένοντες έφεδροι. Η «συντήρηση-αξιολόγηση» των ατομικών δεξιοτήτων τους (μαχητής) μπορεί να επιτευχθεί (υπό την οργάνωση τοπικών Μονάδων και Μονάδων Επιστρατεύσεως και με τις ίδιες προϋποθέσεις) σε πεδία βολής κοντά στο τόπο διαμονής. Δυνατή και η διεξαγωγή της «συντήρησης-αξιολόγησης» για την ειδικότητα τους (τουλάχιστον για ορισμένες ειδικότητες ευρέως συναντούμενων μέσων όπως χειριστές μέσων επικοινωνιών, οδηγοί οχημάτων γενικής χρήσεως κλπ) στις ίδιες τοποθεσίες-Μονάδες του εσωτερικού.

Η ορθή επιτυχία του συστήματος στρατολόγησης, μέσω της κατάλληλης απονομής ειδικοτήτων, λαμβανομένης υπόψη και της ενδεχόμενης μόνιμης κατοικίας, θα ελαττώσει τον αριθμό των εφέδρων που αναγκαστικά θα πρέπει να μετακινηθούν σε μεγάλες αποστάσεις ώστε να υποστούν την αναγκαία επανεκπαίδευση στην ειδικότητα τους. Πρέπει όμως να δύναται ευρεία δυνατότητα επιλογής χρόνου (εντός πάντα της προβλεπόμενης περιόδου πχ ανά τριετία), ενδεχομένως και τόπου διεξαγωγής της. Δηλαδή ο Αρχηγός Στοιχείου Πυροβόλου που παρουσιάζεται στον Έβρο και διαμένει στην Καλαμάτα, θα μπορεί να επιλέξει τη συμμετοχή του σε εκπαίδευση-βολές στη Κέντρο Εκπαιδεύσεως Πυροβολικού στη Θήβα τον μήνα Μάρτιο του 2020 (αν για παράδειγμα το 2018-2021 είναι η τριετία αναγκαστικής «συντήρησης-αξιολόγησης» του).

Το αποκορύφωμα της εκπαίδευσής των εφέδρων αλλά και δοκιμή των ικανοτήτων της κάθε Μονάδος είναι η πλήρης ενεργοποίηση της επιστρατευόμενης Υπομονάδος ή Υπομονάδων (στο πλαίσιο της Μονάδος) ή η ενεργοποίηση μιας πλήρως επιστρατευόμενης Μονάδος και ο έλεγχος της επιχειρησιακής τους ικανότητας. Αποτελεί μια σύνθετη και δαπανηρή διαδικασία (υποκατάστατο της οποίας δεν υπάρχει) και που πρέπει να επαναλαμβάνεται ανά τριετία τουλάχιστον για κάθε Μονάδα με διάρκεια 10 περίπου ημερών και με εκτέλεση πληθώρας αποστολών και εγγύς του χώρου δράσεως της.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πριν προχωρήσουμε στην απαρίθμηση των προτάσεων μας που ήδη έχουν εμφανιστεί στις παραγράφους που προηγήθηκαν, κρίνουμε σκόπιμο να εστιάσουμε

²⁸ Η αποζημίωση των ελευθέρων επαγγελματιών δύναται να συνδεθεί με τη φορολογική τους δήλωση ώστε να τεκμηριώνεται αδιάσειστα το απολεσθέν εισόδημα κατά το διάστημα της κλήσεως τους.

την προσοχή σε βασικά σημεία αναγκαία για την επιτυχή υλοποίηση τους και τα οποία εξασφαλίζουν την επιτυχία οποιασδήποτε προσπάθειας αναδιοργάνωσης των Ενόπλων Δυνάμεων.

Το βέλτιστο αποτέλεσμα εκτιμάται ότι θα προέλθει από τη συνολική, ενδεχομένως σταδιακή, εφαρμογή των προτάσεων που σε μεγάλο βαθμό υποστηρίζονται αμοιβαία ως ένα αδιάσπαστο λειτουργικό σύνολο. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι αδύνατη, η εφαρμογή μεμονωμένων προτάσεων ή ακόμη περισσότερο η σταδιακή (και κατόπιν συνεχούς αξιολογήσεως) υλοποίηση των υπολοίπων.

Κάθε πρόταση -οποιασδήποτε μορφής- εμπεριέχει ένα κόστος πολλαπλών μορφών (οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό) και έχει απτά αποτελέσματα στις επιχειρησιακές ικανότητες των Ενόπλων Δυνάμεων. Το οικονομικό κόστος της κάθε πρότασης, μετρήσιμο σε σημαντικό βαθμό, δεν συμπεριλαμβάνεται στην παρούσα εισήγηση κυρίως λόγω ελλείψεως λεπτομερών στοιχείων που διατίθενται μόνο από τα Γενικά Επιτελεία. Η εισήγηση μας όμως θεωρούμε ότι περιέχει προτάσεις συμβατές με την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα της χώρας. Θεωρούμε δε αναγκαίο να επαναλάβουμε ότι όλες οι εισηγήσεις λαμβάνουν υπόψη τις παραδοχές και προϋποθέσεις των πρώτων παραγράφων και ιδιαίτερως την εκτίμηση της συνέχισης (ενδεχομένως και με αυξανόμενη τάση) της τουρκικής επιθετικότητας-επεκτατικότητας τα επόμενα χρόνια.

Στο παρελθόν έχουν υπάρξει αξιόλογες προτάσεις επί της θητείας, εφεδρείας και γενικότερης αναδιοργάνωσης των Ενόπλων Δυνάμεων. Δυστυχώς δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα λόγω:

- Προχειρότητας και τμηματικής εστίασης σε διάφορα θέματα χωρίς να παρέχεται ολιστική αντιμετώπιση των προβλημάτων.
- Πολιτικής αβελτηρίας για ουσιαστικές αλλαγές που εγκυμονούν πολιτικό κόστος.
- Συντεχνιακών νοοτροπιών εντός των Ενόπλων Δυνάμεων και μερικώς εύλογης ανησυχίας αποδοχής ριζοσπαστικών προτάσεων.
- Ασυνέχειας των προσπαθειών ένεκα μεταβολών των πολιτικών και στρατιωτικών ηγεσιών και ακύρωσης προηγούμενων σχεδιασμών και υιοθέτησης νέων με έντονες τάσεις της «προσωπικής σφραγίδας».
- Υπερβολικών στόχων μη υλοποιήσιμων με τα διατιθέμενα μέσα.

Έχοντας εξετάσει σε όσο το δυνατόν πιο συνοπτική μορφή αλλά προσπαθώντας να προσεγγίσουμε ολιστικά όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν την αλληλένδετη ενότητα «θητεία-εφεδρεία» καταλήξαμε στις προτάσεις που ακολουθούν στις επόμενες παραγράφους.

Υπό της παρούσες καταστάσεις, ακόμη και προ της προτεινόμενης συνολικής εξέτασης και δρομολόγησης λύσεων για τη συνολική απαιτείται η άμεση αύξηση της διάρκειας της θητείας όλων πλεόν των οπλιτών στους 12 μήνες καθόσον το επίπεδο επάνδρωσης των Μονάδων έχει κατέλθει σε επίπεδα που μειώνουν σημαντικά την επιχειρησιακή ετοιμότητα τους και αδυνατούν να «παράγουν» εκπαιδευμένη εφεδρεία.

Σταδιακή πρόσληψη ημιεπαγγελματιών, «συμβασιούχων», οπλιτών για θητεία 5-7 ετών ως υπαξιωματικοί και σε κρίσιμες ειδικότητες για αντικατάσταση του αντίστοιχου προσωπικού που γηράσκει. Η παραμονή τους στο στράτευμα, με οποιοδήποτε τρόπο, πέρα του αρχικά προβλεπόμενου διαστήματος πρέπει να αποκλειστεί νομοθετικά με τρόπο μη δυνάμενο να παρακαμφθεί μελλοντικά. Ο αριθμός αναπλήρωσης θα αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης σε συνάρτηση με ανάγκες-αριθμό αποχωρήσεων-οικονομικές δυνατότητες.

Δυνατότητα επέκτασης της διάρκειας της θητείας σε κληρωτούς για διάστημα από 3 έως 24 μήνες (ανάλογη σύμβαση) το μέγιστο με την ανωτέρω προϋπόθεση μη μονιμοποίησης. Η εύρεση περαιτέρω κινήτρων (πλην μισθού, ενσήμων, ασφάλισης κλπ) για τις δύο προαναφερθείσες κατηγορίες, έστω να εξασφαλιστεί η ελκυστικότητα και συνταγματικότητα τους, πρέπει να αποτελέσει έργο εξειδικευμένης επιτροπής.

Καθολική στράτευση των γυναικών για χρονικό διάστημα 4 μηνών που σταδιακά θα αυξάνεται μέχρι να εξισωθεί με τη διάρκεια της θητείας των ανδρών. Ύπαρξη εξαιρέσεων που θα προστατεύουν το θεσμό της μητρότητας, ενίσχυσης της οικογένειας και κοινωνικά κριτήρια. Η ένταξη των γυναικών θα αρχίσει από καθήκοντα-ειδικότητες υποστηρίξεως και ανάλογα των αποτελεσμάτων θα επεκτείνεται σταδιακά.

Παράλληλα, έναρξη σταδιακής αναδιοργάνωσης των Μονάδων του Στρατού Ξηράς ώστε να εξασφαλιστεί η λειτουργικότητα –αυξημένη μαχητική ισχύς των ενεργών Μονάδων αλλά και των επιστρατευομένων.

Αντίστοιχα, λήψη μέτρων για εφαρμογή των ποσοστώσεων των διαφόρων κατηγοριών υπηρετούντων στις Ένοπλες Δυνάμεις όπως παραπάνω.

Υποχρεωτική καθολική στράτευση ανδρών (και γυναικών μετά την εφαρμογή του σχετικού μέτρου) στην ηλικία μεταξύ 18-22 ετών (με ενδεχόμενη τη μελλοντική μείωση του ανώτατου ορίου κατόπιν επαναξιολόγησης) και με πλήρη κατάργηση όλων των περιπτώσεων αναβολής πλην αυτών της υγείας και αυστηρώς περιορισμένων κοινωνικών καταστάσεων (πχ πολύτεκνες οικογένειες). Επιθυμητή, η εξέταση, από εξειδικευμένη επιτροπή, της ελκυστικότητας-συνταγματικότητας κινήτρων για κατάταξη με τη συμπλήρωση του κατώτατου ηλικιακού. Ταυτόχρονα κατάργηση νομοθετικών «χαρισματικών-φωτογραφικών» ρυθμίσεων απαλλαγής ή ελάφρυνσης της θητείας.

Επανασχεδίαση της εκπαίδευσης-πρόσκλησης της εφεδρείας ώστε να εξασφαλίζεται η υψηλή μαχητική ικανότητα της και η «δια βίου» επιστρατευτική τοποθέτηση στην ίδια Μονάδα λαμβάνοντας υπόψη και την εγγύτητα με τον τόπο διαμονής του εφέδρου. Παράλληλα εξασφάλιση της τακτικής επανεκπαίδευσης-αξιολόγησης μέσω ενός πιο ευέλικτου μηχανισμού. Η πλήρης όμως ενεργοποίηση επιστρατευτικών Μονάδων-Υπομονάδων και επιχειρησιακή τους αξιολόγηση θα παραμείνει η κορωνίδα της εκπαίδευσης-ετοιμότητας του στρατεύματος.

Πέραν των καθαρών στρατιωτικών προσπαθειών-ενεργειών και κρατικών κινήτρων θα πρέπει να υπάρξει συντονισμένη προσπάθεια εκ μέρους της Πολιτείας, σε όλα τα επίπεδα, για ενίσχυση της αποδοχής του θεσμού της θητείας από τον πληθυσμό. Οι προσπάθειες αυτές θα είναι καταδικασμένες, αν δεν υπάρχει απόλυτη ισονομία στα καθήκοντα-υποχρεώσεις των Ελλήνων-Ελληνίδων και εάν οι καλούμενοι-καλούμενες για στράτευση δεν βιώνουν την πραγματική ενεργό συμμετοχή τους στην αμυντική προσπάθεια της χώρας με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εμπλοκή στα καθαρών στρατιωτικά τους καθήκοντα (ανεξαρτήτως θέσεως-ειδικότητας-Μονάδος τοποθέτησης).

Η εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων πρέπει να καταδεικνύεται κατά τον πλέον επίσημο τρόπο αλλά και σε απόλυτη διάκριση από τις νόμιμες και επιβεβλημένες περιπτώσεις απαλλαγής της στράτευσης. Καίτοι ενδεχομένως, συνταγματικά, ίσως να είναι μη επιτρεπτή η διάκριση των διαφόρων περιπτώσεων αποφυγής της στράτευσης (πχ περιγραφή των αιτίων), εκτιμούμε ότι είναι αναφαίρετο δικαίωμα των Ελλήνων (ελπίζουμε σύντονα και Ελληνίδων) να αποδεικνύουν επισήμως την πλήρη εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων τους.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ) Γεώργιος Κουκάκης
Master of Arts στη «Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2022 θα μείνει στη μνήμη των μελλοντικών γενεών ως το έτος κατά το οποίο το παγκόσμιο περιβάλλον ασφαλείας υπέστη αξιοσημείωτες αλλαγές, κυρίως λόγω της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου, ενέργεια που οδήγησε σταδιακά στην ενεργειακή κρίση και στην αίτηση ένταξης της Φινλανδίας και της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ.

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της χρονιάς αυτής ήταν η Σύνοδος Κορυφής του ΝΑΤΟ που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 29-30 Ιουνίου στη Μαδρίτη,²⁹ στην οποία συμμετείχαν οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων των (τότε) 30 μελών της Συμμαχίας και οι ομόλογοί τους από 8 κράτη τα οποία δεν ήταν μέλη του ΝΑΤΟ,³⁰ μαζί με τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τους Υπουργούς Εξωτερικών της Ιορδανίας και της Μαυριτανίας, καθώς και τον Υπουργό Άμυνας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης.

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Μαδρίτης οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συζήτησαν διάφορα θέματα ασφαλείας, όπως η ενίσχυση της μακροπρόθεσμης αποτροπής και άμυνας της Συμμαχίας, η διατήρηση της υποστήριξης προς την Ουκρανία, η ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων και η διατήρηση μιας πολιτικής «ανοικτών θυρών» (open door policy), η προσαρμογή στις απειλές και τις προκλήσεις από κάθε κατεύθυνση, καθώς και η διατλαντική ενότητα και η αλληλεγγύη της Συμμαχίας.³¹

Έλαβαν επίσης καθοριστικές αποφάσεις που δημοσιεύθηκαν στη Διακήρυξη της Συνόδου Κορυφής της Μαδρίτης, όπως η έγκριση του **Στρατηγικού Δόγματος** (Strategic Concept) του ΝΑΤΟ 2022,³² η σημασία της οποίας έγκειται στο γεγονός ότι «[...] εξοπλίζει τη Συμμαχία για να ανταποκριθεί στις σημερινές απειλές και προκλήσεις για την ασφάλεια και καθοδηγεί την πολιτική και στρατιωτική της

²⁹ "2022 NATO Summit", NATO, 01 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_196144.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

³⁰ Αυστραλία, Φινλανδία, Γεωργία, Ιαπωνία, Δημοκρατία της Κορέας, Νέα Ζηλανδία, Σουηδία και Ουκρανία.

³¹ "On the Agenda", NATO, 23 June 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_196910.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

³² "Madrid Summit Declaration", NATO, 22 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

ανάπτυξη, ώστε να είναι εξίσου προετοιμασμένη να αντιμετωπίσει τις απειλές και τις προκλήσεις του αύριο».³³

Το Στρατηγικό Δόγμα του NATO είναι ένα **επίσημο έγγραφο πολιτικής στρατηγικού χαρακτήρα**, το οποίο παρέχει στα κράτη μέλη της Συμμαχίας το πλαίσιο στο οποίο μπορούν να προσαρμόσουν την εξωτερική τους πολιτική, καθώς «[...] περιγράφει τον διαρκή σκοπό και τη φύση του NATO, τα θεμελιώδη καθήκοντα ασφαλείας του, καθώς και τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζει σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφαλείας.

Προσδιορίζει επίσης τα στοιχεία της προσέγγισης της Συμμαχίας για την ασφάλεια και παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική και στρατιωτική προσαρμογή της».³⁴ Ανανεώνεται συνήθως **κάθε 10 χρόνια** ή κάθε φορά που το περιβάλλον ασφαλείας αλλάζει δραματικά, διασφαλίζοντας ότι τα κράτη μέλη της Συμμαχίας μπορούν να εκτελούν αποτελεσματικά τα βασικά έργα (core tasks) του Οργανισμού.

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ (1950-2010)

Το **1^ο Στρατηγικό Δόγμα** του NATO, δηλαδή η «**Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα του Βορειοατλαντικού Χώρου**» (DC 6/1),³⁵ ήταν ένα διαβαθμισμένο έγγραφο που εγκρίθηκε από το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο [North Atlantic Council (NAC)] στις **6 Ιανουαρίου 1950**, το οποίο ανέφερε ότι η πρωταρχική λειτουργία της Συμμαχίας ήταν η **αποτροπή της επίθεσης** και η εμπλοκή των δυνάμεων του NATO μόνο σε περίπτωση που εξαπολυόταν επίθεση.

Δήλωνε επίσης ότι κάθε μέλος θα συνεισφέρει στην άμυνα ανάλογα με τις δυνατότητές του και ότι οι στρατιωτικοί πόροι της Συμμαχίας ήταν κατώτεροι από αυτούς της ΕΣΣΔ, βασιζόμενοι κυρίως στην πυρηνική ικανότητα των ΗΠΑ και ότι ο Οργανισμός «[...] εξασφαλίζει την ικανότητα να πραγματοποιεί στρατηγικούς βομβαρδισμούς άμεσα με όλα τα δυνατά μέσα και με όλους τους τύπους όπλων, χωρίς εξαίρεση».

Το Στρατηγικό Δόγμα του 1950 συμπληρώθηκε αργότερα από τη «**Στρατηγική Καθοδήγηση για τον Βορειοατλαντικό Περιφερειακό Σχεδιασμό**» (MC 14) και το «**Μεσοπρόθεσμο Σχέδιο του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου**» (DC 13) που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή Άμυνας στις **28 Μαρτίου 1950** και **1 Απριλίου 1950**, αντίστοιχα.

Το **2^ο Στρατηγικό Δόγμα** της Συμμαχίας με τίτλο «**Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της Βορειοατλαντικής Περιοχής**» (MC 3/5) εγκρίθηκε στις **3**

³³ "Strategic Concepts", NATO, 18 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

³⁴ "Strategic Concepts", NATO, οπ.π.

³⁵ "Note by the Secretary to the North Atlantic Defense Committee on the Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area", NATO, 1 December 1949, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf> (πρόσβαση στις 12/10/2022).

Δεκεμβρίου 1952, διατηρώντας την ίδια διαβάθμιση με το προηγούμενο. Την ανάγκη για ένα Στρατηγικό Δόγμα υπέδειξε η έναρξη του Πολέμου της Κορέας στις 25 Ιουνίου 1950 –ενέργεια που οδήγησε στην ίδρυση του SHAPE³⁶– μαζί με ορισμένες διαρθρωτικές αλλαγές του Οργανισμού και την προσχώρηση της Ελλάδας και της Τουρκίας.³⁷ Κατά τα άλλα, δεν περιείχε σημαντικές διαφορές σε σχέση με την DC 6/1, καθώς περιέγραφε τις ίδιες βασικές αρχές.

Μια άλλη σημαντική αλλαγή ήταν η έκδοση της «**Στρατηγικής Καθοδήγησης**» του NATO (MC 14/1), ενός εγγράφου που εγκρίθηκε από το NAC στις 15-18 Δεκεμβρίου 1952 και συνδύαζε πληροφορίες που βρίσκονταν στο MC 14 και στο DC 13, δηλώνοντας ότι ο στρατηγικός στόχος της Συμμαχίας ήταν «[...] να εξασφαλίσει την άμυνα της περιοχής του NATO και να καταστρέψει τη θέληση και την ικανότητα της Σοβιετικής Ένωσης και των δορυφόρων της να διεξάγουν πόλεμο [...]» με τη χρήση «όλων των τύπων όπλων».

Το **3^ο Στρατηγικό Δόγμα** του NATO, δηλαδή η «**Συνολικό Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της περιοχής του NATO**»³⁸ (MC 14/2) εκδόθηκε στις **23 Μαΐου 1957** μαζί με τα «**Μέτρα για την εφαρμογή του Στρατηγικού Δόγματος**» (MC 48/2). Παρόλο που ήταν ένα απόρρητο έγγραφο όπως και τα προηγούμενα, η κύρια διαφορά του ήταν ότι –αντί της Αποτροπής– έδινε έμφαση στα **μαζικά αντίποινα** απορρίπτοντας το ενδεχόμενο ενός περιορισμένου πολέμου.

Το έγγραφο ανέφερε σαφώς ότι «[...] Εάν οι Σοβιετικοί εμπλέκονταν σε μια εχθρική τοπική δράση και επεδίωκαν να διευρύνουν το πεδίο ενός τέτοιου περιστατικού ή να το παρατείνουν, η κατάσταση θα απαιτούσε τη χρησιμοποίηση όλων των όπλων και δυνάμεων που έχει στη διάθεσή του το NATO, αφού σε καμία περίπτωση δεν υπάρχει η έννοια του περιορισμένου πολέμου με τους Σοβιετικούς [...]». Μια άλλη σημαντική διαφορά ήταν ότι για πρώτη φορά το NATO υιοθέτησε μια **στρατηγική εκτός περιοχής**, αναγνωρίζοντας τον πολιτικό και οικονομικό αντίκτυπο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης εκτός της περιοχής της Συμμαχίας.

Το **4^ο διαβαθμισμένο Στρατηγικό Δόγμα** της Συμμαχίας εκδόθηκε στις **16 Ιανουαρίου 1968**, με τίτλο «**Συνολικό Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της Περιοχής του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου**»³⁹ (MC 14/3) και ήταν το μόνο Στρατηγικό Δόγμα που εγκρίθηκε από την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού [Defence Planning Committee (DPC)] –αντί του NAC– κυρίως λόγω της αποχώρησης της Γαλλίας από την ολοκληρωμένη στρατιωτική δομή το 1966.

³⁶ Το Supreme Headquarters Allied Forces Europe (SHAPE) ιδρύθηκε στις 2 Απριλίου 1951.

³⁷ Τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία προσχώρησαν στο NATO στις 18 Φεβρουαρίου 1952, ενέργεια που ενίσχυσε τη «νότια πτέρυγα» της Συμμαχίας. Για περισσότερες λεπτομέρειες όσον αφορά τα κράτη μέλη επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: "Member countries", NATO, 04 October 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (πρόσβαση στις 13/10/2022).

³⁸ "Final Decision on MC 14/2 (Revised)", North Atlantic Military Committee, 23 May 1957, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523a.pdf> (πρόσβαση στις 12/10/2022).

³⁹ "Final Decision on MC 14/3", North Atlantic Military Committee, 16 January 1968, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf> (πρόσβαση στις 13/10/2022).

Η καινοτομία που εισήγαγε αυτό το στρατηγικό έγγραφο ήταν η **ευελιξία** και η **κλιμάκωση**, δύο βασικά στοιχεία που επέτρεπαν στη Συμμαχία να «[...] αποτρέψει τον δυνητικό επιτιθέμενο από το να προβλέψει με σιγουριά τη συγκεκριμένη απάντηση του NATO στην επίθεση και η οποία θα τον οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι θα εμπεριέχει έναν απαράδεκτο βαθμό κινδύνου, ανεξάρτητα από τη φύση της επίθεσής του [...]», προσδιορίζοντας επίσης την **άμεση άμυνα**, τη **σκόπιμη κλιμάκωση** και τη **γενική πυρηνική απάντηση** ως τύπους στρατιωτικών απαντήσεων του NATO μαζί με 4 **θεμελιώδη έργα ασφαλείας**.⁴⁰ Δύο χρόνια αργότερα, η DPC ενέκρινε επίσης τα «**Μέτρα για την εφαρμογή του Στρατηγικού Δόγματος για την Άμυνα του Χώρου του NATO**» (MC 48/3), το συνοδευτικό έγγραφο του Στρατηγικού Δόγματος.

Το **5^ο στρατηγικό έγγραφο** του NATO με τίτλο «**Στρατηγικό Δόγμα**» ήταν ένα μη διαβαθμισμένο έγγραφο που εγκρίθηκε στις **7 Νοεμβρίου 1991**,⁴¹ ενώ ακολούθησε η διαβαθμισμένη «**Οδηγία για την Στρατιωτική Εφαρμογή του Στρατηγικού Δόγματος του NATO**» (MC 400) που εκδόθηκε στις **12 Δεκεμβρίου 1991**. Σε αντίθεση με τα προηγούμενα επίσημα έγγραφα, το Στρατηγικό Δόγμα του 1991 υιοθέτησε μια **μη συγκρουσιακή στρατηγική**, βασισμένη στην εταιρική σχέση και τη συνεργασία μεταξύ της Συμμαχίας και των αντιπάλων της με στόχο τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας.

Όσον αφορά τη στάση των δυνάμεων της Συμμαχίας, το κείμενο ανέφερε σαφώς ότι τα μέλη του NATO «[...] συμφώνησαν να απομακρυνθούν, όπου χρειάζεται, από την έννοια της εμπροσθοφυλακής προς μια μειωμένη εμπροσθοφυλακή και να τροποποιήσουν την αρχή της ευέλικτης αντίδρασης ώστε να αντικατοπτρίζει μια μειωμένη εξάρτηση από τα πυρηνικά όπλα [...]».

Το **6^ο μη διαβαθμισμένο «Στρατηγικό Δόγμα»** της Συμμαχίας εγκρίθηκε στις **24 Απριλίου 1999**,⁴² τον ίδιο μήνα που το NATO γιόρταζε την 50ή επέτειό του. Η ανάγκη για ένα νέο Στρατηγικό Δόγμα ήταν απόρροια του νέου περιβάλλοντος ασφαλείας που διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οδηγώντας στη διεύρυνση του όρου «ασφάλεια» η οποία συνδέθηκε οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές συνθήκες.

⁴⁰ Τα τέσσερα θεμελιώδη έργα ασφαλείας του NATO –σε αντίθεση με τα επόμενα Στρατηγικά Δόγματα– ορίστηκαν περιγραφικά. Το άρθρο 20 του εγγράφου ανέφερε ότι «Για την επίτευξη του βασικού της σκοπού, η Συμμαχία εκτελεί τα ακόλουθα θεμελιώδη έργα ασφαλείας: I. Να παρέχει ένα από τα απαραίτητα θεμέλια για ένα σταθερό περιβάλλον ασφαλείας στην Ευρώπη, βασισμένο στην ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών και στη δέσμευση για την ειρηνική επίλυση των διαφορών, στο οποίο καμία χώρα δεν θα είναι σε θέση να εκφοβίσει ή να εξαναγκάσει οποιοδήποτε ευρωπαϊκό έθνος ή να επιβάλει ηγεμονία με την απειλή ή τη χρήση βίας. II. Να χρησιμεύσει, όπως προβλέπεται στο άρθρο 4 της Βορειοατλαντικής Συνθήκης, ως διατλαντικό φόρουμ για συμμαχικές διαβουλεύσεις για κάθε θέμα που επηρεάζει τα ζωτικά τους συμφέροντα, συμπεριλαμβανομένων πιθανών εξελίξεων που θέτουν κινδύνους για την ασφάλεια των μελών, και για τον κατάλληλο συντονισμό των προσπαθειών τους σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος. III. Αποτροπή και άμυνα κατά οποιασδήποτε απειλής επίθεσης κατά του εδάφους οποιουδήποτε κράτους μέλους του NATO. IV. Για τη διατήρηση της στρατηγικής ισορροπίας εντός της Ευρώπης».

⁴¹ "The Alliance's New Strategic Concept (1991)", NATO, 07-08 November 1991, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (πρόσβαση στις 13/10/2022).

⁴² "The Alliance's Strategic Concept (1999)", NATO, 24 April 1999, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm (πρόσβαση στις 13/10/2022).

Δεδομένου ότι η Σοβιετική Ένωση δεν αποτελούσε πλέον απειλή για το NATO, η Συμμαχία έδωσε έμφαση στην αντιμετώπιση της **τρομοκρατίας**, της **πολιτικής αστάθειας**, της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της **οικονομικής αστάθειας** και των **εθνοτικών συγκρούσεων** με στόχο τη μη διάδοση των πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων.

Τα **3 θεμελιώδη έργα** του NATO που προσδιορίζονταν στο κείμενο ήταν η **ασφάλεια**, η **διαβούλευση** και η **αποτροπή & άμυνα** τονίζοντας επίσης τη σημασία της διαχείρισης κρίσεων και της εταιρικής σχέσης, ενώ οι στρατιωτικές δυνατότητες περιλάμβαναν τη συλλογική άμυνα, την υποστήριξη της ειρήνης και τις επιχειρήσεις αντιμετώπισης κρίσεων μέσω πυρηνικών και συμβατικών δυνάμεων. Στις **12 Φεβρουαρίου 2003** η Συμμαχία εξέδωσε επίσης το συμπληρωματικό έγγραφο «**Καθοδήγηση για τη Στρατιωτική Εφαρμογή της Στρατηγικής της Συμμαχίας**» (MC 400/2).

Το **7^ο** (μη διαβαθμισμένο) **Στρατηγικό Δόγμα** του NATO με τίτλο «**Ενεργός Εμπλοκή, Σύγχρονη Άμυνα**»⁴³ εγκρίθηκε στις **19 Νοεμβρίου 2010** κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Λισαβόνας, αντικατοπτρίζοντας τις μεταρρυθμίσεις στις οποίες προχώρησε η Συμμαχία προκειμένου να αντιμετωπίσει τις νέες απειλές της τρομοκρατίας και των όπλων μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ) που προέκυψαν μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στο έδαφος των ΗΠΑ.

Το Στρατηγικό Δόγμα του NATO του 2010 προσδιόρισε ως θεμελιώδη έργα τη **συλλογική άμυνα**, τη **διαχείριση κρίσεων** και τη **συνεργατική ασφάλεια**, θέτοντας νέες ανησυχίες για την ασφάλεια, όπως η τρομοκρατία, η διάδοση των ΟΜΚ, η κλιματική αλλαγή και οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, προωθώντας την αλληλεγγύη της Συμμαχίας, την πολιτική «ανοικτών θυρών» του NATO και τη διατλαντική διαβούλευση ως τα βασικά στοιχεία για την ειρήνη και τη σταθερότητα. Τον Μάρτιο του 2012 η Συμμαχία εξέδωσε ένα συμπληρωματικό έγγραφο με τίτλο «**Καθοδήγηση της Στρατιωτικής Επιτροπής**» (MC 400/3).

ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ NATO ΤΟΥ 2022

Η διαμόρφωση του τρέχοντος Στρατηγικού Δόγματος του NATO ξεκίνησε τον **Δεκέμβριο του 2019**, όταν οι ηγέτες των κρατών μελών αποφάσισαν ότι η Συμμαχία έπρεπε να ενισχυθεί στρατιωτικά και πολιτικά λόγω του ταχέως μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος ασφαλείας. Στις **14 Ιουνίου 2021** –κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής του NATO που έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες– η Συμμαχία ενέκρινε την «**Ατζέντα NATO 2030**» (γνωστή και ως πρωτοβουλία NATO 2030) που διαμόρφωσε ο Γενικός Γραμματέας του NATO μετά από μια χρονοβόρα και περίπλοκη διαδικασία,

⁴³ "Active Engagement, Modern Defence", NATO, 19-20 November 2010, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (πρόσβαση στις 13/10/2022).

εκδίδοντας ένα ανακοινωθέν το οποίο ασχολήθηκε με βασικά ζητήματα που απασχολούν.⁴⁴

Η Ατζέντα 2030 περιελάμβανε **9 βασικές αποφάσεις**, ήτοι «*Εμβάθυνση της πολιτικής διαβούλευσης και του συντονισμού*», «*Ενίσχυση της αποτροπής και της άμυνας*», «*Βελτίωση της ανθεκτικότητας*», «*Βελτίωση της τεχνολογικής υπεροχής*», «*Διατήρηση της διεθνούς τάξης που βασίζεται σε κανόνες*», «*Ενίσχυση της εκπαίδευσης και της ανάπτυξης ικανοτήτων*», «*Καταπολέμηση και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή*», «*Ανάπτυξη του επόμενου Στρατηγικού Δόγματος*» και «*Επένδυση στο NATO*».⁴⁵

Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις βασικές αποφάσεις, η Συμμαχία προχώρησε σε εσωτερικές και εξωτερικές (με χώρες εταίρους, οργανώσεις και την κοινωνία των πολιτών) **διαβουλεύσεις**,⁴⁶ διοργανώνοντας διάφορες εκδηλώσεις, όπως δημόσια και ιδιωτικά σεμινάρια, εργαστήρια, συσκέψεις «στρογγυλής τραπέζης, συναντήσεις και παρουσιάσεις που φιλοξενήθηκαν όχι μόνο από τα κράτη μέλη αλλά και από την Ουκρανία, τη Γεωργία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία.

Η σημασία της θέσπισης ενός νέου Στρατηγικού Δόγματος υπογραμμίστηκε στις **28 Μαρτίου 2022** από τον Αναπληρωτή Γενικό Γραμματέα του NATO κατά τη διάρκεια σεμιναρίου που πραγματοποιήθηκε στην Πράγα, όταν –αναφερόμενος στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία– δήλωσε ότι «*[...] βρισκόμαστε στο ιστορικό σημείο καμπής όπου αντιμετωπίζουμε έναν πιο θεμελιώδη αγώνα για τις αξίες μας και τον τρόπο ζωής μας. Την ελευθερία έναντι της καταπίεσης, τη δημοκρατία έναντι της απολυταρχίας και το κράτος δικαίου έναντι του κράτους της ωμής βίας. Πρέπει να προσαρμοστούμε σε αυτή τη νέα παγκόσμια πραγματικότητα και το κάνουμε*».⁴⁷

Το τρέχον στρατηγικό έγγραφο της Συμμαχίας με τίτλο «**Στρατηγικό Δόγμα του NATO για το 2022**»,⁴⁸ εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη του Οργανισμού στις **29 Ιουνίου 2022** κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Μαδρίτης. Ξεκινά με τη διατύπωση του σκοπού του NATO, ο οποίος είναι «*[...] να διασφαλίσουμε ότι η Συμμαχία μας παραμένει ικανή και εφοδιασμένη με πόρους για το μέλλον*».

Επιπρόσθετα δηλώνεται ότι τα κράτη μέλη «*[...] παραμένουν σταθερά αποφασισμένα να προστατεύσουν το ένα δισεκατομμύριο πολιτών τους, να υπερασπιστούν το έδαφός τους και να διαφυλάξουν την ελευθερία και τη δημοκρατία τους [...]*» σε έναν αμφισβητούμενο και απρόβλεπτο κόσμο, όπου η ειρήνη

⁴⁴ "Brussels Summit Communiqué", NATO, 14 June 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (πρόσβαση στις 20/06/2022).

⁴⁵ "NATO 2030 Factsheet", NATO, June 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf (πρόσβαση στις 20/06/2022).

⁴⁶ "Consultations and Events", NATO, <https://www.nato.int/strategic-concept/events/> (πρόσβαση στις 20/06/2022).

⁴⁷ "Deputy Secretary General discusses NATO's evolving role in global stability", NATO, 28 March 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_193904.htm (πρόσβαση στις 20/06/2022).

⁴⁸ "NATO 2022 Strategic Concept", NATO, <https://www.nato.int/strategic-concept/> (πρόσβαση στις 13/10/2022).

διαταράχθηκε από τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσικής Ομοσπονδίας κατά της Ουκρανίας, μια ενέργεια που άλλαξε σοβαρά το περιβάλλον ασφαλείας. Το έγγραφο υπογραμμίζει επίσης ότι, αν και ένας από τους στόχους της Συμμαχίας είναι η εξάλειψη των πυρηνικών όπλων, **το NATO θα παραμείνει πυρηνική συμμαχία όσο υπάρχουν πυρηνικά όπλα.**

Το Στρατηγικό Δόγμα του NATO για το 2022 τονίζει τις κοινές αξίες της ατομικής ελευθερίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου που συνδέουν τα κράτη μέλη του, προσδιορίζοντας ως νέα βασικά έργα του NATO την **αποτροπή και την άμυνα**, την **πρόληψη και διαχείριση κρίσεων** και τη **συνεργατική ασφάλεια**.

Όσον αφορά το στρατηγικό περιβάλλον, αναφέρει ότι «η ευρωατλαντική περιοχή δεν βρίσκεται σε ειρήνη» λόγω του γεγονότος ότι «*αυταρχικοί δρώντες αμφισβητούν τα συμφέροντα, τις αξίες και τον δημοκρατικό τρόπο ζωής μας*» χαρακτηρίζοντας τη **Ρωσική Ομοσπονδία**, τη **Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (ΛΔΚ)**, την τρομοκρατία, τις αναδυόμενες και ανατρεπτικές τεχνολογίες [Emerging and Disruptive Technologies (EDT)], τις κυβερνοεπιθέσεις, τη διάβρωση της αρχιτεκτονικής ελέγχου των εξοπλισμών, του αφοπλισμού και της μη διάδοσης και την κλιματική αλλαγή ως μερικές από τις κύριες απειλές και προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Συμμαχία.

Τέλος, επισημαίνει την ανάγκη ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ του NATO και άλλων οργανισμών, όπως η **Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)** ή κράτη μη μέλη (Ιαπωνία, Αυστραλία, Νότια Κορέα και Νέα Ζηλανδία), ενέργεια που θα συμβάλει στην παγκόσμια ειρήνη και σταθερότητα. Επιπλέον, το Στρατηγικό Δόγμα του NATO για το 2022 θέτει ως στόχο την αύξηση των εθνικών αμυντικών δαπανών των κρατών μελών σύμφωνα με την **Υπόσχεση για Αμυντικές Επενδύσεις (Defence Investment Pledge)**.

Αυτό γίνεται προκειμένου να συμβαδίζουν με τις προκλήσεις των καιρών και να είναι σε θέση να εγγυηθούν την ειρήνη, την ελευθερία και την ευημερία και να υπερασπιστούν την ασφάλεια, τις αξίες και τον δημοκρατικό τρόπο ζωής της Συμμαχίας. Έχοντας εξετάσει την εξέλιξη του Στρατηγικού Δόγματος της Συμμαχίας, θα αναφερθούν ακολούθως ορισμένες μελλοντικές εκτιμήσεις όσον αφορά τα μείζονα ζητήματα ασφαλείας.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ένας από τους πρώτους μελλοντικούς προβληματισμούς είναι η **αντίδραση της Ρωσίας στη διεύρυνση του NATO**, καθώς η μελλοντική ένταξη της Φινλανδίας⁴⁹ και της Σουηδίας θεωρείται από τη Ρωσία ως σημαντική απειλή για τα εθνικά της συμφέροντα, προετοιμάζοντας το έδαφος για την ένταξη άλλων κρατών

⁴⁹ Όταν γράφτηκε το άρθρο η Φινλανδία δεν είχε ενταχθεί ακόμα στο NATO.

όπως η Βοσνία και Ερζεγοβίνη,⁵⁰ η Γεωργία⁵¹ και η Ουκρανία⁵² που ανήκαν στη σφαίρα επιρροής της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας αναμένεται να επηρεαστεί σημαντικά από το νέο Στρατηγικό Δόγμα, το οποίο χαρακτηρίζει σαφώς τη Ρωσική Ομοσπονδία ως απειλή για τη Συμμαχία, την υποστήριξη του ΝΑΤΟ προς την Ουκρανία, τη νέα ενισχυμένη αμυντική διάταξη στην ανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ και τη δημιουργία της εικονικής ικανότητας ταχείας αντίδρασης (virtual rapid response cyber capability) του ΝΑΤΟ στον κυβερνοχώρο, καθώς:

*«[...] η Ρωσία αντιλαμβάνεται τον χώρο της πληροφορίας με πολύ γεωπολιτικούς όρους, με τον εγχώριο χώρο της πληροφορίας να αποτελεί συνέχεια των εδαφικών κρατικών συνόρων, τα οποία θεωρούν ότι παραβιάζονται συνεχώς από ξένες εισβολές».*⁵³

Μια άλλη σημαντική μελλοντική ανησυχία είναι η **αντίδραση της Κίνας στη νέα στρατηγική του ΝΑΤΟ**, η οποία περιλαμβάνει την ενίσχυση της συνεργασίας της Συμμαχίας με νέους εταίρους στην περιοχή του **Ινδο-Ειρηνικού** –την πίσω αυλή της Κίνας– όπως η Αυστραλία, η Ιαπωνία και η Κορέα. Πρέπει επίσης να τονίσουμε ότι αυτά τα τρία κράτη προσδιορίζονται ως μερικές από τις σημαντικότερες απειλές για την περιφερειακή και εθνική ασφάλεια της Κίνας στη **Λευκή Βίβλο** του 2019, αναφέροντας ότι η **Αυστραλία** επιδιώκει μεγαλύτερο ρόλο στις υποθέσεις ασφαλείας στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, η **Ιαπωνία** γίνεται πιο εξωστρεφής στις στρατιωτικές της προσπάθειες και η **Κορέα** υπονομεύει την περιφερειακή στρατηγική ισορροπία.⁵⁴

Η αντίληψη του ΝΑΤΟ ότι «[...] οι δεδηλωμένες φιλοδοξίες και οι καταναγκαστικές πολιτικές της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΛΔΚ) αμφισβητούν τα συμφέροντα, την ασφάλεια και τις αξίες μας [...]», σε συνδυασμό με την προσπάθεια της Συμμαχίας να διευρύνει τη σφαίρα επιρροής της στον Ινδο-Ειρηνικό, σίγουρα θα θεωρηθεί από τη ΛΔΚ ως απειλή, οδηγώντας σε πιθανή αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας από το τρέχον «ειρηνικό δόγμα»⁵⁵ της που δίνει έμφαση στην ήπια ισχύ της σε ένα πιο επιθετικό.

⁵⁰ "Relations with Bosnia and Herzegovina", NATO, 12 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

⁵¹ "Relations with Georgia", NATO, 14 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

⁵² "Topics, Relations with Ukraine", NATO, 08 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

⁵³ Hakala Janne & Melnychuk Jazlyn, "Russia's Strategy in Cyberspace", NATO Strategic Communications Center of Excellence, 11 June 2021, <https://stratcomcoe.org/publications/russias-strategy-in-cyberspace/210> (πρόσβαση στις 24/07/2022).

⁵⁴ "China's National Defense in the New Era", People's Republic of China, July 2019, http://eng.mod.gov.cn/publications/2019-07/24/content_4846452.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

⁵⁵ Το Δόγμα αναπτύχθηκε αρχικά το 2003 με την ονομασία «Ειρηνική Άνοδος», αλλά άλλαξε το 2004 σε «Ειρηνική Ανάπτυξη», επειδή ορισμένοι φορείς την αντιλαμβάνονταν ως απειλή για τη διεθνή τάξη.

Η **κλιματική αλλαγή**, οι **καταστάσεις έκτακτης ανάγκης** στον τομέα της υγείας, η **ενεργειακή ασφάλεια** και η **επισιτιστική ανασφάλεια**, είναι επίσης μερικοί από τους μελλοντικούς παράγοντες που θα έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην ικανότητα της Συμμαχίας να διεξάγει πολιτικές ή στρατιωτικές επιχειρήσεις. Παρά το γεγονός ότι το Στρατηγικό Δόγμα του NATO του 2022 αναφέρει ότι η Συμμαχία πρόκειται να αναπτύξει περαιτέρω την ικανότητά της να αντιμετωπίζει τις επιπτώσεις των προαναφερθέντων παραγόντων, η ενεργειακή κρίση που ακολούθησε την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία έδειξε ότι ο στόχος του NATO να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά σχεδόν 50 % –φθάνοντας σε μηδενικές εκπομπές έως το 2050– θα αποτελέσει μεγάλη πρόκληση για τα κράτη μέλη του.

Η Συμμαχία όχι μόνο πρέπει να κάνει στροφή 360 μοιρών προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας προκειμένου να επιτύχει έναν τόσο φιλόδοξο στόχο, αλλά η τροποποίηση των οπλικών της συστημάτων και η αναπροσαρμογή της εφοδιαστικής της αλυσίδας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το ύψος των αμυντικών δαπανών των μελών της, συμπεριλαμβανομένης της καινοτομίας και των «πράσινων τεχνολογιών».

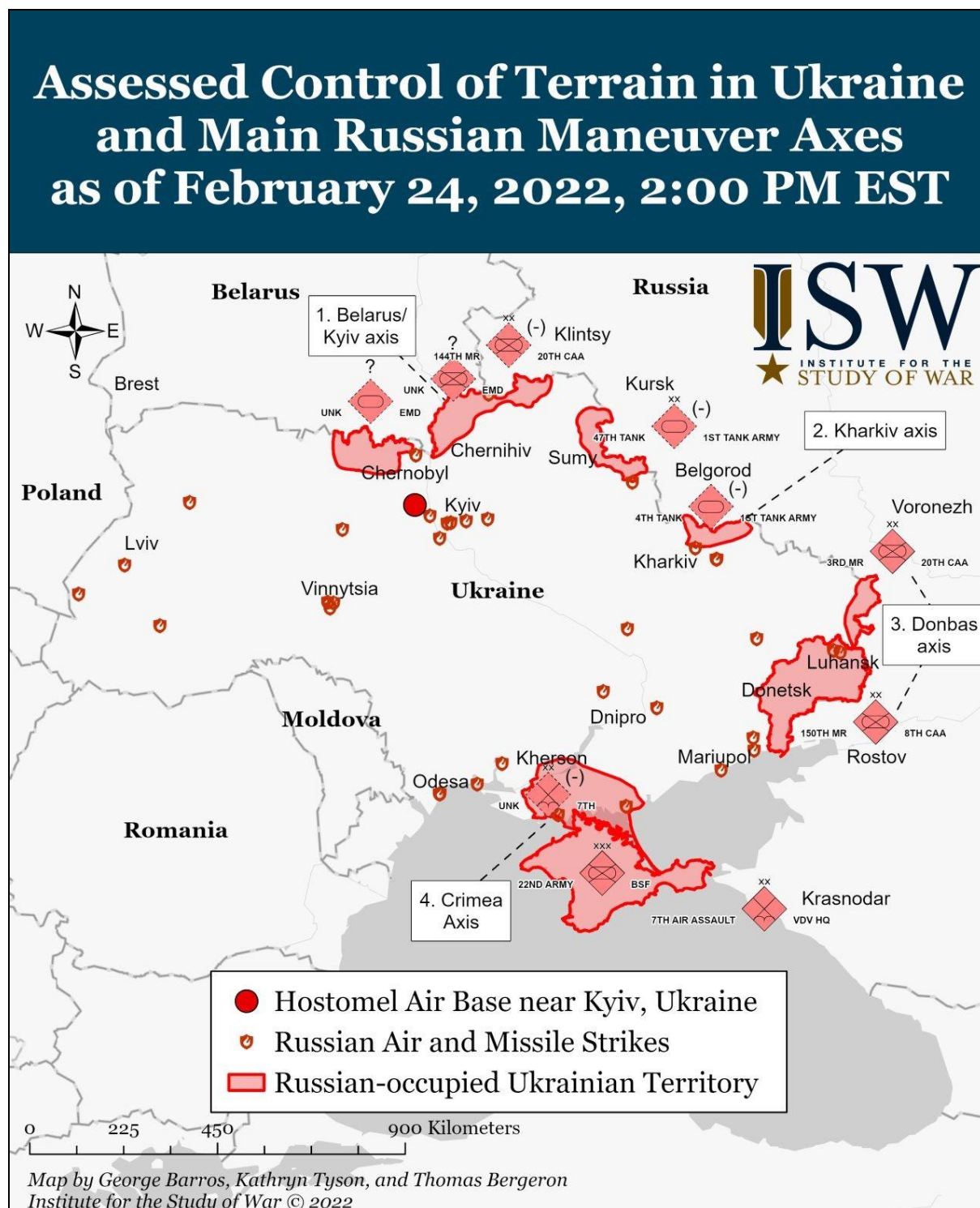
Τέλος, το σύγχρονο τοπίο στον τομέα της ασφάλειας –όπως καταδεικνύουν όλοι οι παράγοντες– θα λειτουργήσει καταλυτικά για την **ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης**. Το Στρατηγικό Δόγμα του NATO του 2022 υπογραμμίζει ότι «*Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας μοναδικός και ουσιαστικός εταίρος για το NATO*», διαδραματίζοντας συμπληρωματικό ρόλο στην υποστήριξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, με τη Συμμαχία να στοχεύει στην αύξηση της διμερούς συνεργασίας τους στον αμυντικό τομέα, αναγνωρίζοντας «*[...] την αξία μιας ισχυρότερης και ικανότερης ευρωπαϊκής άμυνας που συμβάλλει θετικά στη διατλαντική και παγκόσμια ασφάλεια [...]*».

Με δεδομένο ότι ο στόχος αυτός υιοθετήθηκε από την ΕΕ στις **21 Μαρτίου 2022** στο αντίστοιχο στρατηγικό της έγγραφο με τίτλο «**Στρατηγική Πυξίδα**»,⁵⁶ δεν μπορούμε παρά να θεωρήσουμε δεδομένη τη δημιουργία των Ενόπλων Δυνάμεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μια ενέργεια που θα συμβάλει περαιτέρω στη «*συλλογική άμυνα έναντι όλων των απειλών, από όλες τις κατευθύνσεις*», που αποτελεί τον βασικό σκοπό και τη μεγαλύτερη ευθύνη του NATO.

⁵⁶ Η ΕΕ στοχεύει στη δημιουργία μιας δύναμης ταχείας ανάπτυξης 5.000 στρατιωτών (EU RDC), στην ανάπτυξη 200 πλήρως εξοπλισμένων εμπειρογνομώνων σε αποστολές της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ) εντός 30 ημερών, στη διεξαγωγή τακτικών στρατιωτικών ασκήσεων στην ξηρά και στη θάλασσα, στην ενίσχυση της στρατιωτικής κινητικότητας και στην ενίσχυση των πολιτικών και στρατιωτικών αποστολών και επιχειρήσεων ΚΠΑΑ της ΕΕ. Για περισσότερες λεπτομέρειες όσον αφορά τη Στρατηγική Πυξίδα, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: "A Strategic Compass for Security and Defence", EU External Action, https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en (πρόσβαση στις 25/07/2022).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α. Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Πηγή: Institute for the Study of War

B. TO 1⁰ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ (DC 6-1)

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

D.C. 6/1
1 December 1949
Pages 1 - 7, incl.

NOTE BY THE SECRETARY

to the
NORTH ATLANTIC DEFENSE COMMITTEE
on
THE STRATEGIC CONCEPT FOR THE
DEFENCE OF THE NORTH ATLANTIC AREA

The enclosed report is a revision of DC 6 as approved by the North Atlantic Defense Committee at its meeting on 1 Decembr 1949.

C.H. DONNELLY,
Colonel, USA
Secretary

- 1 -

D.C. 6/1

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

5 7

Γ. ΤΟ 2^ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ (MC 3-5)

 NATO Strategy Documents 1949 - 1969

NORTH ATLANTIC MILITARY COMMITTEE
COMITE MILITAIRE DE L'ATLANTIQUE NORD

MC 14/2 (Revised) (Final Decision)
23 May 1957

FINAL DECISION ON MC 14/2 (Revised)

A Report by the Military Committee

on

OVERALL STRATEGIC CONCEPT FOR THE
DEFENSE OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION AREA

1. On 9 May 1957 the North Atlantic Council approved MC 14/2 (Revised).

2. The Council agreed that such approval would be without prejudice to the right of any delegation at a later stage to ask for reconsideration of any part of the report. The Council drew the attention of the NATO military authorities to the full record of its discussion on this matter (C-R(57)30).

3. The attention of Major NATO Commanders is drawn to this report which now becomes operative.

4. MC 3/5 (FINAL), MC 14/1 (FINAL), MC 48 (FINAL) and MC 48/1 (FINAL) are hereby superseded by MC 14/2 (Revised) together with MC 48/2.

FOR THE MILITARY COMMITTEE:

EUGENE A. SALET
Colonel, U.S. Army
Secretary

MC 14/2 (Revised)

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

277

Δ. ΤΟ 3^ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ (MC 14-2)

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

NORTH ATLANTIC MILITARY COMMITTEE
COMITE MILITAIRE DE L'ATLANTIQUE NORD

MC 14/2(Revised)(Final Decision)
23 May 1957

FINAL DECISION ON MC 14/2(Revised)

A Report by the Military Committee

on

OVERALL STRATEGIC CONCEPT FOR THE
DEFENSE OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION AREA

1. On 9 May 1957 the North Atlantic Council approved MC 14/2(Revised).

2. The Council agreed that such approval would be without prejudice to the right of any delegation at a later stage to ask for reconsideration of any part of the report. The Council drew the attention of the NATO military authorities to the full record of its discussion on this matter (C-R(57)30).

3. The attention of Major NATO Commanders is drawn to this report which now becomes operative.

4. MC 3/5(FINAL), MC 14/1(FINAL), MC 48(FINAL) and MC 48/1(FINAL) are hereby superseded by MC 14/2(Revised) together with MC 48/2.

FOR THE MILITARY COMMITTEE:

EUGENE A. SALET
Colonel, U.S. Army
Secretary

MC 14/2(Revised)

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

277

E. Το 4^ο Στρατηγικό Δόγμα του NATO (MC 14-3)

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

NORTH ATLANTIC MILITARY COMMITTEE
COMITE MILITAIRE DE L'ATLANTIQUE DE NORD

MC 14/3(Final)
16 January 1968

FINAL DECISION ON MC 14/3
A REPORT BY THE MILITARY COMMITTEE
to the
DEFENCE PLANNING COMMITTEE
on
OVERALL STRATEGIC CONCEPT FOR THE
DEFENSE OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION AREA

1. On 12 December 1967 the Defence Planning Committee in Ministerial Session adopted MC 14/3 as an overall strategic concept for the defense of the North Atlantic Treaty Area, while noting that, as pointed out by the Military Committee, the concept had been intended to reflect the substance and intent of the Ministerial guidance of 9 May 1967 (DPC/D(67)23), but that the wording and emphasis of certain passages varied from those of the guidance, and that in the event of questions regarding the interpretation of the strategic concept the Ministerial guidance must prevail.

NOTE: This Final Decision sheet now becomes a part of and shall be attached as the top sheet of MC 14/3. Page numbering of the complete document when this decision sheet is attached is as follows:

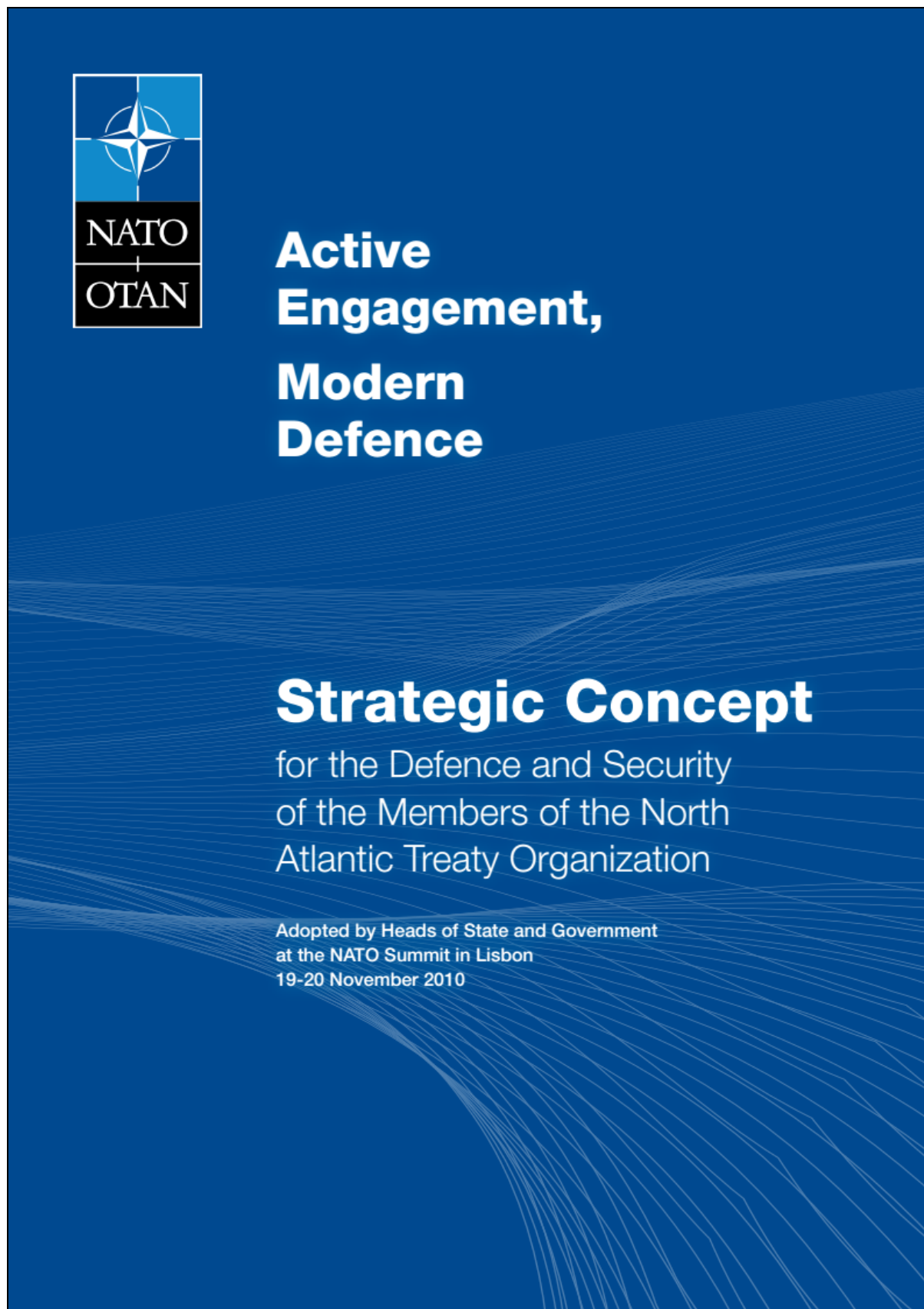
MC 14/3(Final) - Pages i, ii
MC 14/3(Mil Dec) - Pages 1-22

- i -

MC 14/3(Final) (Page revised by Corrig. No. 1)

NATO Strategy Documents 1949 - 1969

345

ΣΤ. ΤΟ 7^ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

Πηγή: North Atlantic Treaty Organisation

Z. ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΔΟΓΜΑ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΤΟΥ 2022

Πηγή: North Atlantic Treaty Organisation

Η. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Θ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΥΞΙΔΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

A STRATEGIC COMPASS FOR SECURITY AND DEFENCE

For a European Union that protects its citizens, values and interests
and contributes to international peace and security

I. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

No	Ημερομηνία Δημοσίευσης ή Έγκρισης	Κωδική Ονομασία & Διαβάθμιση	Πλήρης Τίτλος του Στρατηγικού Κειμένου	Βασικά Στοιχεία	Θεμελιώδη Έργα (Tasks)	Σχετικά Έγγραφα
1 st	06/01/1950	DC 6/1 Διαβαθμισμένο	Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της Περιοχής του Βόρειου Ατλαντικού	Αποτροπή	-	MC 14 DC 13
2 nd	03/12/1952	MC 3/5 Διαβαθμισμένο	Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της Περιοχής του Βόρειου Ατλαντικού	Αποτροπή	-	MC 14/1
3 rd	23/05/1957	MC 14/2 Διαβαθμισμένο	Συνολικό Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της Περιοχής του ΝΑΤΟ	Μαζικά Αντίποινα	-	MC 48/2
4 th	16/01/1968	MC 14/3 Διαβαθμισμένο	Συνολικό Στρατηγικό Δόγμα για την Άμυνα της Περιοχής του ΝΑΤΟ	Ευελιξία & Κλιμάκωση	-	MC 48/3
5 th	07/11/1991	Καμία Αδιαβάθμητο	Στρατηγικό Δόγμα	Εταιρικότητα & Συνεργασία	4 έργα (περιγραφική αναφορά)	MC 400
6 th	24/04/1999	Καμία Αδιαβάθμητο	Στρατηγικό Δόγμα	Εταιρικότητα, Συνεργασία & Διάλογος	1. Ασφάλεια 2. Διαβούλευση 3. Αποτροπή & Άμυνα	MC 400/2
7 th	19/11/2010	Καμία Αδιαβάθμητο	Ενεργός Εμπλοκή, Σύγχρονη Άμυνα	Πολιτική Ανοικτών Θυρών, Διαβούλευση & Αλληλεγγύη	1. Συλλογική Άμυνα 2. Διαχείριση Κρίσεων 3. Συνεργατική ασφάλεια	MC 400/3
8 th	29/06/2022	Καμία Αδιαβάθμητο	Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ του 2022	Συλλογική Άμυνα, Πολιτική Ανοικτών Θυρών & Ανθεκτικότητα	1. Αποτροπή & Άμυνα 2. Πρόληψη & Διαχείριση Κρίσεων 3. Συνεργατική Ασφάλεια	-

Πηγή: Επεξεργασία του Αντισυνταγματάρχη (ΠΖ) Γεώργιου Κουκάκη ©

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΡΘΡΑ

NATO Strategic Communications Center of Excellence, Hakala Janne & Melnychuk Jazlyn, "Russia's Strategy in Cyberspace", 11 June 2021, <https://stratcomcoe.org/publications/russias-strategy-in-cyberspace/210> (πρόσβαση στις 24/07/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Consultations and Events", <https://www.nato.int/strategic-concept/events/> (πρόσβαση στις 20/06/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Deputy Secretary General discusses NATO's evolving role in global stability", 28 March 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_193904.htm (πρόσβαση στις 20/06/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Member countries", 04 October 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (πρόσβαση στις 13/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "NATO 2030 Factsheet", June 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf (πρόσβαση στις 20/06/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Note by the Secretary to the North Atlantic Defense Committee on the Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area", 1 December 1949, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf> (πρόσβαση στις 12/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "On the Agenda", 23 June 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_196910.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Relations with Bosnia and Herzegovina", 12 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Relations with Georgia", 14 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Relations with Ukraine", 08 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Strategic Concepts", 18 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "2022 NATO Summit", 01 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_196144.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

EU External Action, "A Strategic Compass for Security and Defence", https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en (πρόσβαση στις 25/07/2022).

Ministry of National Defense of the People's Republic of China. "China's National Defense in the New Era", July 2019, http://eng.mod.gov.cn/publications/2019-07/24/content_4846452.htm (πρόσβαση στις 24/07/2022).

North Atlantic Military Committee, "Final Decision on MC 14/2 (Revised)", 23 May 1957, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a570523a.pdf> (πρόσβαση στις 12/10/2022).

North Atlantic Military Committee, "Final Decision on MC 14/3", 16 January 1968, <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf> (πρόσβαση στις 13/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Active Engagement, Modern Defence", 19 November 2010, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf (πρόσβαση στις 13/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Brussels Summit Communiqué", 14 June 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (πρόσβαση στις 20/06/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "Madrid Summit Declaration", 22 July 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm (πρόσβαση στις 12/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "NATO 2022 Strategic Concept", <https://www.nato.int/strategic-concept/> (πρόσβαση στις 13/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "The Alliance's New Strategic Concept (1991)",
07 November 1991,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (πρόσβαση
στις 13/10/2022).

North Atlantic Treaty Organisation, "The Alliance's Strategic Concept (1999)", 24
April 1999, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm
(πρόσβαση στις 13/10/2022).

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ιπποκράτης Δασκαλάκης

Αντιστράτηγος εα - Δρ. Διεθνών Σχέσεων

Ο Ιπποκράτης Δασκαλάκης του Αθανασίου είναι Αντιστράτηγος εα, διδάκτορας Διεθνών Σχέσεων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και Διευθυντής Μελετών στο Ελληνικό Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ).

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1961 και αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ) το 1983 ως Ανθυπολοχαγός του Πυροβολικού.

Είναι απόφοιτος όλων των προβλεπομένων σχολείων του Όπλου του, της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου (ΑΣΠ) και της Σχολής Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ).

Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του υπηρέτησε μεταξύ άλλων στο AFSOUTH/J2 (Ιταλία) και στο SHAPE/J5 (Βέλγιο), ενώ έχει διατελέσει Διοικητής της 80 Μοίρας Αντιαεροπορικού Πυροβολικού (Κω). Αποστρατεύθηκε το 2013 με τελευταία τοποθέτηση αυτή του Διοικητού του NATO Missile Firing Installation (Πεδίο Βολή Κρήτης).

Αποφοίτησε επίσης από το Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών (2003) και κατέχει Μεταπτυχιακό Τίτλο σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές (2008) ενώ απέκτησε από το ίδιο Πανεπιστήμιο και το διδακτορικό τίτλο στις Διεθνείς Σχέσεις (2021).

Συνεργάζεται ως ερευνητής με το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ) και ως διαλέκτης και συνεργάτης στη Σχολή Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ) και στην Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ). Παρουσιάζει αναλύσεις σε διάφορες ιστοσελίδες και περιοδικά για θέματα Στρατηγικής και Διεθνών Σχέσεων.

Στοιχεία Επικοινωνίας

Τηλέφωνα : 210-6543131, 6983457318

E-mail : rafaelmarippo@yahoo.gr

Κουτρής Σταύρος

Αντιστράτηγος εα - MSc in Computer Science

Ο Σταύρος Κουτρής είναι Αντιστράτηγος εα και μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ).

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1956 και αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1978 ως Ανθυπολοχαγός του Πεζικού, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη φοίτησή του στη ΣΣΕ υπήρξε Αρχηγός στην Τάξη του.

Είναι απόφοιτος όλων των προβλεπομένων σχολείων του Όπλου του, των Ειδικών Δυνάμεων, εξειδικευμένων Σχολείων του NATO SCHOOL στο OBERAMERGAU της Γερμανίας, της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου (ΑΣΠ) και της Σχολής Εθνικής Αμύνης του NATO.

Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του υπηρέτησε σε πολλές Μονάδες των Ειδικών Δυνάμεων και του Πεζικού, καθώς και σε πολλές επιτελικές θέσεις σε διάφορα επιτελεία Σχηματισμών, του ΓΕΣ και του ΥΠΕΘΑ, ενώ ενεπλάκη πολλές φορές στη σύνταξη ή τον σχολιασμό Εγχειριδίων και Δογμάτων του Στρατού. Ενεπλάκη ενεργά στον Εθνικό Αμυντικό Σχεδιασμό, ως αρμόδιος επιτελής των Ειδικών Δυνάμεων, Δντης του 3^{ου} ΕΓ/ΓΕΣ και ως Δκτης της ΣΣΕ.

Οι κυριότερες θέσεις ευθύνης που ανέλαβε ήταν η διοίκηση του 572 ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΠΡΟΚΑΛΥΨΕΩΣ, της ΣΣΕ και της 98 ΑΔΤΕ “ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΥΣ” και η διεύθυνση του 3^{ου} ΕΓ του ΓΕΣ. Αποστρατεύθηκε το 2011 ως Αντιστράτηγος και τιμήθηκε με τον τίτλο του Επίτιμου Διοικητού της 98 ΑΔΤΕ “ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΥΣ”.

Κατέχει Diploma in Computing, Master of Science in Computer Science από το University of Essex και τίτλο του Κέντρου Διπλωματικών και Στρατηγικών Σπουδών “Centre d’ Etudes Diplomatiques et Strategiques (CEDS).

Είναι παντρεμένος με την Ταξίαρχο εα Κουτρή-Τελιανίδου Παρασκευή και έχει δύο γιούς.

Νομικός Αντώνιος

Αντιστράτηγος εα

Ο Αντώνιος Νομικός είναι Αντιστράτηγος εα και μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ).

Γεννήθηκε στη Σύρο το 1962 και αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1983 ως Ανθυπολοχαγός του Πεζικού. Είναι απόφοιτος όλων των προβλεπομένων σχολείων του Όπλου του, διαφόρων σχολείων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου (ΑΣΠ), και της Σχολής Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ). Υπήρξε αλεξιπτωτιστής και βατραχάνθρωπος.

Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του επιλέχθηκε και υπηρέτησε σε Μονάδες και Σχηματισμούς των Ειδικών Δυνάμεων, στο Β'ΣΣ και στο ΓΕΣ, ενώ υπηρέτησε ως εκπαιδευτής στο NATO School στη Γερμανία και ως Αξιωματικός Σύνδεσμος στο Βελιγράδι.

Διετέλεσε Διοικητής της Ζ' ΜΑΚ, της 13^{ης} ΔΕΕ, της ΔΔΕΕ/ΓΕΕΘΑ και της Ι ΜΠ. Τον Ιανουάριο του 2017 προήχθη στο βαθμό του Αντιστρατήγου και αρχικά τοποθετήθηκε ως Α' Υπαρχηγός του ΓΕΣ και στη συνέχεια Επιτελάρχης/ΓΕΣ. Αποστρατεύθηκε το 2020, με τελευταία τοποθέτηση αυτή του Γενικού Επιθεωρητή Στρατού - Διοικητή Δόγματος και Εκπαιδεύσεως.

Είναι κάτοχος τίτλου του Κέντρου Διπλωματικών και Στρατηγικών Σπουδών "Centre d' Etudes Diplomatiques et Strategiques (CEDS).

Μπονώρας Δημήτριος

Αντιστράτηγος εα - ΜΑ στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Ο Δημήτριος Μπονώρας είναι Αντιστράτηγος εα και μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ).

Γεννήθηκε στον Άγιο Νικόλαο Μεσσηνίας το 1962 και αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 1984 ως Ανθυπολοχαγός των Τεθωρακισμένων. Είναι απόφοιτος όλων των προβλεπομένων σχολείων του Όπλου του, της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου (ΑΣΠ), και του NATO Defence College.

Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του υπηρέτησε ως κατώτερος αξιωματικός σε Επιλαρχίες Αρμάτων και Αναγνωρίσεως στο νομό Έβρου και στο νομό Δωδεκανήσου. Ως ανώτερος Αξιωματικός Διοίκησε Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων στην Κω, και το Τάγμα Υποστηρίξεως στη Λήμνο, ενώ ήταν και Υποδιοικητής σε Μηχανοκίνητη Ταξιαρχία Πεζικού στον Έβρο.

Ως επιτελής υπηρέτησε για 3 χρόνια ως αναλυτής πληροφοριών στο 2^ο ΕΓ του ΓΕΣ και για 3 χρόνια στη Διεύθυνση Πληροφοριών του International Military Staff (IMS) του NATO HQ. Ήταν Εκπρόσωπος Τύπου του ΓΕΕΘΑ για 2 χρόνια και υπηρέτησε για 2 χρόνια ως Τμηματάρχης του Τμήματος Εθνικής Αμυντικής Πολιτικής του ΓΕΕΘΑ.

Ως Ανώτατος Αξιωματικός υπηρέτησε ως Διευθυντής της Διεύθυνσης Μέριμνας Προσωπικού και Διευθυντής της Διεύθυνσης Οργάνωσης του ΓΕΣ. Διετέλεσε Επιτελάρχης του Σώματος Ταχείας Ανάπτυξης Ελλάδος (NRDC-GR) και Διευθυντής του Κλάδου Στρατηγικής και Αμυντικού Προγραμματισμού του ΓΕΣ. Διοίκησε Τεθωρακισμένη Ταξιαρχία στο νομό Ξάνθης και Μηχανοκίνητη Μεραρχία στο νομό Έβρου.

Ως Αντιστράτηγος ανέλαβε τα καθήκοντα του Υπαρχηγού ΓΕΣ και τον Ιανουάριο του 2020 του ανατέθηκαν τα καθήκοντα του Γενικού Επιθεωρητή Στρατού. Αποστρατεύτηκε «ευδοκίμως» τον Μάρτιο του 2020 και του απονεμήθηκε ο τίτλος του Επιτίμου Υπαρχηγού ΓΕΣ.

Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου στις «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημοσίας Διοίκησης της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ.

Κουκάκης Γεώργιος

Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ) - ΜΑ στις Διεθνείς Σχέσεις

Ο Γεώργιος Κουκάκης του Κωνσταντίνου είναι εν ενεργεία Αντισυνταγματάρχης και μέλος του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛΙΣΜΕ).

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1980 και αποφοίτησε από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων το 2002 ως Ανθυπολοχαγός του Πεζικού, 8^{ος} μεταξύ των αξιωματικών Όπλων και 1^{ος} στο Πεζικό. Είναι απόφοιτος όλων των προβλεπομένων σχολείων του Όπλου του, εξειδικευμένων σχολείων στην Ελλάδα, τη Σχολή Πεζικού στο Fort Benning των ΗΠΑ και το Διεθνές Κέντρο Ειδικής Εκπαίδευσης (International Special Training Center) της Γερμανίας, της Σχολής Πολέμου Στρατού Ξηράς (ΣΠΣΞ) και της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ).

Κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του υπηρέτησε σε Μονάδες των Ειδικών Δυνάμεων (15 έτη), της Επιστράτευσης (3 έτη) και του Πεζικού (3 έτη), στην Ελλάδα και το εξωτερικό (Κοσσυφοπέδιο-KFOR και Κύπρο). Επιπλέον έχει διατελέσει εκπαιδευτής σε Σχολεία των Ειδικών Δυνάμεων, τη Σχολή Αλεξιπτωτιστών και τη Σχολή Πεζικού. Υπήρξε αλεξιπτωτιστής στατικού ιμάντα και ελεύθερης πτώσης.

Κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης στη «Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο» (2020) από το Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Ρόδο.

Είναι Κύριος Ερευνητής του Κέντρου Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων (ΚΕΔΙΣΑ), Ερευνητικός Συνεργάτης του HERMES Institute for International Affairs, Security & Geoeconomy, μέλος της Mercury Negotiation Academy (MNA) και του Παγκόσμιου Δικτύου ΑΛΛΗΛΟΝ.

Παρουσιάζει αναλύσεις σε διάφορες ιστοσελίδες και περιοδικά για θέματα Στρατηγικής και Διεθνών Σχέσεων. Είναι συν-συγγραφέας του βιβλίου «Εθνική Ασφάλεια: Μύθοι και Πραγματικότητα», το οποίο κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2023 από τις εκδόσεις Ινφογνώμων.

Στοιχεία Επικοινωνίας

E-mail : g_k_koukakis@yahoo.gr
Linked In : [Georgios Koukakis](#)
Academia : [Georgios Koukakis](#)
Research Gate : [Georgios Koukakis](#)

ISBN: 978-618-87054-0-1

